

ARGIA

1.984 - Otsaila 5 - XLVII garren urtea - 1003 zenbakia. 100 pezta

IZASKUN UGARTE: EZIN DA ATZERA EGIN

J.I. Ansorena: « Vivaldi txistuz jo daiteke »

Udaberrian, euskal expedizioa Makalura

Euskal Herrian Euskaraz
1984.aren aurrean

DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txartel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txekak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai ajentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik **NO-NAHI**, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000 TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honuntz ibiltzea ez da bakarrik eroso. Segurua baita.

Abioiez, trenez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzen badituzu, zuek eta zeure etxeok

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 pztako asegurua hain zuzen dena debalde.

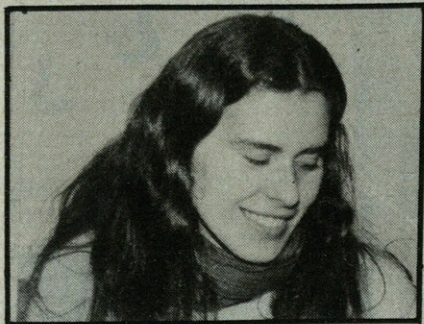
Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

CAJA DE AHORROS
VIZCAINA

BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA

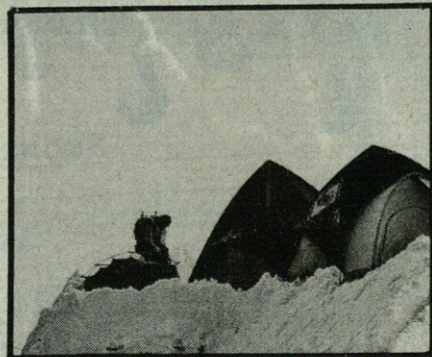

Hogeitabost urte ditu Izaskunek, "Txapela" hil berriarekin eraikitako bizitza bat, berekin egindako bi haur hazteko, Hodei eta Haize, hutsetik hasita ongi menderatzea iritsi den euskara, muinetaraino sartzen dizun begirada sakon bat. **7. orrialdean** bere mundua agertzen digu, ber ikuspegi militantea.

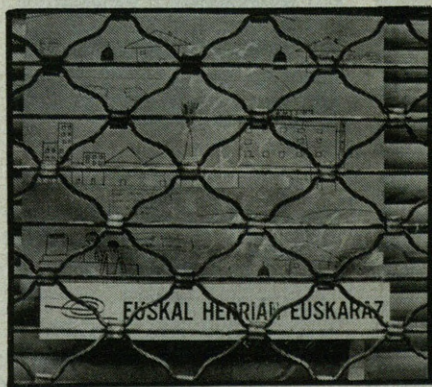

Errenazimenduko pertsonaien modura, izugarri gizon polifazetikoa digu Joxe Inazio Ansorena. Pailazo bezala plazaratu zen beharbada lehenik euskal kulturaren arlora, ondoren txistulari modura, gero poeta ere bere pinitoak egin ditu, eta azkenik Donostiako Kontserbatorioko zuzendaria da hogeitamar urte bete gabe. Berarekin eginiko elkarrizketa bat eskaintzen dizugu **22. orrialdean**.

- 4.— Aste Giroa
- 6.— Ttanttaka
- 7.— Izaskun Ugarte: Ezin atzera bueltatu. **I.Zubiondo**
- 11.— Gasteiz. Jardunlaritza. Ot-sailaren azken igande triun-fala. **M.Hirikaitz**
- 12.— Peruren Miseria (II). **M.Elizondo. P.Sastre**
- 16.— Herriko Plaza: Orain ere festetan?
- 18.— Unibertso Harrigarria: It-sas leizetan barrena. **Lizardui**
- 22.— J.I. Ansorena: Vivaldi txis-tuz jo daiteke. **Artaso**
- 25.— Euskadiko 6 orduak. **Murumendi**
- 26.— Euskal Herrian Euskaraz taldearen Batzarre Naziona-la Zarautzen. **Arlantz**
- 28.— Negu espedizioa Makalu-ra. **L.B.**
- 30.— Sikulusaltsa: Oraingoan txokolateaz. **L.M. Bandres**
- 32.— Panpinen erreinua, M. Hernandezen liburuaren kri-tika. **J. Landa**
- 33.— Ilusioaren ordaina, L. Mintegiren liburuaren kri-tika. **I. Kamino**
- 34.— Zine kritika. **J.J. Iribar**
- 35.— Txutxumutxuka
- 36.— «Oztibarreko antzerki tal-de»aren ekitaldea. Antolat-zaileekin hizketan. **J. La-rrauri**
- 38.— Jo...Adarra
- 39.— Bertsoak: Tiro tartean bertsotan, Patxi Lazkanoren liburutik
- 40.— Asteburu honetan bada zereginik
- 42.— Azkena: Printzak. **J.R. Et-xebarria**

Gutxi falta da euskal espedizio bat Himalayan dagoen Makalu mendi-rantz abia dadin. Izan ere, heldu den udaberrian aldegingo dute lau mendi-zale euskaldunek Tibet aldera eta zortzi mila ta piko metroko beste mendi bat igotzen saiatu. Everest-ekin egin zutena berriz ere egiteko posibilitateaz mint-zatzen zaizkigu bertako partaideak **28. orrialdean**.

Euskal Herrian Euskaraz erakun-deak badaramatza zenbait urte mari-xan. Aurtengoari begira zer egin behar duten etabarrekoak aztertzeke batzar bat izan berri dute eta Arlantzek kon-tatzen digu **26. orrialdean** nola ikusten duten EHEkoek dagoneko sufritzen ari garen urte hau.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia Kooperati-ba.

Donostiako erredazioa: Josu Lan-da, Joxemi Zumalabe, Pello Zubi-ria, Iñaki Uribe, Xalbardin, Jon, Joseba Alvarez.

Gasteizen: Xabier Etxaniz.

Bilbon: ANAITASUNA taldea.

Iparraldean: Ladix Arrosagarai, Mikel Hiribarren, Allande Soka-rrors.

Iruñean: Pello Lizarralde.

Kolaboratzaileak: Martxel Aizpu-

rua, Enrike Amonarriz (Jo...Ada-rra), Mikel Antza, Joxe Azurmen-di, Balere Bakaikoa, Luis Mari Bandres, Xabier Erro, Iñaki Ka-mino (Aste Giroa), Emilio Lopez Adan «Beltza», Alfontso Marti-nez, Mikel Nabarro «Trikuharri», Eneko Olasagasti, Xabier Portu-gal, Koldo San Julian, Andoni Sa-rrriegi «Murumendi», Joseba Sa-rrionandia, Pablo Sastre, Joxean Gezalaga «Zaldubi».

Marraskilariak: Joxemi, Julio, Zut.

Argazkilariak: Kristina, Txema Ormazabal, Luis Otaegi.

Publizitatea: Xabier Erro.

Administrazioa: Joxe Mari Ostola-laza.

D.L.: 80-1963.

Helbidea: ARGIA. Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea behea. DONOSTIA-12.

Telefonoa: (943) 28 33 99.

Inprimategia: GRAFICAS SEMI.

Hego Euskal Herria, Estatu Espainola.....	3.500 pta.
Ipar Euskal Herria, Beste atzerriak.....	4.800 pta.
Airez.....	7.300 pta.
Ale bakararra.....	100 pta.

ASTE GIROA

LETURIAREN EGUNKARI EZKUTUA

Txillardegia

ELKAR

Egilea: TXILLARDEGI.
Titulua: LETURIAREN
EGUNKARI EZKUTUA.
Argitaletxea: Elkar.
Ezaugarriak: 142 orrialde.

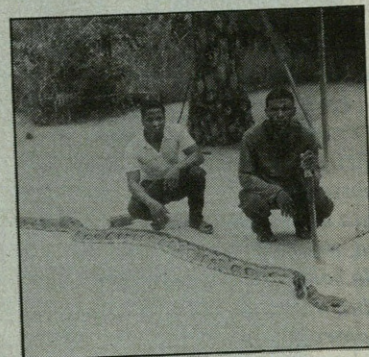
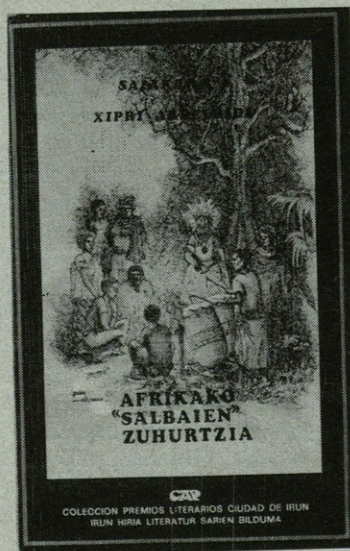
Euskal nobela gutxi izan dira hau adina aztertuak azken urteotan. Eta ez bakarrik aztertuak, baita irakurriak ere. Txillardegiren nobelagintza hain ospetsu bilakatu duen nobela hau izan baita ziur aski. Bertako gaia ez da egungoa, Europan gerra ondoren hain modan egon zen existentzialismoa baita, baina Txillardegik 57.ean egin zuen nobela honek ez du behin ere bere xarma galduko. Gauza asko esan da liburu honetaz: ideologiaz zamatuegia dagoela, merezi duen zatia udalehena dela bakarrik eta beste asko. Hala ere nobela ona da eta gure bizitzan konstantea izan den arazo bat aurkezten du maitasuneko gertaera bat dela medio. Euskara batuz oraingo honetan eta Txillardegik duen idazkera aberatsez: guk bizialdi luzea desio diogu liburu honi eta laugarren argitaraldi bat izanen duelakoan..

Egilea: Xipri ARBELBIDE.
Titulua: AFRIKAKO «SALBAIEN» ZUHURTZIA.
SAIAKERA.

Argitaletxea: CAP.

Ezaugarriak: 600 pta. 166 orrialde.

Saiakerazko aurreneko saria irabazi zuen iaz Xipri Arbelbide apezak liburu honekin. Berak mixiolaritzan Afrikan jo dituen urteetan ikusi eta ikasitakoaz liburu hau erditu du interes handiko lana osatuz. Hango bizimodua eta gurea noraino ezberdintzen diren azaldu nahi izan digu: bestalde, guk haiengandik eta haiek guregandik ikasi behar dutena parekoa dela ere diosku, izenak dioen legez ez bait dira haiek guk uste bezain basati. Hango gertaerak, historiak, ohiturak e.a. dira nagusien liburuan: Xiprik ikusi eta egin behar izan duena, b. itzaz duten kontzepzio ezberdina, ezkontza zer den, haientzat barkamena zertan datzan, emakumeen eskubide urriak eta zapalkuntza soziala, zuriak han egindako hilketak eta lapurketak, urteen kontzepzioa, arbasoenganako begiramena, ehorzketen esanahia. Noski, zenbait pasadizu besteak bai-

no hobeak dira, baina orokorrean guk ezagutzen ez ditugun gauza asko erakusten dizkigu, eta gainera objetibidade osoz kondatuak. Gaia eta irakurketa oso atsegina egiten da: ifarraldeko euskalkiz idatzia (baina batuz noski), Baxenafarroako hizkera ederrean.

Emakumeak noiz arte ez duen balio eta balio duenean zergatik balio duen edota aberatsek txiroez aprobetxatzeko barkamena nola erabiltzen duten ikustea latza gertatzen bada ere horrelako asko dago handik eta guk ezagutu beharrekoa behinik behin.

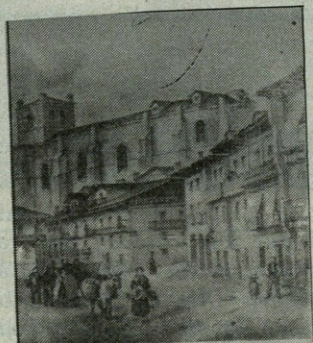
Egilea: Martzelino MANTEROLA.

Titulua: LORE APAL BAT.

Argitaletxea: Auspoa.

Ezaugarriak: 166 orrialde. 500 pta.

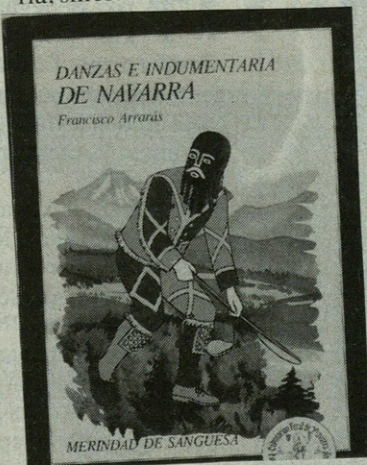
Ez da hau oraintxe ateratako liburua baina okerra zuzendu nahian berandu bada ere gure orritara ekarri dizuegu. Oiartzunen bizi da gaur egun Hondarribiko bertsolari hau. Garai bateko La Voz de España eta egungo Diario Vasco-n idazten ohitua. Horietan jarritako bertsoak (liburu hau jarritako bertsoz egin baitago) bildu egin dira liburua egiteko eta Martzelinok berak haseran bere bizitzaren berri demaigu hitz lauz. 35 bertso sailez mamitzen da. Baditu ere hitz lauz pasadizu ederrak eta irrigarriak (kamisoi arroxak jantzita guardia zibillak harrapatu zuenekoak...). Bertsoak puntu aberatsez eginak dira egileak hauek antolatzeke patxara ederra izan baitu. Gaiak gainera askotarikoak dira eta oso egokiak, denetatik dugu (neskei jarritakoak minifalda dela eta, gabonen gorespének, aurrerapenak eta garai aldaketak sortutako bihotzmin ezkuta ezina, euskal kirolariei jarritakoak, moda berriei buruzkoak eta beste asko ere). Lehanaren oroitzapenetan murgildurik dugu bertsolaria aunitzetan. 7 bertsoa-

MARZELINO MANTEROLA

LORE APAL BAT

ko sailak dira ugariak eta neurririk erabiliena 4 puntuko zortziko nagusia. 71. urteko bertsoetatik hasiz 83. ean bertan jarritakoak arte doakigu. Bi ardatz beti: alkartasuna, abertzaletasuna. Jainko legea eta bestetik gorrotoa, txarke-ria, sinesteza.

Egilea: Francisco ARRARAS.

Titulua: DANZAS E INDUMENTARIA DE NAVARRA. MERINDAD DE SANGUESA. **Argitaletxea:** Príncipe de Viana, Diputación Foral de Navarra.

Ezaugarriak: 550 pta. 210 orrialde.

Nafarroako folkloreaz kezkatuturik dantzak eta jazkerak biltzeari ekin zion Arrarasek. Liburu honek Zankozako merindadeko ibarretako dantza eta jazkerak biltzen ditu: Aezkoa, Erronkari eta Zaraitzuko dantza eta jazkerak, Erro, Esteribar, Auritz, Orreaga eta Zankozako dantzak eta Artze eta Luzaideko jazkerak. Jazkerak argazki eta marrazki bidez azaltzen dizkigu (neskatoarena, mutikoarena, emaztearena, senarrarena, ibarreko agintariarena eta alargunena). Dantzak ere oso zehazki argitzen ditu behar denean irudi lagungarriak ere sartuz. Dantza bakoitza nork dantzatzan duen, zergatik, noiz, nola e.a. Dantzetako doinu guztiak ere badakartza eta azkenean erdi aroan jazkera hauei buruz agertzen dena.

diskoak

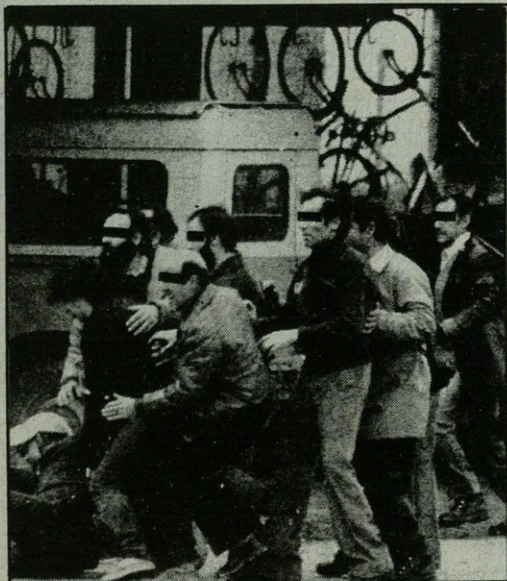
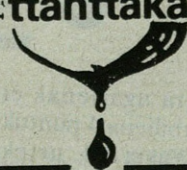
Titulua: Donostia Hiriko kaldereroak.

Egilea: Raimundo Sarriegi.

Argitaldaria: IZ.

Kasete moduan soilik argitaratu den lan honetan justu egunotan Donostian ospatzen den festa bateko musika biltzen da. 1884tik urtero datoz Hungriako kaldereroak (konpartsa bat, jakina) otsailaren lehen egunetan, gertu diren ihauteriak anuntziatuz. Aurretik da beraz mendehurrena. Donostiarrak ia San Sebastianei berei baino karioño gehiago dietela esango luke batek.

Kasete honetan kasik ezin konta ahala jendeak hartu du parte. Euskal Billeratik hasi eta Union Artesanaraino 15 konpartsa batetik, kantuz eta beren padera eta beste traste zaharrak joaz, Kresalako zortzikotearen eta Victor Manuel Muñoz abeslari herrikoiairen laguntza nabaritzen da. «Tirri Tarra» fanfareak jarri du kantuen atzetik entzuten den instrumentazioa. Eta kontserbatorioan irakasle den Josetxo Mujikak egin ditu moldaketa guztiak. Raimundo Sarriegik sortutako musika egokitzeak. Gainera azala Tomas Hernandezek egin badu eta kasetean kaldereroen esplikazioak Javier Sadak ematen, konturatzeko da irakurlea erabat disko donostiar bat dela.

Acerialesko langileek greba orokorrerako deia.

Otsail honen 3rako «Aceriales» erakundeak biltzen dituen enpresetako langileek konbokatu dute greba orokorra eta ze frutu emán ditzakeen ikusia izanen da ARGIA hau kalean denerako. Hernani, Laudio eta Bilboko lantegietan eginiko ekintzen ondoren sindikato haundiek Metal mailako greba bat proposatzen zuten, baina azkenean langilego osoari egin zaio deialdia. Ezkerreko zenbait alderdi eta indar sindikalek ontzat eman du asmoa eta aurrera ateratzekotan Alzairu Berezien saileko langileek PNV eta PSOEn errekonbertsio planen kontrako kanpaina burutuko lukete; manifestaldi gogorrez eta nagusien kontrako ekintzez ongi beroturik ageri da giroa. Hauteskundeak gainean, Benegasi gauzak okertzen.

Iparraldean, Laguntzaren biltzarra.

Iparraldeko kostaldean ezaguna den «Laguntza» talde politikoak joan den igandean egin du bere biltzarra eta han erabaki dutenaz berri zuzenik ez badugu ere pentsatzekoa da azken hilabete honetan jazotako gertaerak analizatuko zituztela. Errefuxiatu hegotarren kontrako errepresioa, hauetako berrogeik daramaten gose greba, Herri Taldeetako buru batzuen atxilotze eta gose greba...

Hauteskunde kanpaina zertarako?

«Txiki Benegas Lendakari. Por la Paz» hizki haundiekin bete ditu PSOEk komunitate autonomoko ehunka orma. Euskadiko Ezkerrak bere «Euskadik badu irtenbidea» delakoarekin josi ditu bazter guztiak. «Aurrera jarraitu behar dugu» ipini du egunkarietan PNVk. Teorian behintzat hauteskunde kanpaina otsail honen 10a arte hasien ez zenean.

PNVkoen kexuen ondoren komunitateko Junta Electoral delakoak garbi azaldu du 10a arte ezin dela holako kanpainarik egin. Baina Juntak ezer egin ahal izan dezan, norbait geldieraztekotan, salaketaren bat jaso behar omen du eta orain jakin dugu PNVkoek ez zutela salaketa ofizialik aurkeztu. Eta nor ausartuko da, gero bere izena ere zikindurik geratzeko arriskutan? Zer da botoa eskatzea eta zer ez? Batetik baino gehiago galdetzen du zertarako balio ote duen kanpaina egiteko epe bat izendatzeak.

Espainiako enpresariak euskaldunoi lagundu nahiz.

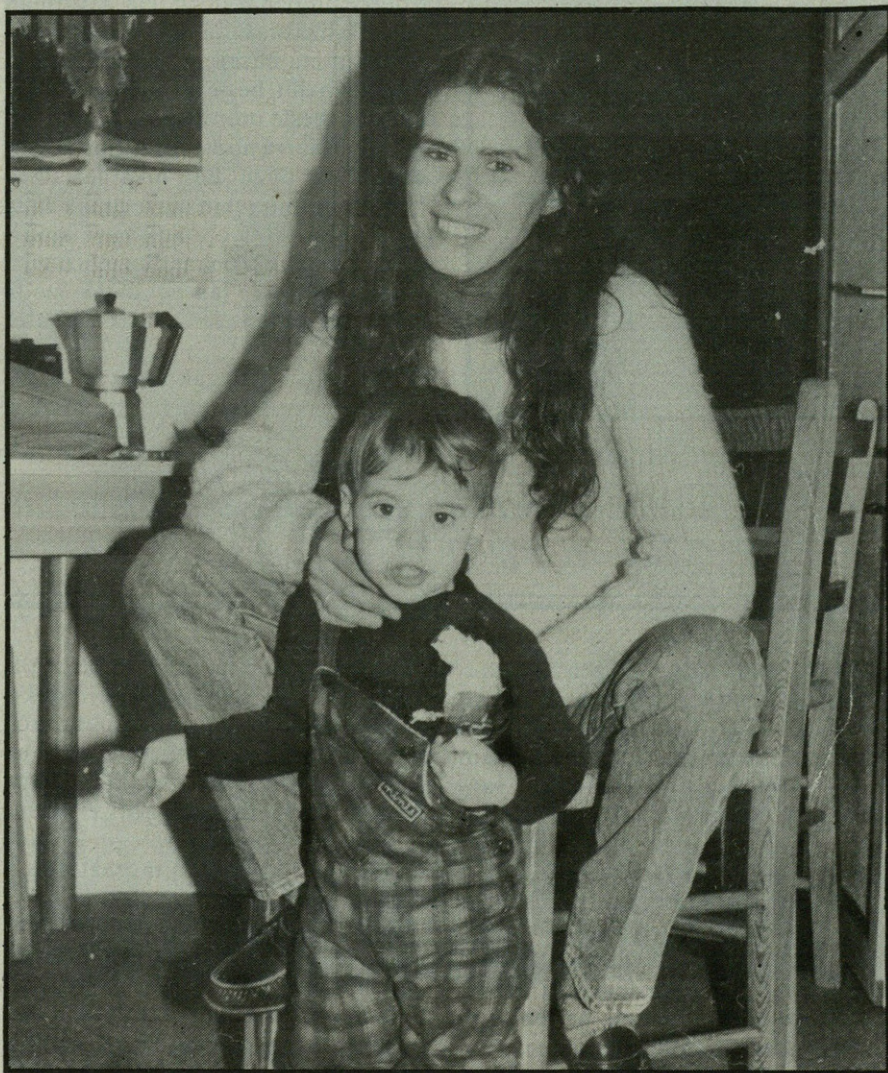
Olarrak joan den astean GALen ekintzen apologia egin ondoren, eta hau jostaketa bat bailitzan, Estatu espainoleko 500.000 enpresagizonen ere ETA behin eta betirako suntsitzen beren laguntzatxoa ipini nahi lukete, ordezkari dituzten erakundeek adierazi dutenez. Erdi eta maila txikiko enpresarien (Estatu Espainolean PYME deitzen diren horien) ordezkariak dira hola azaldu direnak, euskaldunoi gure minbizia sendatu nahi omen digutenak. Diru faltaz lortu ez denik behintzat ez dadila esan.

Bihotzean eman du ETAk.

Estatu Espainoleko euforia antiterroristaren erdian Quintana Lacací teniente jenerala hil du ETA militarrek, Madrilen erdian, militar auzo batean eta igande eguerdiz. Miliek adierazi dutenez «gerra likitsaren erantzun moduan», eta pentsa daitekeenez «Txapela»ren heriotzaren ordainetan. Estatuko prentsako komentaria politikoak ez dira ados jarri. Batzuentzat ekintza errex bat eta «ahal izan duten aurrenekoa» harrapatuz egin dutelarik, beste batzuek milien kapazitatearen neurria ikusi dute eta arazoa bi egunetan bukatzekoa ez dela aitortu. Bitartean, Madrilen ere hasi da jendea dastatzen zer den kontrolean ordu erdi hotzez egon beharra.

Txapelaren oroimena, Herria eta bi haur

IZASKUN UGARTE: EZIN DA ATZERA EGIN

Hogeitabost urte ditu Izaskunek, Mikel Goikoetxea «Txapela» hil berriarekin eraikitako bizitza bat, berekin egindako bi haur hazteko, Hodei eta Haize, hutsetik hasita ongi menderatzera iritsi den euskara, muinetarino sartzen dizun begirada sakon bat. Eta ezagutu berriari tripak nahasteko ainako naturalitate eta apaltasunez kontatzen du bere bizitza latza, agertzen dizu munduaren bere ikuspegi militantea. Besteren esperientzia eta sentimenduekin trafikatzan duen merkataria sentitu du bere burua kazetariak.

IZASKUN.— Agian inzinerazioarena aurretik zetozen gauza batzuekin moztea zelako. Izan ere, momentu batean jende guztiak egiten dugu berdin: elizara joan, kanposantura eramán, etabar. Eta jendeak ikusi du inzinerazioaren atzetik zerbait gehiago dagoela; alegia ez dela «moztu egin dugu» esan eta gero elizan bukatzea. Heriotza nola hartzen den ere berdin; «hil da baina hemen dago» esaten da, eta ez da egia. Zer da gorputz bat bizirik gabe, indarrak gabe? Ez da ezer.

Niri gertatu zitzaidana ere oso garbi ikusi nuen. Hil zenean ez nengoen berarekin. Autopsia egitera eramán zutenean esan zidaten ea ikusi nahi nuen. Joan nintzen, ikusi eta esan nuen «baina hau ez da Mikel!». Gero inzinerazioa izan zen eta hautsa hartu eta hura bai, hura Mikel izan zitekeen. Mikel ez zen tipo bat hola tunban sartzeko, bere izakerarekin ez doa elizara sartzea, kanposantura eramatea. Askoz gehiago identifikatzen nuen errauts bezala bere gorputza hor hotza hilibian baino. Kolpe haundia izan zen kamara errefrijadore hartatik atera zutenean eta «hau da? hau besterik ez da geratzen?»

ARGIA.— Baina oraindik ere ez da samurra familia batentzat bere senidearen gorputzik gabe geratzea.

I.— Gauzak ondo ikusten dituzteneke oso ondo hartu dute; bera horiekin zegoen eta oso ondo. Bere familiak eta besteak eta zer pentsatzen zuten? Guzti horrekin moztu zuen berak, ezta? Une horretan ere horrela egin behar zen. Bere lagun batzuk hil eta gero esaten zidan: «Modu batera izan bada, zergatik orain kanposantuan eta elizan eta gauza guzti horiekin? Ez doa bere bizimoduarekin, bere pentsakerarekin, berak hori nahi ez bazuen zergatik egin da?» Baina beti izan da familiak atzetik zirela eta abar. Mikelek bere buruagatik «materialista erromantiko» bat zela zioen, eta hala

«Ziur ikusten dut irabaztea posible dela, ez da posible galtzea»

zen eta hala nahiko zuen. Ez da berdina zerraldo bat elizan eta kanposantua eta guzti hori edo hemen egin genion azken agurra eta beste aldekoa eta.

Beste hau ere garbi zuen Mikel: bera ez zela ez onena ez bestearena, ez zela inoren propietate; bat hemendik tiraka eta bestea handik, hola ez. Ezin nuen ahantzi bera nongo militantea zen eta zer nahi zuen; bizi guztia hor eman du eta hori zen guztia. Hautsak nori eman planteatu zenean Xanti Brouardi ematea erabaki nuen, familiaren adiskidea da eta HBko mahai nazionalekoa, esateko «nik ez dut hauts hauetatik ezer nahi, ez neretzat ez besterentzat, hau Herriarena da».

A.— Jende askoren ahotan ibili da zure balorea. Inork ez zuen espero Txapelaren emazte gazteagandik holakorik.

I.— Bai, aktibista bat besterik ez zela esaten zen. Baina zer da aktibista bat? Metrailetero bat zarela uste du jendeak, metraileta hartu eta aurrean harapatzen duzun goardiazibil guztia garbitzen duzula. Eta hori bakarrik ez da. Mikel hori ere bazen, baina beste gauza batzuk ere bai. Azkenean zure irudia deformatu egiten dute.

Oso jende gutxi ezagutu du Mikel, baina oso jende gutxi nahi zuen ezagutu: berak markatzen zuen bizimodu inor gutxi jartzen zen ondoan jarraitzeko. Momentu askotan esaten duzu «hauek denak hemen dira, nirekin daude puntu bateraino baina beste gauzak ez dituzte nirekin».

A.— Mikelez entzun ditugun gauzen artean bere literaturzaletasunak atentzioa deitu digu.

I.— Zaila da bere irudia ematea. Borroka ez da borroka harmatua bakarrik, askoz zabalagoa da, eta osoa egin behar da. Bera horrela saiatzzen zen egiten. Jende askok uste zuen oso hotza zela eta ez da egia. Maila guztietan aukeratu du jendea eta baita gauzak ere. Batzuk ezingo zituela aldatu bazekien eta horietara ez zen joaten.

Bere radikalismoan egun batean heltzen zen eta esaten zidan: «Begira, ezin naiz erdaraz egiten duen jendearekin mintzatu, ez zait ateratzen eta mutu bat bezala gelditzen naiz han, eta esaten dut nik zer pintatzen dut hemen?» Hain gogorra da bizitza eta

hain latza egiten zaizu dena eta azkenean radikalizatu egiten zara.

A.— Ezagutu zutenek diotenez oso azkarra omen zen Mikel.

«Gizarte bat nahi dut eta haurrengatik ere gizarte bat egiten dut»

I.— Pertsona bat ezagutzen zuenean lehenik entzun egiten zuen eta ideia bat egiten. Esan ohi zuen azken finean pertsona bat zer den detaile txikietan ikusten dela, gauza txiki baten aurrean zer egiten duen ikustean ezagutzen dela bere planteamenduetan noraino iristen den, ea maila batean geratzen den ala ez. Batzuetan igoal ez ginen ados pertsona bat juzgatzeko orduan, eta denbora pasa eta zerbait gertatu eta esaten zidan: «Ikusten duzu? Beste momentu batean hau eta bestea egin zuen eta zuk ez zenuen ikusi».

Guk biok bizitza bat eramán dugu eta gure inguruan oso jende gutxi izan da. Alde batetik sekula onartu ez dugulako bera oso famatua zelako jendearekin afari bat egin behar dugula eta batera eta bestera ibiltzea, holako harremanik ez genuen onartzen. Bestetik, guk planteatzen genuen bizimoldea jendeak ez zuen hartu nahi, nahiko latza eta gogorra delako. Zenbat jende jarraitzen du hor haurrak dituela? Haurrak aitzakia bezala hart-

zen dira, «haurrak eta emaztea ditut eta ezin dut hau eta bestea egin». Azkenean da zure buruaren aurrean aitzakia jartzen dituzula, baina prolema zu zara, zuk nola ikusten dituzun gauzak eta zu nola zauden.

A.— Baina haurrak kondizio horietan haztea...

I.— Askotan esaten genuen: haurrak hemen dira eta... baina zer dira haurrak guretzako? Zergatik ez dugu hor daudelako gure bizimodua aldatzen? Baina zure ideiak materializatu egin behar dituzu, Euskadi eta hau eta bestea esanaz ari zara, baina materializatu egin behar duzu, eta haurretan materializatuak daude. Gizarte bat nahi dut eta haurrengatik ere gizarte bat egiten dut, beste bizimolde bat bizi dezaten, beste mundu bat ezagutu dezaten. «Haurra niretzat da» hori hautsi egin behar duzu. Beti hola gertatzen bait da familiarekin, zure amak mila gauza egin dizu eta zuk zure amari mila esker eman behar diozu bizi guztian. Eta hor ere lan bat dago; maila horretan lan hori nik eramán dut batez ere.

Eta bera laguntzeko momentu askotan ere bai. Latza da bizitza horrela,

oso une zailak dira, askotan bakarrik sentitzen zara, dena egitera iristeko jendea behar duzu ondoan eta momentu batzuetan konturatzen zara jende hori ez dela zu bezalakoa, jendeak ez dizu erantzun hori ematen. Eta oso latza da aurrera egin eta aurrera eta... Azkenean merezi duela pentsatzen duzu, ongi sentitzen zarelako zeure buruarekin, eta horrela bizitzea ez zaizula inporta esaten diozu zure buruari.

Behin baino gehiagotan gertatu zaigu gure buruak zoroak bezala ikustea, idealismo izugarri batean sartuak. «Baina utopia osoa izango da hau» esaten duzu... baina utopiagatik ere borrokatu egin behar da.

A.— Zail egiten da kondizio horietako bikote bizitza bat ulertzea. Norbaitek esan du hau irakurtzen duenean: «A, gertariaren alarguntsari egin diozue elkarrizketa, gertariaren atsedean».

I.— Sekula ez naiz horren beldur izan. Beti eduki dut garbi nor nintzen

eta zer nahi nuen, eta garbi utzi dut, horregatik enfrontamentu asko ukan ditut batzuekin, beste batzuek ondo ulertu naute. Egin ezin dudana Mike-len alarguntsa bezala bizitzea da, ta ez naiz inoren alarguntsa sentitzen. Askotan pentsatzen dut hori, jendearentzat Mikelen alarguntsa izango naizela, baina ezin dut buruan sartu. Gauza horiek gaingitu ditugulako behar bada, baina beste asko hor daude eta alarguntsa ikusten zaituzte.

Ez dit beldurrik ematen. Zer aldatu

da nere bizitzan? Mikel ez dagoela, eta une batzuetan bakarrik sentituko naiz, ez da bera izango. Lehen ere ez zegoen momentu askotan baina jakin behintzat banekien beste leku batean zela, eta nerekin ados zela. Baina dena dela berdin jarraituko dut. Ez dakit... zaila egiten zaizu, eta jendeak hartzen zaitu modu batean... baina ezin duzu gaizki hartu, haiek horrela dira.

A.— Ez al duzue pentsatu izan zuen lan guztia alferrikakoa zela? Urte batzuk badaramazkizue hemen, eta agian

'78-79an gauzak argiago ikusiko zenituzten baina orain galtzeari usaina gertuagotik hartuko zenioten, agian egiten zenuten borroka irabaztea posible zela baina galtzea ere bai.

I.— Ziur ikusten dut irabaztea posible dela, ez da posible galtzea. Gu oso gogorak sentitu gara beti; zure buruagan konfiantza osoa duzu eta esaten duzu «da, ez, jarraituko dugu aurrera eta...» Une batzuk oso latzak izaten dira, mugimendua nola doan ikusten duzu, jendea... erreforma sartu da nolabait. Mikelek esaten zuen: «egoera aldatu da, gauzak askoz zailagoak dira eta beste aldean gauzak horrela ikusten ditut...» Baina sekula baino beharrezkoago ikusten duzu jarraitzea. Mikel hil dute gainera, ez da posible atzera egitea, aurrera egin behar dugu baina bukatu arte.

Tontoarena egitea ote den? Sekula ez dugu horrela pentsatu. Kontzientzia prolema da piskabat. Materialki ez dugu sekula ezer ukan, eta beraz galtzeko ere ez. Zer galduko genuen guk? Bizia, ez beste gauzarik, ez genuen ezer, eta gaur egun ez dut ezer.

A.— Baina bizia galdu dezakezu. Eta oso garbi eduki behar da zerbait zure bizia arriskutan jartzeko, zerbaitetarako balio behar duela bizia arriskatzek.

I.— Askotan hitz egiten genuen horretaz eta berak esaten zidan beldur zela neri emango zidatela, bera jo ezin bazuten neri emango zidatela. «Zuri egingo dizute eta 'min egitea zer den hola jakingo duzu' esango dute». Gauza bat orain sentitu dut: niri ez zait inporta ni hiltzea, baina mina egiten digu ondo-ondokoa hiltzeak, zerorri hiltzea pixkat gaingitua duzu, baina ondoan daukazu pertsona hiltzen badute kristoren mina egiten dizu.

Azkenean prolema da noraino eman nahi duzun, dena emateko prest bazaude... Mikelek komentatzen zuen behin baino gehiagotan: «Ezin dut sinistu hogeitazazpi urte ditudala, sekula ez dut pentsatu hogeita zazpi urte ukan arte helduko nintzenik». Normala da, egun osoa hor zabilta eta egunen batean emango dizute eta garbi duzu. Berak esaten zidan askotan, zihoanean, pentsatzen zuela «bueno, agur dena». Hori sentituz gero badakizu hiltzea zer den eta momentua bera ia-ia pasatu duzu.

A.— Normala al da hori, Izaskun...?

«Azkenean prolema da noraino ematen duzun, dena emateko prest bazaude...»

I.— Neri normala iruditzen zait, gure bizitza hori izan delako. «Kattu» hil zutenean esatera etorri ziren gauean, eta bera ez zegoen etxean. Jo zuten atea eta «Badakizu zer gertatu den?» eta nik esan nien «Mikel!» eta «ez, ez da Mikel, Kattu da» eta ni nengoen... fu! Gero gauean etxera etorri zenean esan zidan «jo, batzuk hiltzen eta besteak damutu bezala beste aldera pasatzen, hau da panorama». Ez, ez gara hiltzeko beldur izan. Mikelek bazekien hil behar zuela eta nik ere bai. «Carne de cañon» zen, bazekiten peli-grosoa zela, ez bakarrik metrailetero bezala, maila guztietan. Bazekiten noraino ematen zuen, bere bizia eta gauzak nola planteatzen zituen. Aktibista bezala jende gehiago eduki dute tirokatzeko bera baino askoz errazago emateko baina berari eman diote.

A.— Biziaren eta heriotzaren ikuspegi hori ez al da ia gaisotasun bat?

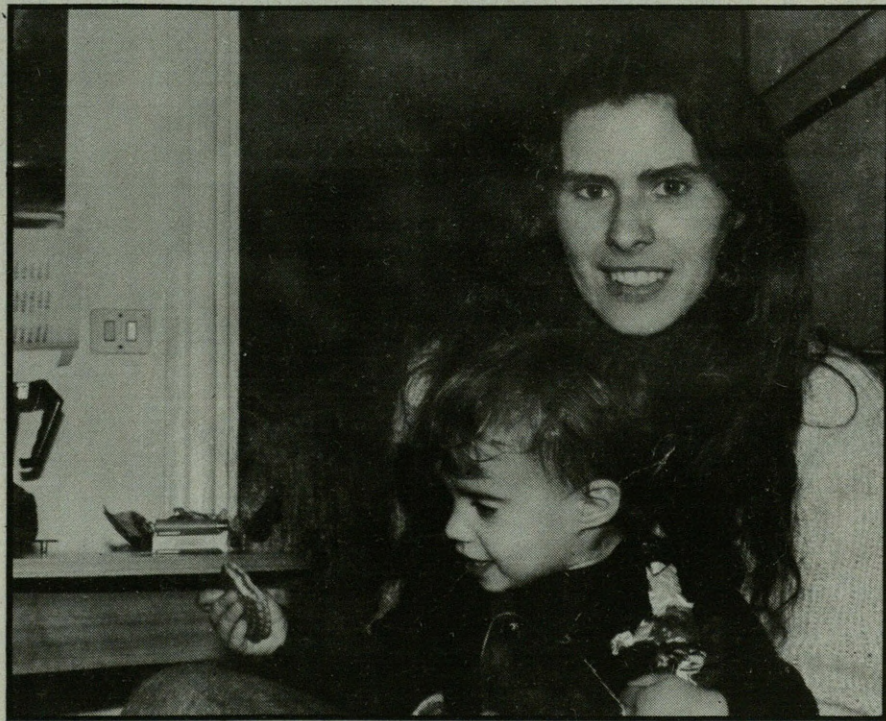
I.— Garbi utzi nahi dut ez dela «ala desesperada» joateagatik. Gertatzen ari denaz oso kontziente zara baina «nik jarraitzen dut» diozu. Ekintza bat egitera joatea bezala. Badakizu egunen batean hilgo zaituztela, baina zergatik joaten zara? Beharrezkoa delako, hori egin behar duzulako. Eta kitto.

Mikel zen gizon bat... esaten zuten muga pasatzen zutenean ukabila altxatzen zuela eta «goazen aurrera, jarraitu behar dugu!» eta alboan zituenak arrastaka eramaten zituen atzetik, eta benga, inork ezin atzera egin. Galdetu izan nion ea ez al zion ezer egiten horrela tipo bat hil eta... «Dena ondo pentsatua eramaten dut, e?» esaten zidan, «zertara noan eta zergatik eta guztia, eta zertarako, ez noa hortik hemen dator Billi el niño... ez»

Hemen gelditzeko aukera izan zuen, eta askoz lasaiago bizitzeko, gure ondoan. Baina beti esaten zuen ezin zuela bere kontzientzia gainaintu, bera hori egiteko tipo bat zela. Zenbait jende aldiz esango dizu «bai nik hau eta bestea egiten dut eta lan haundia egiten dut honetarako» baina hara joatea eskatuko bazenio zer esango luke? Mikelek bazekien bere lekua han zela eta han aritu behar zuela.

A.— Zure etorkizuna errefuxiatu-rik bizitzea da.

I.— Errefuxiatu-rik ere izugarritzko lana egin dezakezu. Hor duzu Seaska, hor dituzu gau-eskolak, jendeak politika mailan formazio falta izugarritzkoa du... Baina ez, zenbait jendek beste gauzak hartzen ditu. Badakizu?

«Hodeik esan zidan: «Mikelek beti euskaraz hitz egiten zuen, horregatik hil dute»»

Batzuk frakasatu bezala ikusten dira, beren protagonismoa galdua da, ez zara ezer, beste aldean zerbait zinen, hau eta bestea egiten zenuen, baina hemen zer duzu? Frakaso hutsa duzu, eta zergatik? Zure pertsonalismoagatik.

A.— Bi haur dituzu, Hodei eta Haize. Nola pasa dute trago txar hau?

I.— Lau urte ditu Hodeik eta Bilbon zen momentu hartan. Ekarri zuten eta esan zidan: «Baina non da Mikel, noiz etorriko da?» eta esan nion «Baina Mikel ez da berriz etorriko, Hodei. Badakizu zer gertatu den? Mikel hil egin dute. Baina bere argazki haundi bat jarriko dugu eta guretzat hor izan-

go da. Idatzi asko utzi dizkizu, zuretzat, eta handituko zarenean irakurriko dituzu, zuretzat egin dituelako. Baina guk aurrera jarraitu behar dugu eta ez dugu triste egon behar. Mikel hil dute, baina Mikelek ere poliziak hil ditu, borroka batean gara eta momentu batean hau gertatu zaio, eta borroka hau gure Herriagatik da».

Zera esan zidan Hodeik: «Mikelek beti euskaraz hitz egiten zuen, horregatik hil dute» eta esan nion «Horregatik ere bai, beti euskaraz egiten

zuen, baina beti esan dizu gure Herria Euskal Herria dela eta gu euskaldunak garela».

«Baina badakizu ez duzula berriz ikusiko?» Horixe badakidala, eta gogorra da. Baina ezin naiz zulo batean gelditu, aurrera egin behar dut. Haurrek ondo hartu dutela esan eta «a bai, noski, zure haurrak ohituak dira» esan didate. Lau urterekin klasifikatua dago haurra. Zer esaten dizute horrekin? Honaino emango dutela baina gehiago ez, arriskua delako.

**Iñaki ZUBIONDO
XALBARDIN**

OTSAILAREN AZKEN IGANDE, TRIUNFALA.

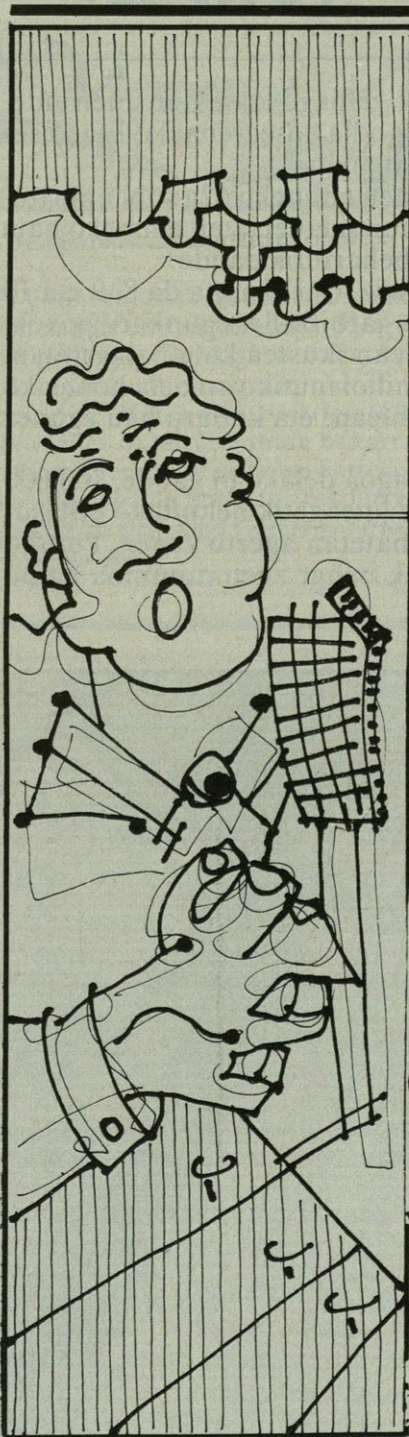
Ajurienea Lehendakaritzaren jauregitik berria jaso bezain laster, **Argiako** irakurleentzat zuzendu nahi dizuet Otsailaren 26an ospatuko direla **Eusko Legebiltzarra** eta **Jaurilaritza** berria osatuko duten hauteskundeak gure autonomiadun lurraldean. Jakinean nago irakurtzen duzuen hau ez dela hain berria zuentzat eta hontaz hainbat iritzi eta eztabaida kaleratuak daudela. Baina nik ere zenbait gogoeta eta irizpide argitu nahi dizkizuet hauteskunde egunari eta **Ajurienea** inguruan gertaturiko zenbait gogoetari buruz.

Jakin jakina denez, Otsaila 26a aukeratzean amaitzen da hauzia, nahiz eta Jaurilaritzak azken uneraino ez txintik esan barneko gaixoaldia erdi konpondu ondoren. Era honekin **E.A.J.** eta **Eusko Gobernuak** prest dituzte ordenadoreak hauteskundeetara begira martxan jartzeko. Batipat, **Karlos Garaikoetxea** lehendakaritzarako izendatzerakoan negoziaketa gogorra izan ondoren urak bere honera etorri direlako eta lehendakariaren irudia bikoizturik eta indarturik aurkitzen delako.

Eztabaida hauen ondoren **Karlos Garaikoetxearen** irudia edonon sal eta sar daitekela argi dago, **Euskal Telebistaren** bitartez. Zuzen zuzenean oraindik ezertan zikindu gabe zegoen Lehendakari baten irudia iritsi zitzaigun, **Eusko Alderdi Jeltzalearen** gainera euskaldun guziona, interesak gordetzeko prest agertzen den birlehendakari baten bailitzan, bozkaratzeko orduan enusubanuxu edo duda-mudan ibiliko direnei aukera ederra emanik zitzaielarik.

Konponbidea aurkitu ondoren, **Karlos Garaikoetxearen** alde egin den propaganda guzia kontutan harturik, haserako txanpan indarrak alde batera begira egonarren, nahiz eta **E.A.J.** hauteskundeak irabazi eta gero zauriaz oroitzeko eta konpontzeko nahiko denbora izan, oraingoz behintzat, eztabaida honetan ezin dezakegu esan irabazlerik dagoenik. **Karlos Garaikoetxeari** alderdiarenganako ezarri zaion suntsi-

Martxela HIRIKAITZ

tasuna edo menpetasuna, alderdiaren kontrol bideak beraz Jaurilaritza berriaren barnean agertzen dihoa-

zen eran izango dugu aukera esanak eta bi entzuteko.

Garaikoetxeak Eusko Legebiltzarra orain desagiterakoan, tokatzen zitzaion bezala martxoan bukatu gabe, **Ajurienea**ko pasiloetan agindu duen arrazoiak, **Baskongadasetako Ganbara**, kanpaina leku ez bihurtzearena izan da. Kontuan izanik, urtarreko oporraldia bukatuz gero, oposizioak legibiltzarra hainbat eta zenbait galderen foru lekua bihurtuko zuen. Alderdi bakoitzak zein baino zeinek aurpegi demokratikoagoa agertu nahi izango zuen, komunikabideei begira. Bide horretan garbi du **Jaurilaritzak** eta **E.A.J.**ak galtzea errazagoa duela irabaztea baino. Hori diote mihi gaiztoek, **Ajurienea**ko arrazoipetatik.

Beste bat, **Eusko Legebiltzarra** desagindu ez bazen, **E.I.T.B.**ko zuzendari nagusiak **Andoni Areizagak**, Parlamentuko batzorde batetan eman beharko zuen aurpegia, urriaren hiruan. Arazoa: **Karlos Garaikoetxeak** lau egun lehentxoago **EAJ**ren Zarauzko batzarre nazionalan harturiko erabakiari buruzko zenbait gogoeta azaltzeko antolatutako prentsaurrekoa **Ajuria Eneatik E.T.B.**ak zuzenean ematearen arrazoiak ematea. **Areizagak** oihartzun hain erraza duen gai pipertsu hontaz galdera inozo eta ez hain inozo asko erantzun behar izango zuen, hauteskunde bezperan. Eta **Garaikoetxeak Legebiltzarra** orain desagitean, salbatu egin da **Areizaga**.

Azkenik, gogora dezagun **Legebiltzarre**ko bigarren hauteskunde hauetan 1.982.eko zentsua erabiliko dela, aurtengo zentsua hauteskundeak bukatu eta egun batzueko geroxeago amaituko baita. Kanpaina, bestalde, hauteskunde legeak jasotzen duen bezala, hamabost eguneko izango da, otsailaren 10etik 24ra. Kontuan hartu hauteskunde hauetan aukeratuko ditugun, edota aukeratuak gertatuko direnak, 75 legebiltzarkide izango direla, azkeneko 4 urte hauetan izan ditugun 60ren ordez, nahiz eta denak parte hartu ez izan.

PERU-REN MISERIAK

(eta II)

Manuel Elizondo, Limatik.

Errepresioarekin batera (eta jende gehiago eramaten duen afetik are larriago), Peruko problema handia gosearena da. Eta gosez gehien sufritzen dutenak, haurrak izaten dira.

Perun lan egiteko sasoian dauden ehuneko 62a subenpleaturik dagoenez, jende helduak ez du seme-alabei jaten emateko hain ateratzen, beraz haurrak lan egitera beharturik daude.

Ez da batere harritzekoa, alderantziz, oso arrunta da 8, 9 eta 10 urtetako mutikoak zapati edo kotxe garbitzaile, egunkari, goxoki edota zigarro saltzaile moduan lanean ikustea kale bazterretan. Gutxi gorabehera kalkulatzen da 4 milioi mutiko ari dela honelako lanetan beren buruak mantendu nahian; eta kopuru hau egunez egun handituz doa.

1981.ean, eta oraingo egoera larriagoa delakoan gaude, 100.000 haur hil ziren goseak edo nahikoa ez jateagatik heldutako eritasunek jota. ONUren orduko sondeo batetan agertu zenez, Peruko haurretarik ehuneko 65ak gorputzak behar zuen minimoa baino gutxiago jaten zuen.

Egoera zein punturaino larria den ikusteko, joan den azaroan zenbait guraso bere seme-alabak alimentatu ezinik 4 eta 5.000 pezeta inguruan saltzen hasi zirela esatea besterik ez dago.

Neokolonialismoa

Bertakoen bazterketa (hizkuntzak adibidez, oso zabalduak baina komunikabideetan batere presentziagabeak) eta zuri jendearen boterea ikusirik, nire ustez lasai aski hitz egin genezake Perun neokolonialismoaz. Gosez hiltzen diren haurrak ez dira zuriak, fusilen azpian erortzen direnak ere ez, bai ordea afusilamenduak agintzen dituztenak eta diru guztia zurruputzen dutenak. Perun kriolloak —europarrak, zuriak— nagusi dira, eta bertakoak —indioak eta mestizoak— bigarren mailako bizilagunak.

Hauteskundeak

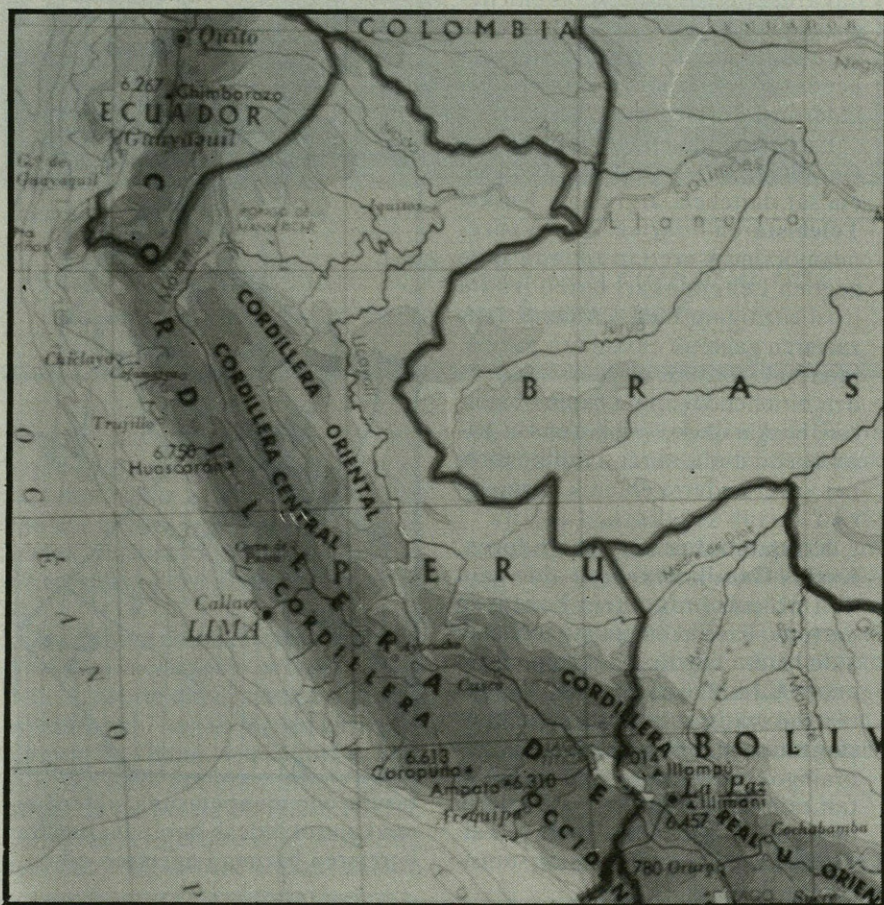
Peruko errealdadean indarra duten alderdiak lau dira gaurregun: A.P. (Acción Popular) eta P.P.C. (Partido

Popular Cristiano) eskuin aldetik eta A.P.R.A. (Alianza Popular Revolucionaria Americana) eta I.U. (Izquierda Unida) ezker aldetik.

Laburki eta sinplista gertatzeko arriskuarekin bada ere, lau partidu hauen jokaerak argitzen saiatuko gara.

1) A.P., ideia bat egin dezazuen, Espainiako gaurreguneko A.P.ren antzeko montaje bat da, hau da eskubiko alderdi «liberal» bat.

2) P.P.C. berriz Fuerza Nuevarekin konpara liteke. Ez honek ez besteak, eskuineko partiduek ez dute inolako ideariorik ez programarik ez kristorik; gaurko gobernuaren beren jendez osatua

dagoelarik, boterean irautea ez lukete besterik nahi.

3) A.P.R.a. Partidu hau Haya de la Torre-k sortu zuen duela 60ren bat urte. Hasieran defendatzen zuen punturik inportanteena antiinperialismoa zen bertako sozialismo bat proposatuz, hau izan zen momentu erradikalen (1923-35). Bigarren garai batetan (35-45) antikomunismoa sartu zen haren idearioan, eta hirugarren etapan (45-59) MacCarthianismoa onartu zuen politika ezkertiarra erabat utzirik. Bere historiagatik, eta diktaduren aurka zuzen jokatu duelako, partidu honek pisu handia du; bi talde ongi definiturik ditu bere barnean: erdira jotzen duena, Alan Garcia buru, eta ezker aldekoa, politika nazionalista duena eta Armando Villanuevak lideratzen duena.

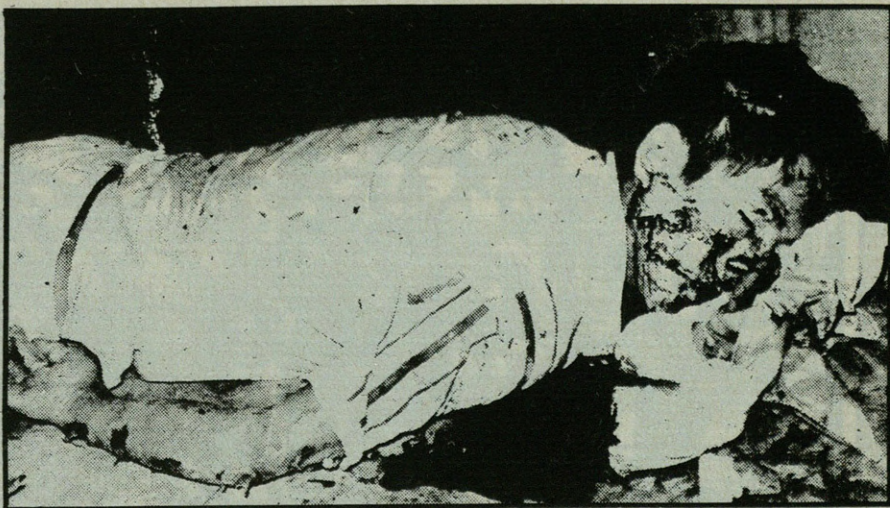
4) Koalizio honetan sekulako zopa dago (20 partidu edo minipartidu baino gehiago), sozialismoaren aldeko kristauengandik hasi eta maoistengaino, eta bitarteko guztiak.

A.P.R.A.ko ezkertiarrek eta I.U.k proposatzen dituzten oinarritzko puntuak hauek dituzu: 1) gerrilari dago-kionean, amnistia orokorra eman eta negoziaketak hasi «Sendero»koekin. 2) Korrupzioaren kontrako neurri bortitzak. 3) Enpresa nazionalak berpiztu eta transnationalei zerga gehiago ipini (gaurregun ez dute ia ezer pagatzen). 4) Nekazaritzan garrantzia esportatzeko produktuari eman beharrean bertan kontsumitu behar denari eman.

Udaletxeetarako egin diren azken hauteskundeetan eskuineko alderdiek porrot egin dute. Peruko hiriburu inportanteenetan I.U.-k irabazi duelarik (Lima, Puno, Cusco, etab). Alkate gehien atera duen partidua APRA izan da, eta ondotik IU. Hala ere ohartzekoa da abstentzioaren handitasuna (35, ta Ayacucho-n 55), parte batetan dudarik gabe «Sendero»k proposatutako abstentzio kontsignari jarraiki —ez kontsigna hutsa, petardo ez eta tiroketez lagundu bait zuten.

Gauzak horrela eta hauteskunde orokorrak datorren urtean izango direla kontutan harturik, hiru gauza gerta daitezke:

1) Militarrek kolpe batez boterea hartzea, ez oso probable, zeren dagoen pobretasunarekin ezingo luketen oso luzéz iraun, eta haiek badakite, eta ez dirudi arriskatu direnik.

«Desagertutakoak agertzen direnean....»

2) Eskoinekoe orain artekoan segitzen badute ez dute zereginik, ideario eta politika garbirik gabe, baina honetaz jabetu direnez maniobratzen hasi dira. Nahiko desprestigiatuta daudenez duten irtenbide bakarra APRA berenganatzea da, eta horretan ari dira, partidu honetako eskoinzaileen burua den Alan Garcia goraipatuz eta zurituz.

3) IU eta APRA akordio politiko batera helduko balira dudarik gabe garaile aterako lirateke; horretarako posibilitade eskasak daude, baina azken hilabete hauetan dirudienez pauso txiki batzu ematen hasi dira sentidu horretan. Egia esateko hauek izan ezik dago egoera hau salbatuko duen koaliziorik, beraz irabaz dezatela. ■

Ayacucho-n akabatzea

1982. urteko abenduaren 23-an ministroen kontseiluak Ayacucho, Apurimac eta Huancavelica departamenduetara ejertzitza bidali zuen.

Abenduaren 25-an senderistek Pedro Venegas alkatea garbitzen dute; Belaunde presidenteak ultimatum batatzen dio gerrilari armak utzi ditzaten.

Gabon zahar hura izan zen «toque de queda»ko lehendabizikoa, eta urte berriko lehen egunak, beste tiroketa batzurekin batera, beste alkate baten hilketa ekarri zuen, Huamanga-koa hain zuzen.

Egun haietan hasi ziren ejertzitzaoren herriz herriko miaketa eta galdaketak, eta laborariei senderistekin inolako harremanik ez izateko abisatzen zaie; laster hasiko dira, agindu hau ez betetzearen susmoz, laborari jendearen afusilamenduak.

Errepresioaren katea hestu eta hestutzen da. Milaka errugabe asasinatzen da, Senderoaren aitzakian.

Odolezko urtea

Balantzea ikaragarria da, eta are ikaragarriagoa kasu guztiak banan banan segitzea: urkatuak, afusilatuak, torturatuak, bortxatuak, mutilatuak, denetarik dago. Senderok ere biolento eraso du, laboraririk franko

akabatuz. Hala, egun batez eta San José de Secce herrian jendeak koartel baten ezartzea eskatu zuelako, sartu ziren sandinistak eta lau nekazari erahil zituzten.

Nahasmen handia dago guzti honetan. Parte militarrek ez dute tutik aklaritzen, zeren beren arabera sen-

«Bizirik irteteko posibilitade gutxi ejertzitoak harrapatuz gero»

deristak bakarrik erortzen dira, apirilaren 4 eta 10-aren artean 69 hil zituzten, 300 bat maiatzan barrena, eta horrela. Horrenbeste hil dituztela gauza segurua da, egiaz zenbat senderista baina?

Maiatzaren hirugarren astean senderistek ofentsiba handia bota zuten. Aranhuy-n De la Cruz-en familiako guztiak, 15 lagun, afusilatzen dituzte; De la Cruz hori komunitatearen teniente gobernadorea zen. Senderisten aldekoak eta kontrakoak enfrentatzen dira, 60 pertsona hiltzen direla. Biharamunean senderistek Goardia Zibilaren bederatzigarren komandantzia atakatzeko dute, baita ejertzitoak kontrolatutako Huaychao eta Lauricocha herrisak ere, zenbait nekazari erahilik.

Ekainean —beti kasu solteak aipatu behar— goardia zibil batzuek Matará komunitatean beste hilketaren bat burutu ondoren, Marita Quispe eta Rosinda Gamarra 14 urteko nekakilak torturatu, bularrak moztu, eta erahiltzen dituzte. Ez da jokabide hau oso harritzekoa —esate batera—, zeren jurnalista batek frogatu duenez, marinen koartel jeneralean sartzen diren emakumeak oso bortxatuak izaten dira.

Quispillacta herrian 200 bat komunero ejertzitoaren eskuetan hiltzen da hilabete berean.

Uztailaren 9-an soldadu batzuek jakiak eman behar zizkietela-ta, Vinchos-eko jendea plazan bildu eta denak han daudela tiroka hasten zaie.

Jo eta segi. Irailaren 26-an Huan-ta-n 31 senderista; urriaren 10-ean 17 lagun, horietarik bi ume eta bederatziki maisu. Jakingarri da maisuak direla errepresioak gogorkien jotako sektoreetarik bat, eta aitzitik senderistek, indar errepresiboekin batera, alkateak bezalako autoridadeak aukeratzen dituztela.

Azaroan berriz, San Cristobal de Soccos komunitatean, Ayacucho-tik 15 kilometrotara, jendea festan zegoelarik eguerdian poliziak azaldu, han ziren denak harrapatu eta mendira eramanez asasinatu zituzten: 40-tik gora hilak.

Runa huañucchicci runa

Honek bertakoen hizkuntzaz «jendeak akabatzen du jendea» esan nahi du, eta ongi defini dezake triskantzen nahaste-borrastea laborari jendeak nolaz ikusten duen.

Joan den urteko urtarrean ustez lehen aldikoz nekazari batzuek zazpi senderista erahil zituzten, Huaychao-n. Motibu harekin Belaúnde

presidentek terroristen kontrako herriaren kolaborazioaz bere poza agertu zuen. Hala ere horretaz inbestigatzeko zortzi periodista abiatu ziren haruntza, handik gehiago ez itzultzeko, nekazariak berek erahilda.

Gertaera hark izan zuen hotsak egia deskubritu zuen: nekazari haiek ejertzitoak zituen erosiak, eta handik agertzen ziren edozein arrotzaren hiltzearen ordainez arropa, jana eta alkohola ematen zitzaaien. Hala, Uchuraccay-ko 200 bat komunero Tambo-ko polizetxera agertu zen martxona, senderista omen ziren bost lagun preso eramanez, rekonpentsan jakiez trukatzeko bale batzuk jasotzeko.

Nekazari hauek ez dira armetan ibiltzen, baina harriez eta makilez hainbat jenderi kendu diote bizia, anitzetan noski edozein paseante azpiratuz.

Haiantzat okerra bueltan etorri zen, periodistak hil zituztenentzat alegia, operazio zikinaren lekukorik egon ez zedin ejertzitoak atzera garbitu bait zituen.

Gauzak horrela, tamalezkoa da urte berriak perspektiba hobeagorik ekarri ez duela, esan beharra.

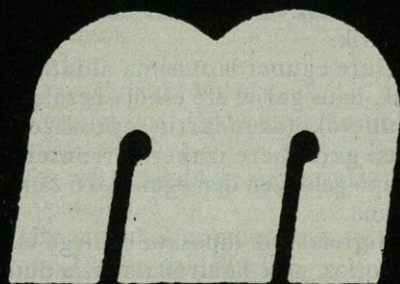
M. ELIZONDO
P. SASTRE

Horixe da Auzmendi. Bitxia. Berezia.

Donostiako estiloa.

**kirolzaleen
zerbitzutan**

miner

donostia

271050 eta 270447

ORAIN ERE FESTETAN ZARETE...?

Haurra gizontxo analfabeta bat dela, jakinduriz eta trebetasunez bete behar den zaku baten moduko zer bait dela ezta egiptotarren garaiko pentsakera bat. Oraindik ere haurra eskolako disziplinara, gaietara, hizkuntzara, gizarte osora egokitu beharrean aurkitzen da alderantziz jokatu beharrean eskola eta gizarte osoa berarengana egokituz.

Eguneroko gauzak horrela direla, festa giroan ezin zitekeen beste modu batetara gerta. Soldaduskara joateko garaia iritsi arte, festa, gure festa herrikoia, nagusien festa hutsak izan ohi ziren. Nork ikus zezaken haur bertsolari bat, adibidez, emakumeekin batera nagusien bazkal mahaian lekuri ez bazuen.

Izerdi eta zentzumen guzien bidez-jasotako guzia mamitzea, ganajaten, neska laguntzen, mandiopeko xirri, tabernetako baxoerdi eta soldaduskarekin batera agertzen zitzaizkion.

Ordundikan aurrera, bere egunerokotasun horretaz far egiteko eskubide osoko egun bat zuen urtero eta zahartu arte. Eta zahartutakoan, hurrei bere jakinduriz «zakua» betetzeko adina hixtorio bazituenez, sutondoan, han

egongo zen kontu kontari danbolinari bueltak ematen zizkion bitartean..

Bainan oraingo honetan, gaitainak ere arrak jo omen ditu eta izatez, subajaurik ere ez dugu danbolinari bueltak emateko. Gure nekazaritzak, artzantzak edo garai bateko egunerokotasunak pikutara aspaldidanik joan zaizkigu, subajuaren ondoko errosario eta kontuak «kajatontak» betetzen di-tuelarik.

Gure egunerokotasuna aldatu ez ezik, haur guziei ere eskola bezalako egunerokotasun larria inposatzera iritsi gara, bere izakera arruntetik kanpo gelditzen den eguneroko zama astuna.

Horrelakorik inposatu badiegu eta ondorioz, gure haurrek irabazia dute monotoni horri aldegitiko beharra, errealitate horri far egiteko eskubide oso osoa. Beharrezko zuten beraz ikastolako haurrak, festetaz jabetzean beraien egunerokotasun hori beste modu atseginago eta farregarriago bat medio zelarrik, errealitate horri beste dimentsio bat ematea.

Bainan egunerokotasun horretaz far egiteko ordua iristen denean, berriro ere, nagusien bigietatik gauzak ez

ikustea zail egiten zaigu. Santo Tomas-eko feri egunetik, gure aitonen feri egunetik, adibidez, lekuko bezala txistorra eta ogia iritsi bazaizkigu, nahiko izaten dugu haurrak bluxaz eta abarkaz jantziaz plastikozko txistor mehar hori ahoratzera eramatearekin. Eta !umea, hori ez da egiten!! !umea, hori ez da esaten!!! !ez zazu hori ikutu!!!!... Nork egiten du horrelakotan festa? Gehienetan inork ere ez.

Festei, gure eguneroko errealitate eta bizitzarekin zerikusirik ez balute bezala, argumendu guztia kenduz folklore hutsarekin gelditzeko egoera gero eta larriagoan agertzen garela esatea ez dela inongo astakeria pentsatzen dugu. Artzantza garaiko euskal gizonak, beraien egin beharrei beraien monotoni harri far eginez mementuko kosmogonia azaltzeko gai izan ziren bezala, gure ondorengoak beraien errealitateari kontra aurpegia bilakatze-ko bideak jartzen hasi beharrean gara pertsonalitate-rik gabeko edo eta folklore hutsean geldituko diren festa eta gizon-emakumeak nahi ez baditugu behintzat.

Horrela izan nahi ziren gauzak, gure tailerren bidez Santo Tomas egunerako antzerki, txotxongilo, txordolomo-ko eta animaerratuak, diruak, saltzeko egutegi, egunkari eta eskulanak pres-tatzen ari ginanean.

Sto. Tomaseko eguna dela eta zuek orain ere egun bat jai! zuek bapo!!

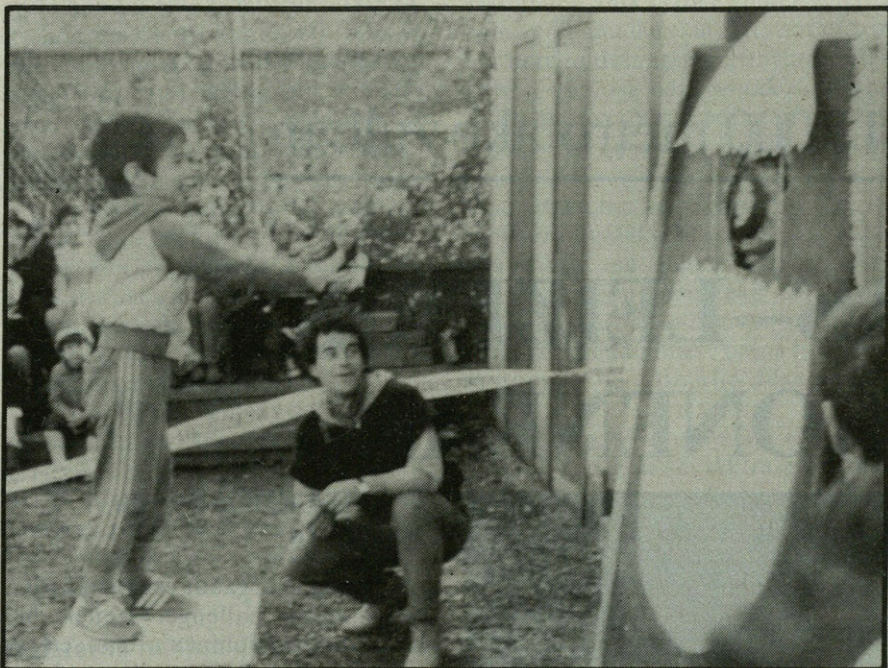
Iralak 25

... eta gure aurreko orriak dioenez orain aztertu beharrezkoa, tailerren asunto hori da.

— Lehengoan, hitzegin genuen zer tailer mota izango ziren eta abar, bainan puntu bat argitzeko gelditzen dela pentsatzen dugu.

— Nola, oraindik horrekin jarraitu behar dugu?

— Jode!. Ez dugula bukatu. Gure us-

tez, zer nolako lanak egin behar diren esatea ez duk nahikoa... Tailer guzti hoiei globaltasun bat eman behar zaiela pentsatzen dugu. Gai edo festa baten inguruan biltzea komeni direla eta horrela gai hori edo festa hori alde diferenteetatik lantzen joan; bai antzerki, musika, dantza, inprimategi, arotz-lan...

— Bai baino, nola egitea proposatzen duzue?

Askotan ez dakit, nola ez garen zoratzen irakasleok (Hara! atera zaigu orain ere, martiri aurpegia), lehen lanik ez dugu eta, orain gainera festa antolatu nahiean; ... eta badakizue, norbaitek dantza egingo badu, bakarren batek ttunttuna jo behar.

Azaroak 12

— Joxeba, kontatu kuento.

— Ipuin bat?

— Bai kontatu ipuin bat.

— Ia, nork nahi du ipuin bat?

— Nik... nik... nik... .. nik ez..

— Bueno, eta ze ipuin kontatuko dugu?

— Txordolomoko... bai.... bai... Hiru txerrikumeak.. ez. Txordolomoko.

— Ba, behin batean, Sto. Tomas egun batean....

Azaroak 25

— Joxeluis, bihar hamabiterditan, seigarrengo guztiak grabatzea joan behar dugu.

— Denok?

— Bai, zergatik esan du Juanmak Sto. Tomaseko musika grabatzeko orkestarako denok joan behar dugula.

— Eta, antzerkirako dekoratuak noiz bukatuko ditugu?

Azaroak 27 Igandea. Goizeko hamarrak.

— Riiiiinnnn

— Bai?

— Kaxo, egunon! Mikel nauk.

— Kaguendios! Ordu hauetan nola deitu dezakek?

— Zer ba? Oraindik lo zintan ala? Ze atzo parranda?

— Hik ez daukakarremediorik, eta nik ere ez. Tia! zer nahi duk?

— Eskolaurrekoak pentsatu diagu, ferietan izaten diren «tiro al facha» moduko zerbait egitea., baina arraultzez. Arraultza hoiek hustu eta ondoren tenperaz beteko dizkiagu. Gero, arraultz handi bat egingo diagu eta bertsoren bat kanta ondoren arraultz hori irikiko duk aurpegi bat ateraz, eta ia nork harri jotzen dion!

Kantatuko diat pentsatu dudan bertsoa:

Aizazu txito hori
gezurrezkoa zera
bat bita hiru esanda
ezet burua atera. 1, 2 eta 3.

Horrelako zorabioak erabili ondoren Sto. Tomaseko bezperan, festa egunean, gure Txordolomokok jakin beharko zuen zer gerta zitekeen. Beste inork, zenbait jakitea asko arritzen naiz. Komoaidios!.

— Mari Karmen, fruta non jarri behar dugu?

— Txistorra prestatzeko, hiru lau bat etorriko zarete, mesedez?

— !!Txordolomoko, ipurdi pottoko!!

— Oye tio, este teatro enrrolla cantidad!! Lo han hecho los chavales solos? Qué demasssiau!! Pues enrrolla la hostia, oye!!

— Aizu, nahi duzu erosi gure kalendarioa?

— Ia, borobil handi bat egingo dugun dantza egiteko. Non daude musika jo behar dutenak?

— Hemen, baina ez dugu instrumenturik ekarri. Gelan utzi ditugu.

— Andereño, Txordolomokok txapela kendu dit.

— Bazkaltzen bukatu dutenak, eskulak netako postuak jartzen has zaitezket.

— Iñaki, fotoak ateratzeko karretea bukatu zait.

— Nork nahi du gure egunkaria?

— Andereño 100 txordako dirua galdu zait.

— Autobusa!!!!

... ETA GAINERA BESTE EDOZEI-NEK BAINO OPOR GEHIAGO. ZUEK BIZI ZARETE!!!

1983 Abenduan eta
Martuteneko leku ezkutu
batetan.

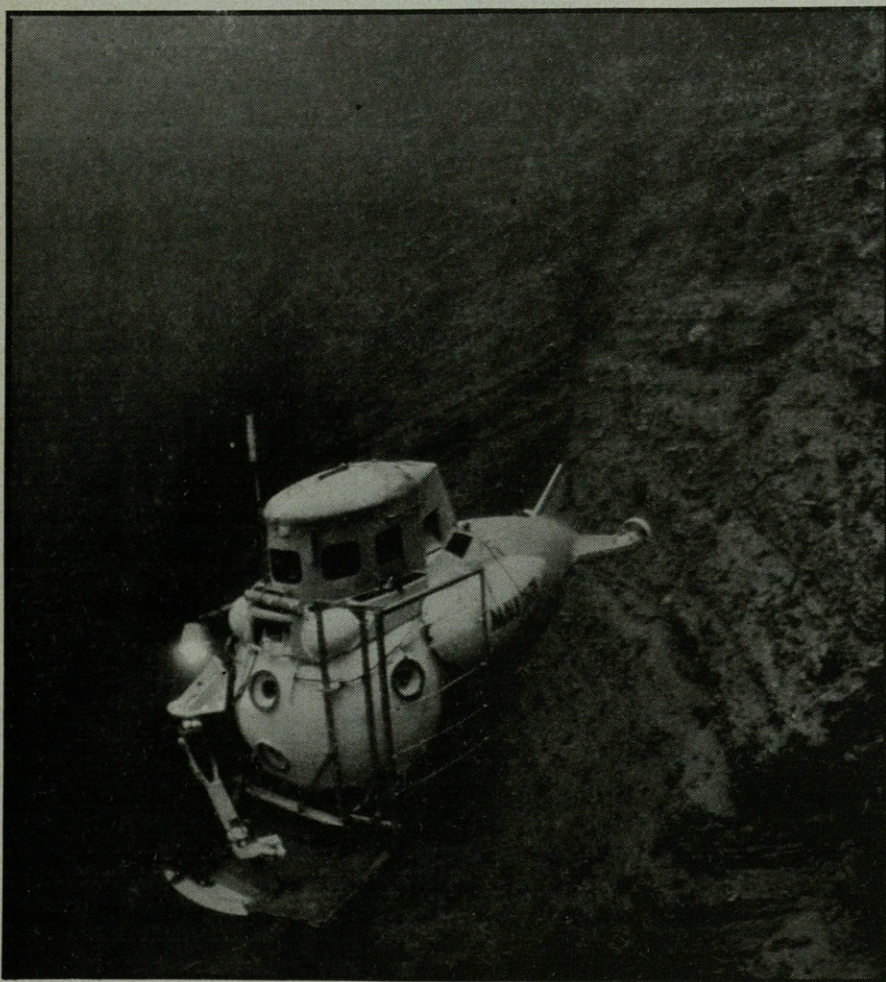
T.X.O.R.D.A.

(!Herodes, gogoan zaitugu! fakzioa)

Urpean, 11.000 metrotako zuloan

ITSAS—LEIZERIK SAKONENEAN

LIZARDUI

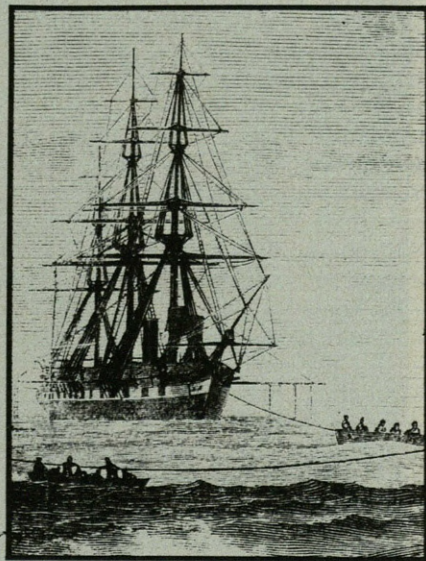
Itsas—abenturek herri guztien historia nahiz mitologia betetzen dituzte, baina abentura horietan beti komuna den elementu bat agertzen da: Itsasgainean gertatutako gorabeherak izaten dira.

Baina, gure mendeko 30 urteko hamarkadan aurregabeko itsas-abentura berezi mota bat hasten da zertzen: Ozeanoko sakontasun abisalen jabetzearena.

Ekintza horren garrantziaz edonor erraz jabetuko da, zeren eta gizakumeak Ilargian bere oina jarri badu ere, aldamenean dagoen ozeanoaz ia-ia ez bait du ezer ezagutzen. ¿Nola ote da bere sakontasunetan hain harritzeko espezierik sor erazi duen ingurune ozeanikoa?

«CHALLENGER»—en zundaketa

1874. urtean gaude eta Pazifikoko itsasgainean «Challenger» izeneko belauntzi gartsua uhinen artean, emeki kulunka ari da. Bere garaiko merkataritzarako itsasuntzi baten aurrean gaudela pentsa liteke, baina ez da horrela. «Challenger»-a da, XIX mendean ekite zientifiko bat burutzeko era egokienean prestatutako belauntzirik handiena. Bere helburua izango da itsas-sakontasunak zundatu eta kartografiatu, itsaspe misterioetsuan ezkutatzen denetik ahal den materiale oro jasoz.

«Challenger»-ren irudi bat.

Garai hartako ustetan itsasoaren batzbesteko sakontasuna ez zen oso handia, eta itsas-hondoa laua eta erabatekoa zen basamortua baitlitzan. Horregatik, 1874.ko udarako goiz paketsu hartan «Challenger»-en mariñelgoak ezin zuen, geldituta berritutako zundak markatzen zuen sakontasuna egoki ulertu. Berriz, zundaldi berri bat egin eta berriro ere sakontasuna izu-

garri handia eman. Horren arabera, itsasoaren hondo lehun eta lauean Everest mendia kabituko litzatekeen izugarritzko zulo bat aurkitu zen. Halaber, Challenger belauntziak itsasoan dauden leizerik handienetako bat topo egin zuen.

Geroko urteetan, zundaketak hobe betuko ziren bai kopuruz bai kalitatez, eta horien bidez jakin ahal izan dugu, itsasoa uste zen baino askoz heterogeneoa dela eta «Challenger»-ek aurkitutako horrelako itsas-leizeak ere ugari samarrak direla.

1951. urtean «Challenger II» izeneko itsasuntzi ozeanografikoak Guam deritzon ugarte inguruan 10.863 m-tako sakontasuna lortu zuen neurtzea zundaketa batean. Hori da zundaren bidez neurtutako itsas-leizerik sakonena.

batisferak hasten dira murgiltzen

Bai zoologoek bai ozeanografoek beren buruan galdera berdina zuten: ¿Zer edo zein bizi ote da hain leize sakon eta ilunatan? ¿Bizia posible ote da izugarritzko presio horien menpe, argi izpirik gabe eta elikadura gabeziarekin? ¿Nola dira zulo horien egitura eta geologia?

Giro zientifikoetan horrelako galderak azaltzen ziren bitartean, teknologiak uretan murgiltzeko tresna berezi bat asmatzen zuen: Batisfera. Esferaren antza zuen tresna horren bidez, gizakia bere barruan sartua eta kable batez itsasgainean legokeen itsasuntzi bati lotuta, itsaspean dauden sekretuak (gizakumearen historian lehenengo aldiz) hasi litezke desestaltzen.

Asmo horrekin hain zuzen, Beebe deituriko naturalista, Abuztuko egun berotsu batean, Berak diseinatutako batisferan, eta mugagabeko ausardiak jantzita, itsas-uretako bakartasunean murgildu zen.

Entzun dezagun bidaia honen kon-daira liluragarria Beebe beraren ahotik:

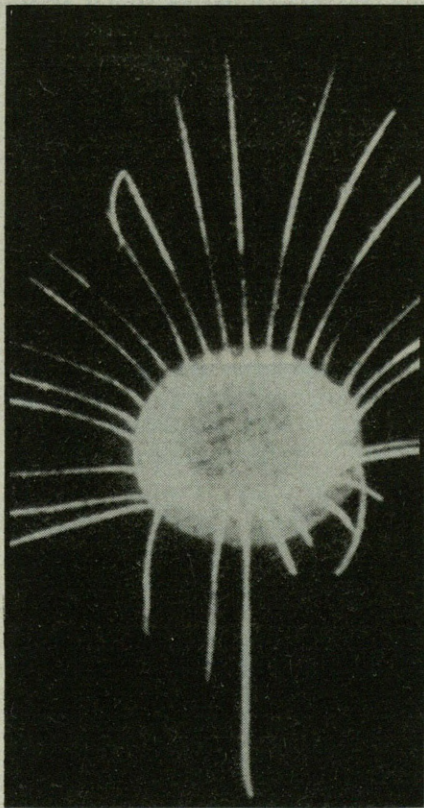
«... mundu misteriotsu horretan hondoratu ala, askotan, niretzat ezezagunak ziren organismoek ixurtzen zituzten argiak eta disdirak antzematen nituen. Batzutan, puntu argitsuen ugaritasuna hain zen handia non gau garden baten zeru izarratuaren aurrean aurkitzen nintzela bait zirudien.. bentoskopioaren kristal borobilantz zuzentzen zen argi berdez osatutako mahats igeritsu bat ikusi ahal izan nuen, gero eta hurbilago, azkenean

kristalaren aurka txoke eginez lehertu egin zen hamaika txinparta sor eraziz eta berriro desagertuz arrastorik utzi gabe... medusa berdetsuak nonnahi ikusten ziren, beren baitetan jan berri-rako elikadurak oraindik ikusten zirela...»

«... 260 m-tan nenbilenean orduarte inoiz ez ikusitako argitasun ikaragarria azaldu zen. Beré erdialdean zegoen argi-fokua itsutzeko modukoa zen. Batiskafoaren argi-projektorea harantz zuzendu nuen, baina hori lortu nuenerako animalia desagertua zen...»

«... 450. tako sakontasunean «Nostotomus» deritzon sei izkira gorritzka ikusi ahal izan nuen. Izkira mota horietako bi ale bakarrik ezagutu eta gordetzen ziren Historia Naturalaren museoetan. Horrelako sakontasunetan izkira horiek ikusteak harritu ninduen, zeren eta beren habitat sakontasun handiagotan zetzala suposatzen bait zen...»

Beebe 923 m. taraino heldu zen, gero berri-rik gabe itsasgainera jasoa izanik.

Munduko bigarren gerra bukatuz gero, Otis Barton-ek, Beebe-ren lankideak hain zuzen, presio handiagoak jasateko gai den esfera berri bat asmatzen du, eta beraz sakontasun han-

diagotan sartzeko gauza izango dena.

Barton, bera bakarrik, lagunik gabe Californiako kostaldeko uretan murgiltzen da 1949. ko Abuztuan.

Jaisiera hau dramatikoa izan zen.

1250 m. tako sakontasunean zegoenean, batiskafoaren argia ondatu zitzaion, dena itzalita geldirik. Baina Barton-ek jaitzialdia jarraitzeko erabakia hartu zuen. Bakarrik, iluntasun eta larritasunik handienean, ezer ikusi gabe, 120 m. gehiago egitea lortu zuen. Azkenean, zain-jota zegoela eta hotzak guztiz eraginda gora berriz eramateko agindua eman zuen, azkenean eguzkiaren izpiak berriz ere ikusiaz. Murgiltze dramatiko honen ondorioz, itsas-sakontasunaren record-a (1370 m.) eskuratu zuen Barton-ek.

Barton-en murgilketak ez zuen emaitza handirik eman zoologiaren aldetik Barton naturalista ez zelako. Baina dena den, Barton-ek egiztatu zuen 600-700 m. bitarteko sakontasunean dagoen bizitza-ugaritasuna.

Barton-i gertatutako larrialdi guztiek, batiskafo diseinatzen zituztenei zer pentsatua eman zien. Eta arriskutsu samar zirela kontutan hartuz, eszenatik desagertu ziren betirako.

URPEUNTZIEN AROA

Munduko bigarren gerran urpeuntziaren erabilkera zabaldu eta egokitzen da. Horrek bultzatuta, itsas-sakontasunak aztertzeko urpeuntzia egokia izan zitekeelako eritzia zabaltzen da diseinagileen artean. Injenio horien abantailak handiak izango ziren zeren eta urpeuntziak autonomoak izatea bait zeukaten edozeinek.

Bide horretatik abiatuz, bi urtetako epean (1953 eta 1954) itsas-sakontasuneko hiru record lortzen dira, Houot-en «FNRS» deritzon urpeuntzien eta Piccard-en «TRIESTE»-en artean egindako norgehiagokan. «FNRS-2»-ren bidez 2.400 m. lortzen dira, eta «TRIESTE I»-ekin 3.140 m.

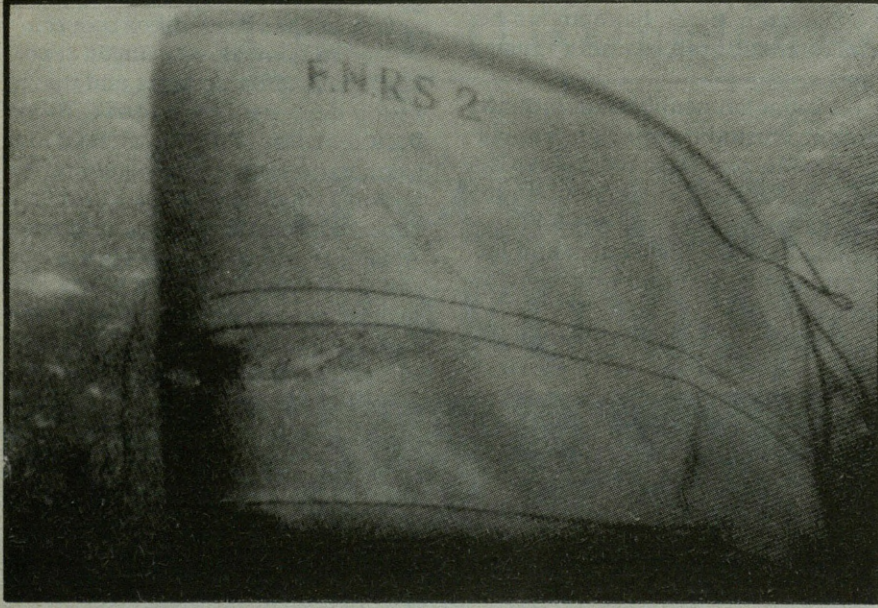
Baina hauek ez dira entseiuak baino. Guztien buruetan dagoen projektua, itsasoko leize abisalen hondoetara heltzea da. Horren ondorioz, ozeanografoen artean benetako lasteraldi gogorra sortzen da helburu hori lortzeko.

Houot-ek, armadaren flota-komandantea, lehenago jasotako esperientzietan oinarrituta, urpeuntzi berri bat diseinatu eta egiten du: FNRS-3 deritzona. Urpeuntzi berri honek itsaspean egon daitezkeen presiorik handienak jasateko prestatuta dago. Bere barruan badu lekua eta oxigenua

bi pertsona 24 ordutan zehar bizi ahal izateko.

4km.tako sakontasuna (itsasoen bazbesteko sakontasuna suposatzen

1000eta 4000m.tartean dauden itsas-sakontasun ilunak argitzeko aukera edukiko bagenu ikuskizun ilargikorra azalduko litzaiguke. Lau norantzetan zabaltzen den lautada abisala ikusiko genuke eta lautada horretan noizean behin leize sakonak eta tontor laueko mendi bitxiak («guyot» deritzenak) han-hemenka zabaldurik ikus ahal izango genituzke. Lautada horietan zehar bentosaueroak (ardiak izango bait liran) emeki eta lasai beren elikadura bilatuz mugituko lirateke.

FNRS urpeuntzia ur azpitan

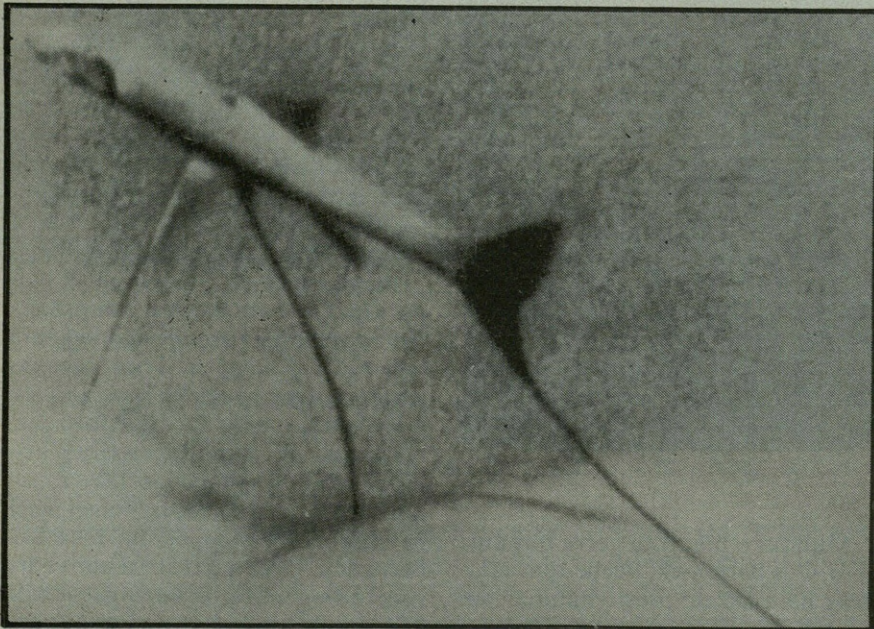
Zenbait proba eginez gero tresnaren funtzionamendua egiztatzeko, 1954ko otsailaren 15an goizeko hamarretan, Atlantiko itsas zakarrean murgiltzen da FNRS-3 urpeuntzia.

Eguerdirako 3.000m.ko sakontasuna jadanik lortua du.

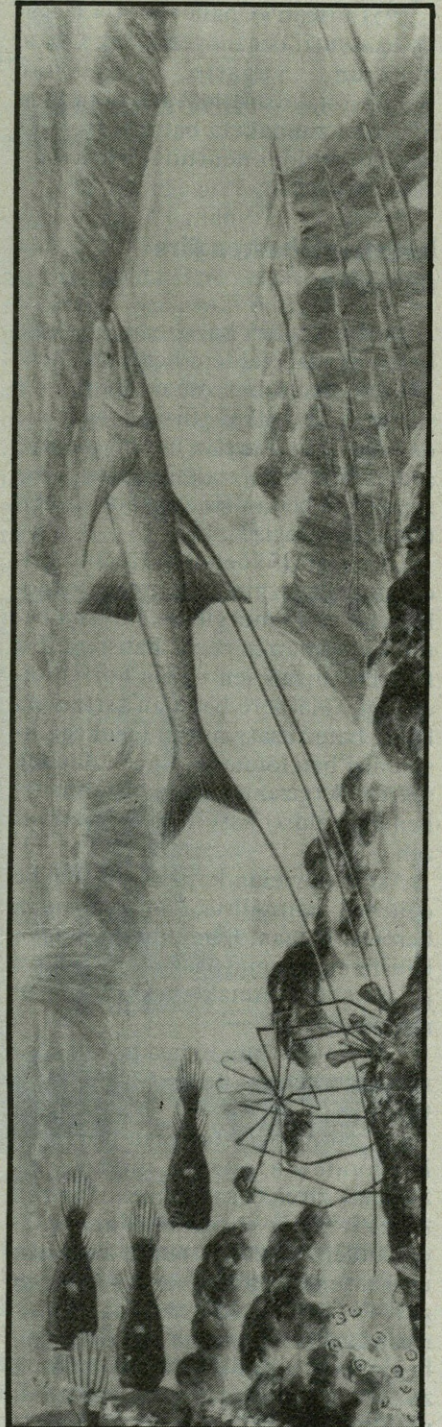
13h eta 25m. orduan urpeuntziak itsas-hondoa ukitu egiten du 4.050m-tako sakontasuna lortuz. Gizakiak inoiz ez lortutako sakontasunik handienera heldu da.

Lehenengo aldiz bi gizakumek,

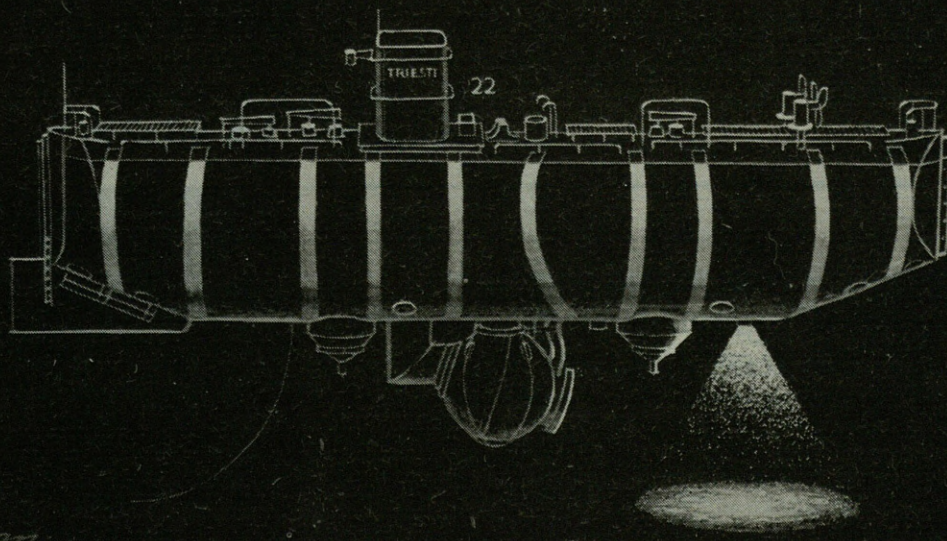
zena) gaingitu egin dute, lehen zeuden marka guztiak hautsiz. Itsas-sakontasun ikaragarri horretan Houot-ek eta Willm bere lagunak, bere berezko ingurunean inoiz ikus ahal izan ez zen animalia harrigarri bat lortu zuten behatzea: Tripode arraia (bentosauroa). Animalia bitxi hau lautada abisal lasaiei oso egoki moldatuta dago eta lehorrean egongo balitz bezala bere hegatsak hanka finak bihurtu ditu, itsas-zelai horietan zehar ibiltzeko, oztopoak detektatzeko eta elikadura jaso ahal izateko erabiltzen dituelarik.

Bentosauro baten argazkia 2.400 metrotara ur azpitan.

Bentosauroa lautada abisaletik ibiltzen.

«Trieste»-a itsas-sakontasunaren ilunpean (irudia).

Houot-en egitearen berriak mundu osoa inguratu zuen, leku guztietan mirespena sor eraziz.

¿Baina, zer ote dago itsasoko 4000m. horien azpitik? Gogora dezagun, egindako zundaketa batzutan hamar mila metro baino gehiago lortu egin direla.

«TRIESTE»-ren abentura

1959. urtean handitxurko proiektu bat martxan jartzen da. Proiektu honen helburua izango da, sakontasunik handiena duen itsas-leizean («Marianas» deritzen itsas-leizean) «TRIESTE» urpeuntzia pausatzea. Itsas-leize horretan isasontzi ozeanografikoek egindako zundaketetan 10.800-11.000m.ko sakontasuna lortu zen. Proiektu horretarako, Jacques Piccard profesorea eta bere laguna D.O. Walsh biologoa aukeratu izan ziren.

Proiektua martxan jartzen da eta 1960. urteko Urtarrilarako bukatua dago. Hil horretako 23an goizeko 8h25m. tan «Trieste» urpeuntzia hasen da murgialdia.

Hasieran, 100 eta 160m. bitartean arazo batzuk sortzen dira, eta lastra askatu behar dute murgilketa jarraitzeko. Gero berririk gabe eta hiru ordutan zehar gero eta gehiago hondoratzen da «Trieste»-a.

Gure ozeanogizonek berriz ere harriduraz 30x15 zm. tako lengoratu ezezagun bat lortzen dute ikustea, berau lasaiki lohinean erdi murgildua igeri egiten zuen bitartean.

Ikuskera hauek, sakontasunik handienetan elikadura lortzeko zailtasunaz gain, argirik ez bada ere, eta han dauden izugarritzko presioak bizitzarako oso muga hestuak jartzen badiutze ere, izaki bizidunak horrelako baldintzetara egokitu direla, erakusten digute. Leku hauetan, bizi-mugetan kokaturik badira ere, existitu, ugaltu eta eboluzionatu egin du bizitzak.

¿Zein nolako egitura biologikorik eratu ote dute animali hauek, horrelako habitat gogorrean bizi ahal izateko?

Itsas-sakontasuneko esplorazioek hastea baino ez dute egin. Zenbait gizakumè sakontasun horietan murgildu da. Kristalezko leiho borobiletatik gizakume horien begiek bizitzamota berri batzuk somatu dituzte, irudi horiek beren garunetan grabatuta gelditu direlarik. Mundu berri bat hasi da azaltzen, gizakiak oraindik menperatu eta ezagutzen ez duena.

Itsas-leizearen hormak gero eta hurbilago urpeuntziarekiko. Azkenean eta 5h eta 6m pasaz gero, emeki, 10.916 sakontasuneko metrotan, leizearen hondoko lohian «Trieste»-a

pausatzen da. Kabinatik bakar-bakarrrik «Trieste»-ren argitontziek mugatzen duten argi-zirkulua ikus daiteke. Heltzerakoan Piccard-ek horrela idazten du bidai-liburuan:

«Hondoa, argia, lauga eta oztoporik gabekoa da».

Gure abenturalariek hasten dira erradiaktibitateaz eta ur-korronteaz neurraketa batzuk egiten.

Bapatean, urpeuntziaren behatoki-ko kristalaren aurretik, kolore gorri-dun otarrainska bat lasai-lasai igarotzen da gure zientzizigizonek harridura-pean.

!!Bai, itsasgainetik 11.000 metrotara, izugarritzko presioak jasaten (murgialdian presioak eraginda urpeuntziaren txapa 3,5mm uzkurdu da kanpoko margola jausi eraziz) non zentimetro karratu batek tonelada bat eutsi behar bait du, leku horretan bare-bare otarrainska paseatzen ari da!!.

BELAUNTZI Velero
ZUNDAKETA Sondeo.
ISAS-HONDO Fondo marino
LEIZE Abismo. Fosa
ELIKADURA Alimento
URPEUNTZI Submarino
LAUTADA LLanura
LOHI Fango
OTARRAINSKA Langostino
UZKUR(TU) Contraer(ido)
LENGORATU Lenguado
GARUN Cerebro

JOSE INAZIO VIVALDI TXISTU

ARTASO

«Txistua oso gaizki afinatua zegoen eta Zumarragako Jesus Segurola txistugilearekin bi urtetako ekinean txistu egokiak lortu genituen».

ARGIA.— Ansorena aipatu eta txistulari mordo bat datorkio edonori burura.

JOSE INAZIO ANSORENA.— Ansorenatarak betidanik mugitu gara musikaren inguruan, eta txistuaren mundutxoan bereziki. Gure aitona, Isidro Ansorena, nork ez du ezagutzen txistularien historian. Aitona baino aurreagotik ere zetorren tradizioari familiako ugarik jarraitu diote. Baina ez txistuan bakarrik, musikagintza osoan murgildurik ibili gara Ansorenatarak: aita eta izeba-osabak euskal koruetan ibili dira, osaba bat Errenderiako «Andra Mari» koralaren fundatzailea da eta zuzendaria, aitak ere koruak zuzendu ditu, «Easo», «Stella Maris»... beste batzuk kantatzen jarraitzen dute.

Ni hala ere beranduago hasi nintzen musikaren munduan, hamabost urte nituela, familiaren eraginez baino areago inguruko giroa zela medio, dantzataldeetan txistulari beharra zegoela eta hasi. Geroago aitonaaren suplentziak egiten hasi nintzen, gaisorik zebilelako. Txistuaren egoera ere zein txarra zen ikusi eta konturatzen zara zenbat lan dagoen eta ekin egiten diozu azkenean.

A.— Baina hain alferrik galdua ikusi al zenuen txistua?

J.I.A.— Behin txistuaren alorrean sarturik, tresnari zein balio kaxkarra ematen zitzaion konturatu nintzen, eta jendeak, baita musikoek berek ere, alde batera baztertuta zeukala. Txistua egokitu beharra zegoen, bai, eta lehen lehenik egokiro afinatu behar zen musika ongi egin ahal izateko, beste tresnekin elkartzeko. Eta txistuak gaizki afinatuak zeuden, FA sostengatuan zeuden, «FA brillante» deitzen

zaion tonu oso arraro batean; nota batetik bestera berriz interbalo bat dago, oso zehatz neurtua dagoena, eta txistuan aldiz hori desastre bat zen. Tonu batetik bestera batzutan tonu t'erdigoal aurkitzen zenuen, eta beste batzuetan tonu bat baino gutxiago.

A.— Tresna bat afinatzea ez da txantxetako gauza izango, katxarro bat aldatzea ez da liburu bat idaztea...

J.I.A.— Beste tresnekin urte eta mendeen poderioz eginiko lana egin behar izan dugu, Zumarragako Jesus Segurola txistugilearekin, bi urtetako ekinean, gailu elektronikoekin-eta notak neurtuz eta abar, egokiro afinitutako txistuak lortu arte. Hemen dituzu horrela lortutako txistuak (eta bat erakusten digu; beheko zatia aldatuz aldatzen da tonua ere): «FA soila» tonukoa, beste tresnekin nahasteko gai dena, «FA sostengatuan» dagoena, kaletik-eta jotzeko oso egokia, «SOL» tonuan dagoena, beste tresna batzuekin jokatzeko. Lan haundia eman du baina orain behintzat baditugu behar bezalako txistu on batzuk, edozertarako.

A.— Zu txistulari katedradun egin zintuzten duela urte pare bat Donostiako kontserbatorioan.

J.I.A.— Bai, eta egia esan nere lanearako oztopo haundi batekin aurkitu nintzen: pedagogia egoki baten falta. Txistua ikasteko metodo apropos bat beharrezkoa da eta horretan sartu nintzen, urtero liburu bat osatuz. Orainxe egun gutxi kaleratu da bigarrena, eta horrela jarraituko dugu seiak burutu arte, kontserbatorioko kurso bakoitzeko liburu bat.

Liburua euskaraz dagoela esan beharra dago eta ahalik eta itxura atsegina sartzen saiatu gara orrietan:

Donostiako kontserbatorioko z... bederatzi urtetan. Txistu karrera (t... atera du. Diskoak kaleratu, moldat... rena eginaz gozatzen. Zerebro b... metodoz lan egiten duela, eguna d... nifikatua duela. Hizkeran bezali... osoan bizi dela. Baina despatxo za... kolunpio bat lotsarik gabe.

musikalari...

DANSORENA: UZ JO DAITEKE

zendari egin dute bere hogeita-
teko bigarren liburua oraintxe
data. Literatura maite. Pailazoa-
b dela begietan igerri zaio. Eta
dulaurdenez-ordulaurden pla-
libileran erakusten du abiada
zalean, bere partituren alboan,

«Flauta goxorako egina dagoen erreperitorio
guztia, Vivaldi, Tellemann, Bach,... jo daiteke
txistuz».

xehetasun guztiak argi adierazita, es-
kema eta argazkiak barne, azaltzen
dira. Material pila bat ateratzen da
hor, ez dakit, Pachebelen doinuak,
Bachenak, Vivaldirenak, eta gero ari-
ketak eta hainbat osagarri.

**A.— Eta horrekin batera kontzer-
tuak-eta herriz herri.**

J.I.A.— Txistua balio duen tresna
egiten lan zabala dago. Kontzertuak
eman behar dira, txistua jendartean
ezagutarazteko. Saltsa guztietan sartu
nahi dugu txistua, eta horretan ari ga-
ra, batetik txistua betiko ekintza he-
rrikoietan mantenduz, goizeko diana,
eguerdiko kontzertua eta arratsaldeko
dantza saioa joaz; eta horrekin batera
kontzertuak emanaz, han eta hemen,
kontserbatorioan gabilta berrogei la-
gun, Donostiako txistulari udal taldea
bezala.

**A.— Eta horrela argitaratu berri di-
tuzuen bi diskoetara heltzen gara.**

J.I.A.— Egia esan taldean lehendik
ere diskaren bat egina dugu baina
orain txistuaren diskografia oso bat
egiteko asmotan gabilta, eta hasiera
ere eman diogu erasoari Diputazioa-
ren languntzaz eta IZn argitaratu du-
gun diska bikoitzarekin «Gipuzkoako
Dantzak». Egia esan orain arte dau-
den diskak gutxi dira eta txarrak, ez
dira ezta entzuteko modukoak ere.
Alde horretatik, egin ditugun bi haue-
kin diskografia berri bati hasiera eman
nahi genioke. Gipuzkoako dantzekin
hasi gara, bildu, moldatu, eta beren
balio testimoniaia mantenduz baita
ere balore musikal berriak sartuz.
Inoiz egin ez den eran.

**A.— Horko moldaketak ez al dira
arraro xamarrek gertatzen, atabala
jotzeko era, txistuari erantsi zaizkion
konponketak, tronpetak sartuz...**

J.I.A.— Beno, tresnak ere ez ditugu
nolanahi aukeratu. Esate baterako,
betidanik udalgizonak korporazioan
zihoazenean aurretik txistulariak eta
ondoren tronpetak joan ohi ziren, eta
hala nahastu ditugu alkate doinuak
eta. Txistua eta akordeoia ere betida-
nik entzun izan ditugu musika herri-
koian elkarrekin. Orain, gero txistuak
orkestarekin edo edozerekin jo deza-
ke. Hau da: bere eginkizun herrikoiak
galdu gabe alor berriei heldu behar
diela.

**A.— Eta horrela orkestarekin el-
kartzen duzue txistua, silbotea ere in-
bentatzen da, beste txistu tankera-
koak... Ez al da ausardia haundiegia?**

J.I.A.— Txistua orkestarekin naha-
stu eta ez dut ikusten zergatik eskanda-
liza litekeen inor. Silbotea bezalako
txistu ahaideak berriz lotsarik gabe
potentziatu behar dira. Silbotea ez da-
kit beharrezkoa den baina interesga-
rria bai. Ez zaio inori mugarik jarri
behar, ez diot inori biderik ukatzen,
nik batzuk erabiltzen ditut, bide be-
rriak irekitzen agian, baina ixten inoiz
ez, gainera nik ere bide zaharrak era-
biltzen ditut.

**A.— Txistuaren egoera eskasa aipa-
tu duzu, baina txistulari pila bat ikus-
ten da gure herrietan.**

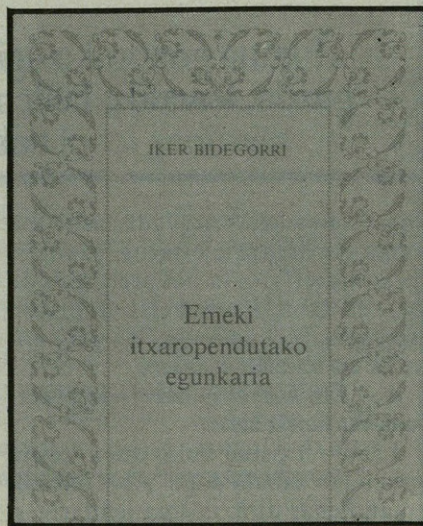
J.I.A.— Orain dela lauorgeri urte se-
guru aski orain baino txistulari gut-
xiago zegoen baina benetako txistula-
riak ziren. Orain herri batera bazoaz
eta txistularirik badagoen galdetuz
berrogeitamar kausituko dituzu, bai-
na horietatik zenbat dira benetakoak?
Nik bost urte dauzkat pianoan eginak
baina ez dut sekula esango pianista
naizenik, ez dut jotzen eta. Txistula-
rietan berdin. Txistulari izateko behar
da... ez dizut txistua menderatzea

esango, hori kasik ezinezkoa da eta, baina bai txistuarekin harreman sakon bat edukitzea, normalean txistua jotzen aritzea.

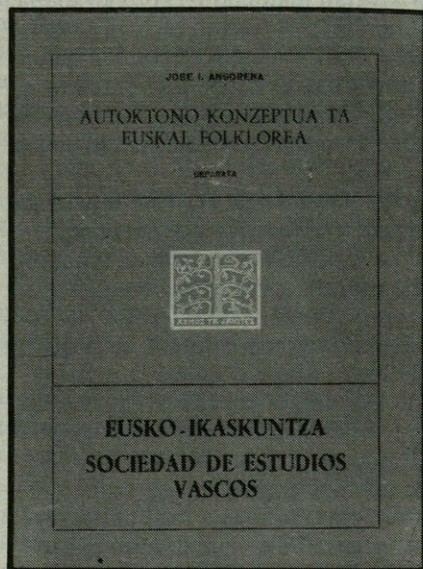
A.— Musika elektrikoa gustatzen zaienak alde batera utziz ere, ez da talde berrietan, Euskal Herrian indartsu ikusten diren mugimenduetan, txistuarenganako aperezio haundiegirik ikusten. Leku marjinaletan besterik ez da ikusten, kalejiretan eta.

J.I.A.— Francoren garaietan-eta txistua abertzaletasunaren aintzindari izan da piska bat, eta guzti hori behera joan da orain, egia da. Baina era berean jende gehiago ari da ikasten txistua kontserbatorioan, eta gainera sartu nahi eta leku faltaz kanpoan geratzen direnak. Krisi gorrian gaude, al daketa bat jazo delako, herrikoitasunetik beste arlo batzutura pasatzen ari delako batez ere. Hala ere berdintzen ari da berriz, eta gero eta jende gehiago ikusten dugu dantzan jotzen dugunean.

Kontzertuetara ere jende pilo bat inguratzen da. Musika arina dei genezakeen horretan? Makina bat esperientzia egiten da. «Kixki, Mixki eta Kaxkamelon» pailazoez argitaratu dugun bigarren diskan, «Trikitraka-trikitron» izenekoan pasarte ugaritan

«Emeki itxaropendutako egunkaria», sari-tu zioten olerki-bilduma.

Inbestigazio-lanetan dexente ihardundako gizona dugu J.I. Ansorena.

sartu dugu txistua, «Txalo-pin-txalo» diskan, Amurizaren «Plazarik Plaza»n, Azala taldeak ere erabiltzen du txistua bere lanetan...

A.— Baina beste tresna batzuen aldean ez al da mugatu samarra?

J.I.A.— Klarinete batekin alderatzen baduzu, jakina, klarinetea da notarik gehiena posibilitatzen dizuna. Baina ez da bakarrik zenbat nota jotzen dituen, musikagailu bakoitzak badi bere lekua eta jakin behar da noiz erabili. Alboka batek oso nota gutxi ditu, eta zer egin behar duzu, sutara bota? Ia hiru oktaba egiten ditu txistuak, eta ez da gutxi. Orain, bere kromatismo guztia ateratzen jakin behar dela. Flauta goxorako egina dagoen erreperitorio guztia, Vivaldi, Tellemann, Bach... jo daiteke txistuz, partituran dagoen bezala.

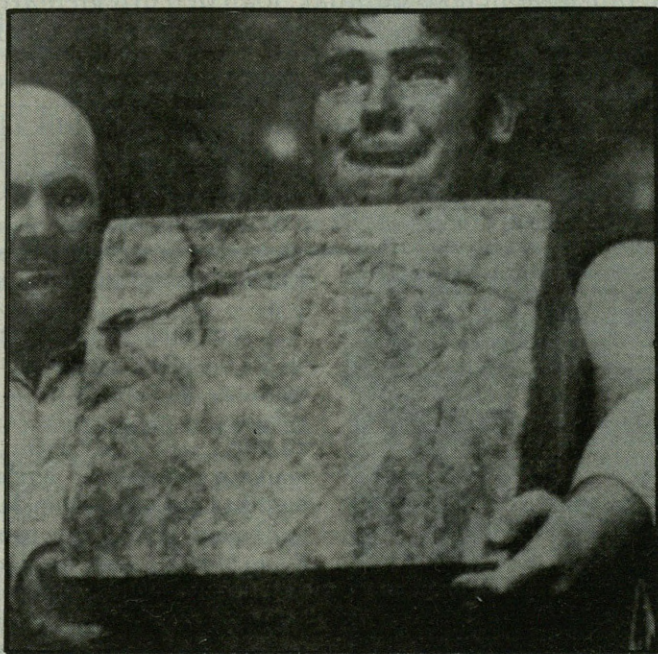
A.— Lehentxeago zerorrek esan duzu piano puska bat badakizula, Donostiako kontserbatorioko zuzendari zara eta hala ere txistuarekin jarraitzen duzu.

J.I.A.— Behar bada musikara azidenez erori nintzelako izango da. Lehen ere esan dizut nola izan zen. Baina bada beste arrazoi bat: nere bizitzako gauzarik inportanteena ez da musika. Literatura eta pailazo lana izugarri gustatzen zaizkit. Literaturako klaseak eman ditut eta poema liburu bat ere argitaratua badut, hor duzu, «Emeki itxaropendutako egunkaria». Baina gehiena pailazo lana gustatzen zaidala esango nizuke. Behar bada sakonean pailazo bat naizelako.

Herrietan antolatzen diren haurren egunak ikusiz hasi ginen horretan eta antzerkigintzan. Badakizu, egun horiek gehienetan haurrak ikusiz gurasoek ongi pasatzeko egunak izan ohi ziren. Eta «Kixki, Kimixki ta Kaxkamelon» taldea osatu genuen. Lan zoragarria da, eta saiatu gara jende gehiago animatzen, bosten bat talde sortu ziren, baina azkar nekatzen da jendea. Badakizu, hortik ez da sosik ateratzen; guk ez dugu sekula gure patrikara sos bat eraman, kobratzen duguna jantziak, makillajea eta abarretarako. Eta kobratu gabe ez du inork aritu nahi. Baina euskaldunok gutxi gara eta...

«Saltsa guztietan sartu nahi dugu txistua, ekintza herrikoietan mantenduz batera kontzertuak eman».

EUSKADIKO 6 ORDUAK ETA EUSKARA

ETB-ren emanaldi oparo bat zela bide ikusi ahal izan genuen «Euskadiko 6 Orduak» deituriko iharduna. Ikuskizun bikaina bikainik izatekotan eta kirol-arloan ezezik geure eskubideen eskakizun-agerpenetan ere bai, aukera ez zen bazterrera uzteko modukoa eta. Alde horretatik ZORIONAK merezi dituzte antolatzaile, partaide, irabazle, marka-hausle eta beste nahiz zabaltzaile izan ziren komunikabideek ere, eta azkeneko hauetatik ETB-k bereziki.

Beste behin ordea eta ETB nahiz betiko gure irratiez at, nagargarria da antolatzailetza zuen Diario Vascok mikrofonoan jarritako gizonen hizkuntz tratamendua. Euskara bere etxean arrotz gertatu zen beste behin eta tratatu ere arrotz-erara tratatu zen, frantsesa bera baino are gutxiago erabili zen batzutan eta... Telebistako hizlariak uzten zituzten tarteetan argi eta garbi entzun ahal izan genituen barneko ozengailuetatik jaulkitzen ziren hitzak eta kontraste latza eskaintzen zuten noski Pantxoa eta Peiok ederki eta egokiago ezinik abestu zuten «Euskara, plazara, dantzara,....» abestiarekin nahiz Amuritzaren bertso bikainekin. Baina, zer gara gu jaunak? Zertzat hartzen gaituzue euskaldunok? Zer irudi ematen diegu euro-parrei?

Herri-kirolak erdaraz hainbat

(agian unerik beroenetan gainera) adieraztetik hasi (askotan errepikapen alferrak eginez gainera, Basarri Jak bai erdal entzulegoa eta zer esanik ez euskaldunok beti analfabetotzat hartzen gaituenez) eta ziklismoaz ia oso-osorik erdaretan ihardunez (hauetan frantsesari euskarari baino leku gehiago emanez).

Badakit ongi asko, zenbait gauza fransesaz adieraztea, txirrindularientzat etab. agian kategoria ematea izango dela (Frantzian euskaraz inoiz egingo ez diguten arren), baina hori guztia eta gehiago nahi izanik ere, beste era batera egin zitekeen noski euskara oinarritzko hizkuntza lege, luzean ihardutekotzat harturik eta beste hizkuntzetan laburpenak eginez eta ez espainola oinarritzat hartu eta fransesaz ere euskaraz baino gehiago

MURUMENDI

eginez. Jendeak ongi ulertu ohi ditu ulertu beharrekoak eta bestela adibide bakar bat jarriko dizuet. Kilometroak, Ibilaldia, Nafarroa Oinez, Araba Euskaraz, Korrika eta kidekoetan erdaldun askok hartu ohi du parte, baina inor txo ez dut inoiz ikusi bazterretan galduta mikrofonoetatik euskara hutsean mintzatzeagatik edo letreroak euskara hutsean idatzita egoteagatik. Baina Diario Vascok bide laxoari heldu zion eta horrelakoetan askok heldu dio bide horri eta gero arin baino arinago goaz maldan behera, agian Raas eta Freuler baino arinago.

Ez ditugu alferrik sortu Ikastolak, Gaueskolak, AEK, HABE eta besteak... Ez da alferrik kaleratu Kirolkidea liburuskara... Ez dira alferrik ari ETB, Euskadi Irratia eta Herri-Irratiak kirolak euskaraz ematen, gero Diario Vasco bezalako bat etorri eta publikoki adarra jotzeko. Gisa honetako entitateak ez dute jakin nahi Herri honek berea duen hizkuntza euskara dela eta lehentasuna hark behar duela, gauden lekuan gaudenez eta kitto. Lagungarriak, bai jaunak, nahi adina, baina beti ere lagungarriak, e? eta halere munduko inor baino kultuagoak agertuko ginateke, zeren eta horrelakoetan hemen izan ohi dugun besteren hizkuntzez mintzatzeke zaletasuna bezalakorik inon ez dago. Mikrofonoan jarri behar direnak ordea, kirol-hiztun trebeak izan behar dute eta gaur zorionez badaude (lehen aipatu komunikabide euskaldunak lekuko) eta horixe da hain zuzen ere jendea horretara ohitzeko eta alfabetatze publikoa egin ahal izateko aukera bakarra eta aukera hori galtzerik ez dago.

Anoetako belodromoan diglosia negargarriena praktikatu zen eta euskaldun izatearen lotsa sentitzera ere heldu nintzen behin baino gehiagotan.

Datorren urterako kontuak hobeto atera jaunak, mikrofonoan nor jarri behar den erabakitzerakoan. Aurten gorik errepikatuz gero, euskaldunok beste zerbait pentsatu beharko dugu.

Hauteskundeak, E.T.B., Udal mailako hizkuntz politika

ARLANTZ

E.H.E. 1984.aren aurrean

Larunbata eta igandean, Zarautzen, Euskal Herrian Euskaraz taldekoek beren aurtengo lehen Biltzar Nazionala eduki zuten.

Bertara, Hegoaldeko herrietako jendea agertu zen, denetara 60 bat lagun. biltzar honetako puntuak, joan den urtean martxan jarri ziren lanen egoera, balantzea, eta sortu diren arazoek azterketa eta irtenbide posibleak markatzea zen.

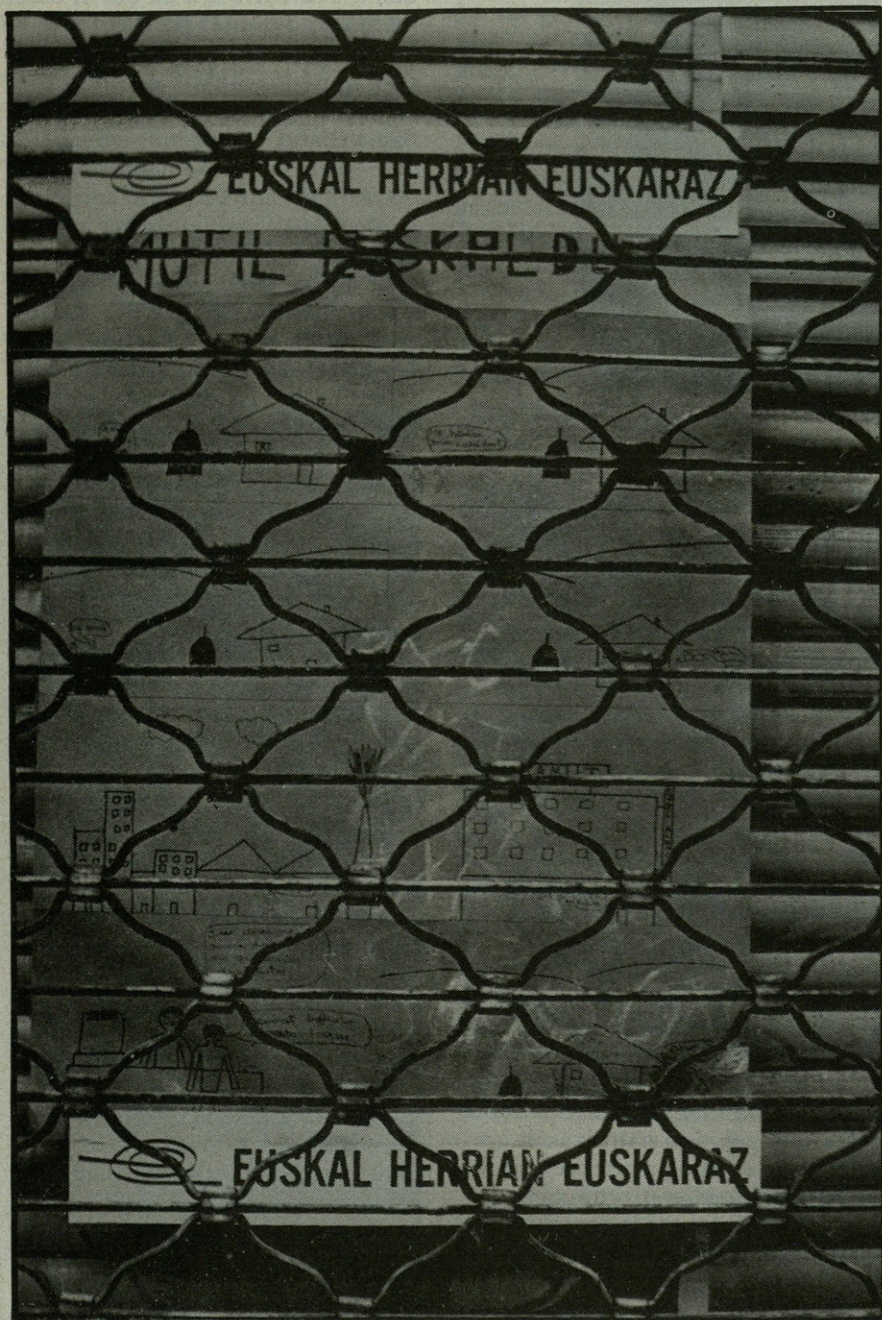
Hau dela, prestatu dugu balantze txiki hau.

Bertan gai nagusia hau izan zen: Udal mailako politika linguistiko. Hau izan zen gehien eta denbora luzaz tratatu zen gaia.

Beste gai batzu ere ikutu ziren: Euskal Telebista, Hauteskundeak, eta aurrean egin zitezkeen kanpaina azterketa.

Euskara benetan gure udaletan.

Lehen zatian, EHE taldekoek bailaraka banatu ziren, bailara bakoitzeko arazoak aztertze eta bailarako balantzetxo bat prestatzeko. «Bailara-ka bildu gara. Gure ustez, nahiz eta markatu nahi den bidea udal mailako politika linguistikoa izan, lana gutxienez bailara mailan egin behar da. Askotan bizitza soziala herri mailan baino bailara mailan egiten delako. Bestaldetik, taldeak orain arte herri eta ondoren herrialdeko koordinatzen baziren ere, bailaraka koordinatzea guztiz beharrezkotzat jotzen da». Beste arrazoi batzu ere aipatu zituzten lehen zatian bailaraka biltzeko. «Bailara guztiak ez dira berdinak eta bertako egoera ere ez da berdina. Kostaldea, edo Deba garaia guztiz arazo eta egoera desberdinean daude, eta zer esanik ez herrialdeetako hiriburuekin alderatzen baditugu. Beraz bailara bakoitzak azterketa berezi eta dinamika desberdin bat behar du». Ondoren denak batean balantze global eta azterketa egiteko bildu ziren. Bailara bakoitzak, herrietako egoera laburki azalduz bailarako egoera azaldu zuen. «Udal mailan alderdi abertzaleek ez dute guk proposatutako planari buruz erantzun berbera izan. PNV izan da gehien zaildu eta atzera gehien jo duen alderdi abertzalea. Esan beharra dago Gabinete teknikoa PNV nagusi den bi herriartean martxan dagoela Gipuzkoan baina mila arrazoi direla medio. Araban, Laudion bakarrik sortu da, Gasteizen ez da onartua izan. Beste herri askotan, gure proposamena atzera bota dute. Bizkaian, eta Nafarroan aldiz (Ipar aldean ere ez) ez da inon udaletxe mailan Gabineterik sortu. Euskararen Batzorde Irekiari buruz, batez ere Gipuzkoan martxan jarri dira, baina toki

gutxitan, alderdiek oztopo asko jarri dituztelako.

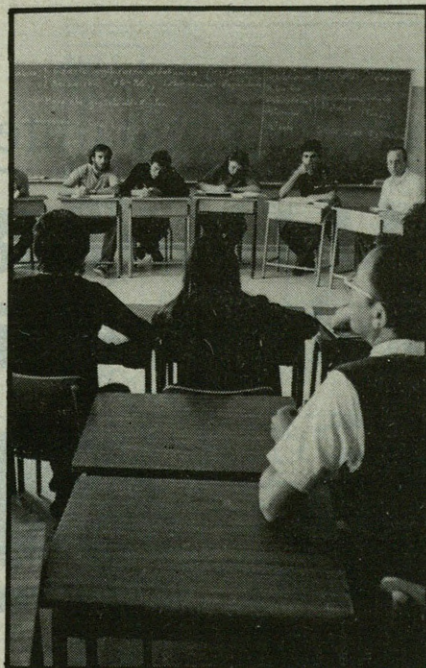
Araban Gasteizen onartu dute, baina ez da irekia, kaleko euskararen alde dauden taldeek bertan parte hartzeko arazo asko dituztelarik.

Nafarroan, Bilaban martxan jarri da, eta Iruñeako udaletxean zerbait lortuko delakoan bagaude ere, ez da bat ere erreza izango. Bizkaia aldean ezer gutxi lortu da, eta batez ere herri mailan presiorik ez dagoelako.

Hau izan zen, bertan balantze gisara lortu zenaren laburpena. Beste arazo bat zera zen, martxan jarri den tokiretan zer gertatu den eta nola gertatu den aztertzea. «Maila honetan garbi azaldu da, Euskararen Batzorde mailan adibidez, Batzorde hauetan herri mailan euskararen inguruan dabilzan taldeak parte hartzen dutenean, askoz ere lan gehiago egiten dela. Gabinete mailan, orain arte sortutakoak gutxi badira ere, aurrez herri hoietan euskara eta euskal kulturaren aldeko dinamika haundi bat eman zen, eta ondorioz, Gabinetea sortu denerako, bazegoen mundu horretan zebilen talde eta jendeen arteko harremana. Egoera horrek asko erraztu du Gabinetearen funtzionamendua, eta herri mailan azkar eta garbi azaltzea. Inolako konplejorik gabeko harreman bat lortu da. Herri-tarrei ez zaie ezer kostatzen telefonoa hartu, eta Gabineteakoin harremanetan jartzea».

Herri bat, ...telebista bat, eta hizkuntza bat: euskara.

EHE taldeak egin duen kanpaina ezagunenetako bat, ETB inguruan egindakoa dugu. Joan den udazkenean, abenduaren 19an erdara sartzeari zihozela eta, ekintza batzu antolatu zituzten. Halaz ere, erdara sartu zuten, eta gai hau ere bertan eztabaidatu zen. «Ez da gure burua justifikatzeagatik, eta agian gure dinamikaren ondorio bat da, baina esan beharra dago, arazo honi buruz, euskararen inguruan dabilzan beste talde eta pertsonengan ez dugula ikusi behar bezalako erantzunik. Kale mailan ETB, EHEren arazoa bihurtu dela dirudi, eta herri guztiaren arazoa da. Ikastolen aldetik adibidez ez dugu, ETBn erdara sartzearen kontrako inolako jarrierarik ikusi, eta ETBk haurrengan eduki dezakeen garrantzia ikaragarria da. Bestaldekik, helduen euskalduntzean dabilzan taldeetatik, AEK-k bakarrik zerbait egin du, baina HABE, eta gainerako beste euskaltegien aldetik ez dugu jarrera garbirik ikusi. Kapitulu honetan ezin dira alderdiak ahaztu, gure mozioak udaletan aurkeztu ditugunean, jokabide kurio-

soak eman dira, PNV-k HBren manio-bra bat zela esan zuen, eta gezurra da, baina hori esanaz bere alderdikoei kontra bota arazi nahi izan die, toki gehienetan lortu duenari. EE-rentzat, gure mozio hau testimonial hutsa omen zela eta, eta toki batzutan alde eta bestetan kontra azaldu dira. HB izan da txostena beti onartu duen alderdia». Hau izan zen labur-labur kanpainaren balantzea, eta aurrera begira puntu batzu ikutu ziren: «ET-Ben erdara sartu nahi dutenek, ordu erdiko informatibo bat sartu behar zutela adierazi zuten, baina berehala konturatu gara, gaueko informatiboetan erdara sartu dutela, publikatatean ere bai, mahai inguruetan ere bai, erreportai monografikoetan ere bai, eta pelikula mutuetan titulazioa frantsesez, ingelesez, eta gero ETBk erdaraz jartzen du (Buster Keaton)... Hau dela eta hizkuntzen erabilpenen kontrola egingo dugu, eta epeka balantze gisa jakin araziko dugu nola doan erabilpenen kurba. Bestaldekik 3. kanala eskatu zuen Jaurilaritzak, 4. kanala euskara hutsez egiteko; gu gure aldetik 4. kanala euskara hutsez errebindikatzeko jarraituko dugu, gero erdara izango omen den kanal horren alde gu lanean hastea pentsa ezina delako. Halaz ere 4. kanala konfliktu iturri bat bihurtu dadin, Jaurilaritzak berehala lortu behar luke 3.a. Bestaldekik beraiek eraman nahi gaituzten tranpan ez gara eroriko, 4. kanala euskara hutsez bada ere, besteetan gure ustez euskara errespetatu beharra dago. Irrati mailan Euskadi Irratia jartzea pauso bat izan da, baina «Ser» eta «Cadena» zeuden 4 orduak kentzea, aurrera eman zen

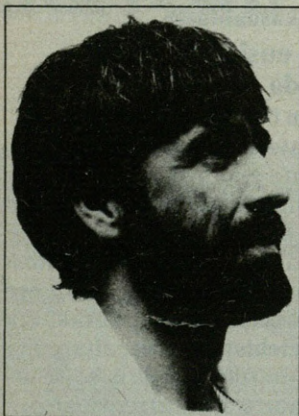
pauso hori anulatzen da. Telebista eta Irratia euskaraz dugu, bat gutxienez euskara hutsez eta besteetan euskara errespetatu behar dute, bere neurrian erabiliaz». Beste ekintza batzu aipatu ziren, baina oraindik erabakita ez daudenez, beste baterako utziko ditugu. Eesan daitekeena zera da, Euskal Tebistaren aldeko borroka ez dela bukatu, eta beraiek ziotenez, ETBko propaganda kartel haundietan, gauza bat ahaztu zaie: «propagandan, beraiek «Herri bat,... telebista bat» diote, eta hizkuntza bat, euskara jartzea ahaztu zaie kasualitatez...».

Hautagai euskaldunak eta propaganda euskaraz.

Datorren hilean berriz ere hauteskundeak datoz, eta gai honi ere denbora dexte eman zitzaien. Bi edo hiru ikuspuntu desberdinetatik ikutu zena razoa, Euskararen erabilpenaren kontrola alde batetik: «Beste hauteskundeetan bezalaxe, oraingoan ere mitinak, kartelak, esku paperak, eta irrati eta tebistako publikitate eta espazioak kontrolatuko dira, beste urtetik hona, aurrera edo atzera joan den jakiteko». Aldebatetik erabilpenaren kontrola aipatu bazen ere, beste puntu bat alderdi hauen jokabidea aztertzea izan zen: «Joan den hauteskundeetan alderdiek beraien programak azaldu zituzten, eta beraien borondatea ere azaldu zuten, EHEk hauteskunde hauek baino lehen, esan zenaren eta egin denaren arteko balantze bat kaleratuko du». Azkenik eta beste ikuspuntu bat, aurkezten diren pertsonena izan zen. Puntu honetan, alderdi guztiek, abertzaleek, Euskal Herriko hizkuntza euskara dela esaten dute, eta bestaldekik, elebitasunaren ize-nean, lan munduan, eta hainbat sektoretan datozen urteetan euskara esijitzen hasiko direla garbi dago. EHEen ustez hori beharrezkoa bada ere, alderdiek aurkezten dituzten listetan agertzen diren pertsonak eredu izan behar dute. «Gure herriko gobernante eta kargu politikoei euskaraz ez bada-kite, eta ikasteko programa zehatz batean sartzeko ez badira, langileei euskara eskatzean arazo haundiak sortuko dira, beraien ustez eta arrazoiak dute, kargu politiko eta publiko bat izateko euskara jakin behar ez bada langile izateko hainbat gutxiago. Horregatik, listetan dauden pertsonen euskara maila ezagutu araziko da, eta euskalduntzeko programak eskatuko zaizkie alderdiei». Listetan euskara kontutuan hartuko ez balitz hauteskundeetan zehar kanpaina bereziren bat egingo lukeela adierazi zuten.

Udaberrian egingo dute saioa

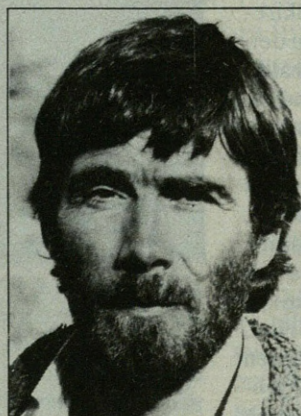
MAKALUra (8481m.) euskal espedizioa

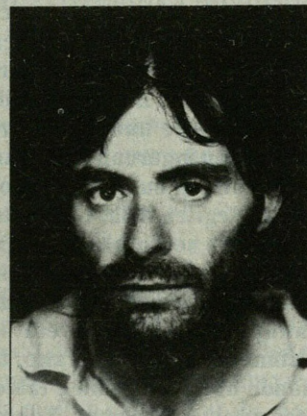
XABIER ERRO

MARTIN ZABALETA

MARI ABREGO

KIKE DE PABLOS

Gure artean hain ezagunak diren Martin Zabaleta, Kike De Pablos, Mari Abrego eta Xabier Erro berriz ere munduko gailur haundi bezain zailenetako bat gainditzeko asmotan ditugu. Everestera egin zuten espedizioak eman baldin bazieten ere behin betirako gaur daukaten ospea, aspalditik lortua zuten mendizale hauek Euskal Herriko kirolzaleen artean daukaten itzala. Ez dute beraz presentazio haundirik behar. Dagoeneko gaindituak dituzte Himalayan eta Pakistango alde horietan munduko mendi altuenak. Izugarrikoa da beren palmaresa: Everest (8.848 m.), Dhaulagiri (8.172 m.), Nanga Parbat (8.126 m.) eginak dituzte. Eta tontorrera heldu ez baziren ere Lhotse Shar (8.501 m.) eta K-2 (8.611 m.) mendietara egin zituzten espedizioak ere aipatzekoak dira.

Ez dira nonbait geldirik egoteko jaioak eta azken espedizioa bukatu bezain laister hurrengoaren prestaketan hasten zaizkigu. Jestioak aurreko espedizioa bukatu bezain laister eta oraindik Nepalen zeudela hasten dituzte. Hango agintariek eman behar izaten bait dituzte baimenak eta izena eman ondoren urteak igarotzen dira baimena lortu arte. «Jestio neketsuen ondorioz, Ekainean lortu genuen Nepaleko agintarien baimena Makalu igotzeko» esaten digu Xabier Errok. Bera izan zen Everestera egin zuten espedizioan prestaketa eta garraio lanak aurrera eramane zituenak. Oraingoan ere bera da prestaketa lanetan buru belarri dabilena. Eta berak ematen

ten dizkigu espedizio honen zenbait zehaztasun.

Apustu berri bat

«Makalu Everesten atzetik laugarrena da goiduran eta munduko gailur garaiena lortu ondoren, besteetarako ere prestaturik gaudela iruditzen zaigu» esaten digu. «Aldameneko argazkietan ikusi dezakezutenez mendi erraldoi honek piramide baten antza du. Everesten aldamenean dago kokatua. Eta bere itxura izugarri horren atzetik mendizale edonorentzat hain erakargarriak gertatzen diren zailtasun gogorrenak ditu.»

Egungo nazioarteko alpinismoan

helburu hau punta puntakotzat hartu daiteke. Alpinismoan herri aurreratuak bakarrik bidaltzen bait dituzte, 8.500 m. inguru dituen mendi bat alpinista eraman menderatzera, beraien talderik trebetuenak.

«Everestekoa, —jarraitzen du Xabierrek— Euskal Herriaren askapenaren sinbolotzat jo genuen guk, baina oraindik herri aurreratuarekin parekatzeko zerbait falta zaigu. Hauxe izango da beraz azkeneko urte hauetan Euskal mendigoizaleak egiten ari diren helburu zailen jarraipena.»

Eta dagoeneko epeak jarriak dituzte. Martxoaren bukaeran bidaiatzen Kathmandura, Apirilaren erdian behetako kanpamendua, Apirilaren bigarren hamabostaldian aklimatazioa, eta Maiatzean tontorrera heltzeko saioak. Hortaz eta gauzak ondo ba dohazte maiatzean hasiko zaizkigu gure mendigoizale trebeen berriak iristen. Beti gertatu ohi den bezala ordurarte ixileko lan astuna inolako publizitatearik gabe igaroko da eta espedizioaren arrakasta bat batean lortutakoa dela irudituko da. Ez dirudi horrek Xabier Erro asko kezkatzen duenik, ideiak garbi dituenaren planta du, eta badaki jakin ospearen orduak zein neurritan duten garrantzia. «Gure helburuak garbi ditugu. Alde batetik

guk geok barrendik daramagun zaletasunari erantzun eta bestetik arlo hone-tan ere gure herriak eman behar dituen urratsak ematen lagundu. Alde horretatik Euskal Espedizio Nazionala egi-teko ordua iritsi dela uste dugu».

Hogei espediziok bakarrik lortu dute Makalu

Maila hontako espedizio bat egiteko aukeratu daitezkeen mendiotatik honek badu xarma berezi bat. Batetik mendi honen edertasuna berak ematen diona eta bestetik orain artean hogei espediziok bakarrik lortu duten gauza dela alegia.

1965.ean lortu zen lehenengo aldiz Makalu gainditzea. "Lionel Terray" taldeak izan zuen aukera eder hori. Ipar ertzetik edota Makalu—la deritzon bidetik zortzi gizon iritsi ziren tontorrera. 1970.ean izan zen bigarren iganaldia, hontan beste bide bat ireki ziotelarik. Hego-Ekialdeko bidea deritzaiona. Hau Japoniar espedizio batetik lortu zuen. Hirugarren iganaldiak ere bide berria irekitzen dio eta ez txantxetako gainera, Hego paretetik egin bait zuten igoaldia. Ordurarte Yugoslaviar espedizio batek eta Reinold Messnerrek Austriar espedizio batekin saiaturako bideari jarraipena emanaz eta tontorra lortuz.

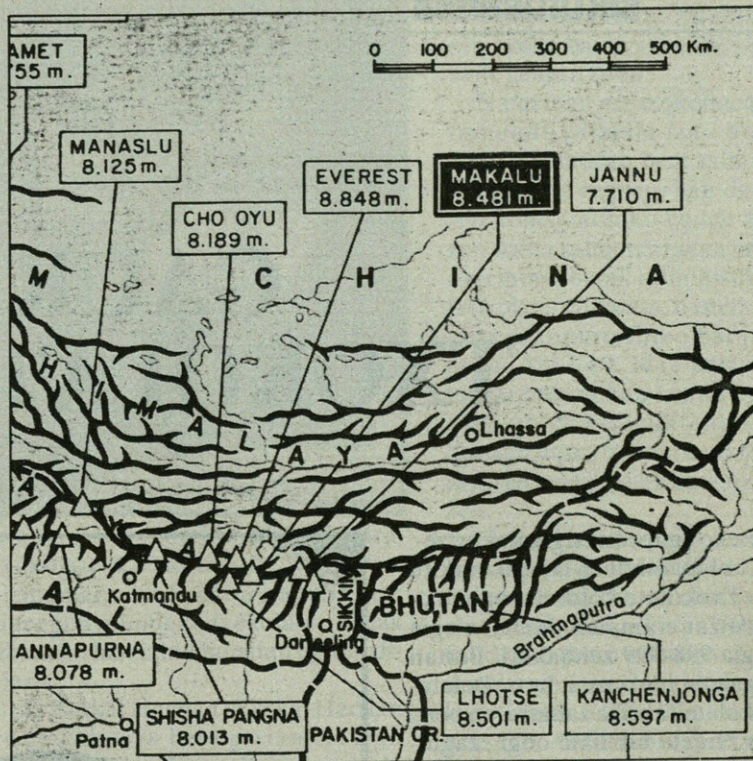
1976.ean lehenengo heriotza gertatzen da Makalun. Katalanak hego ekialdeko bidetik iristen dira eta Txekoak Hego-Ekialdeko pilaretik bide berria urratzen dutelarik. Jeisterakoan Txekoar espedizioa mendigoizale bat gertatzen da hilik.

1978.an Nazioarteko espedizio batetik lortu zuen gailurra, bide normaletik joanaz.

1954.ean lehen saioa egin zenetik eta 1978ko udazken arte hamasei espediziok ekin zioten lan honi. Guztira hogeitamar gizonen lortu zuten gailurra eta bi izan dira han bizia utzi dutenak.

1980.ko maiatzaren 15.ean Roskelly ospetsua izango da gailurra lortzen duena eta oxyjenorik gabe gainera. Mendebaldeko pilaretik egin zuen igoaldia amerikar espedizio baten partaide zelarik, baina berak bakarrik lortu zuen gailurra.

1980.ko udazkenean lau kideko talde bat alpetar estiloaz Makalu trabesia egiteko asmoz hasten da Doug Scott buru dutelarik. Hego Ekialdeko ertetik hasten dira bide normaletik jeisteko asmoz, baina haizerauntsia zela eta 8.100 metro tara iritxi zirenean atzera egin beharrean aurkitu ziren. Orain-

Makalu eta garaiera handiko beste mendi batzuen kokadura.

goz egin gabe dago Makaluko trabesia.

1981.ko Udaberrian Woyteck Durtika eta Alex Mc Intyre ekiten diote Mendebal paretari, alpetar estiloan eta oxyjenorik gabe. Eta berriro urte bereko udazkenean Jerry Kukuzkarekin oraingoan, bide berdinetik ekiten diote. Kukuzkak bakarrik lortu zuen gailurra. Oxyjenorik gabe eta bakarrik egitzen zen lehen iganaldia lortuz.

1982ko Apirilaren 25ean, alemaniar espedizio bateko partaide den Robert Schanerrek lortzen du Makaluko gailurra, bakar bakarrik eta oxyjenorik gabe.

Urte bereko maiatzaren 20.ean Hego-korear talde batek eskalatzen du Makalu Hego Ekialdeko ertzetik.

1982ko irailaren 30.ean Japoniarrek Ipar ertza eskalatzen dute oxyjenorik gabe hauek ere.

1982ko urrian Poloniar eta Brasil-darrez osaturiko espedizio batekin zihuan Andrej Czok lortzen du gailurra, Mendebal paretari espedizioarekin batera eskalatu eta Ipar Mendebaleko ertza 8.000 metroan lortu ondoren bakarrik gailurreraino jarraituz.

Iaz ez zen inor gailurrera iritxi. Ronal Matousek zuzenduriko Amerikar espedizio batek, Hego Ekialdeko ertetik egin zuten saioa, baino utzi egin behar izan zuten elur sakon ugaria zegoela eta.

Belgiar espedizio bat ere saiatu zen Woruter Panis buru zelarik Ipar Men-

debal isurkiko bide normaletik, baina Willen Verhaeghek eta bi sherpek 8.050 metroak lortuak zituztelarik utzi egin behar izan zuten eguraldi txarre-gia zela eta.

Mendira joan aurretik, eskale

Istori labur bezain interesgarria du beraz Makaluk. Zerrendan hurrengoak izateko prest daude euskal mendizale trebeenak. Dударik gabe munduko nazioen artean gorenetakoa maila hartuko luke gure herriak horrelako lorpenak eginez gero. Hala ere mendizale trebe honi ez zaizkio eragozpenak arkaitz arteko elur eta jela artean hasten «Nahiz eta Eusko Jaurlaritzak miloi batekin lagundu, une honetako arazorik larriena diru mailakoa da» —esaten digu Xabierrek— eta beren eskaria, erakunde Ofizialei, Elkarteei eta «bere barrenean zerbait berezia senditzen dutenei» zuzentzen dietela eskea esaten digu.

Martin Zabaletak Everesteko gailurrean ikurriña jarritakoan botatako oihuak irakurtzean poztu ginen bezala, maiatzaren azken egunetan geure egunkarietako ohizko berri dramatikoaren artean, aurki dezagula zergaitik alaitu. Hala espero dugu.

Ez ditezela behintzat horrelako lan batentzat hain urria den 3.650.000 peztako presupuestua lortu ez delako erdi bidean gelditu.

L.B.

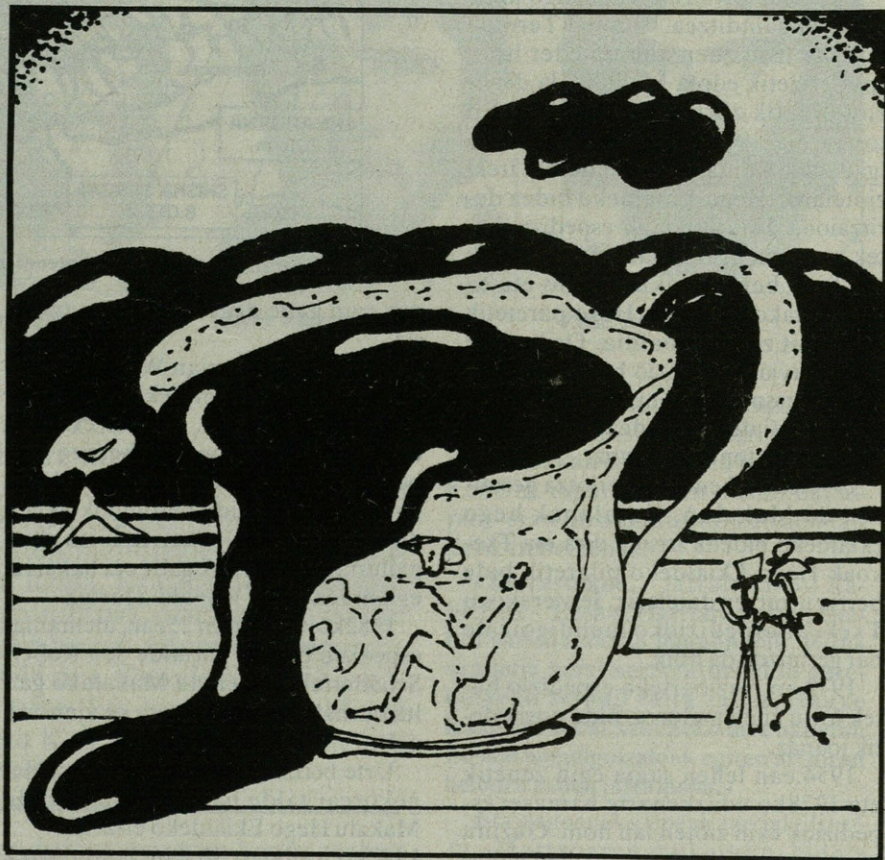
GAUR TXOKOLATEAZ

Elhuyarko L.M. Bandres

Aurreko egunean Argia irakurtze-rakoan unkitu ninduen lan bat aurkitu nuen: «Txokolate koloreko egunak» izenburutzat eramaten duena, alegia (ik, Argia 998-999 zenbakia). Bertan nire bigarren herriaren, hots, Beteluren txokolate-fabrika zaharraren berri ematen zen eta nik hain ongi ezagutzen dudan taberna eta Lazkanotarren etxea, besteak beste, agertzen ziren. Gazte denborako oroitzak dira eta.

Beraz, txokolatearen garapenari buruz zerbait idaztera etorri zitaidan burura. Txokolatea, patata, artoa eta tabakoa bezala Ameriketatik etorri zitzaigun. Dirudienez Hernán Cortés konkistadorea Espainiara itzuli zenean Carlos Enperadoreari kakao-hazi batzuk ekarri zizkion. Konkistadore honek bere soldaduen artean hazi honek sortarazten zituen ondorioak oso ederki ezagutzen bait zituen. Ezagupen hau Moctezuma erregearengandik ikasitakoa zeukan. Moctezumaren soldaduek borrokarako indarra eta kemena handiagotzeko egunero hogeikakao-katilu edo, hartzen zituzten. Errege azteka honen kontseilariek ere kakao-katilu bat hartu ondoren erreinuaren langitzarako ardura gehiago izaten zuten. Eta, Moctezumak berak ere haremera joan baino lehen, bada ez bada ere, katilu extra bat hartzen zuen. Beraz, produktu hau nahiko biribila zela esan genezake.

Halaz ere, hasiera batean hazi hauen berezitasun interesante horiek ez ziren ondo ezagutzen European eta piratak kakaoz kargatutako untzi bat harrapatzen zutenean kakao hondora botatzen zuten. Baina pizkanaka pizkanaka Ameriketatik Europara zetozen soldaduek, merkatariak eta bereziki elizgizonek, han ikasitako kakao-zumoaren gustoa eta bere propietateen ezagupena ekarri zuten eta beraz, European (Espainia, Frantzia eta

Italian, bereziki, hasieran) produktu hau ezaguna egin zen. Sarrera honetan Elizak bere papera jokatu zuen: Dirudienez Zisterreko fray Aguilar deitutako bat konkistadoreekin batera Mexikora joan zen eta han kakaoaren berezitasunak ezagutu ondoren bere monasteiora, Aragoiko Piedrara, alegia, lehen haziak eta errezetak bidali zituen, Zisterarren txokolategile-famari hasiera emanez.

Beste batzuek diotenez ez zisterarrek, frantziskotarrek baizik sartu zuten European kakaoa. Batzuek nahiz besteak izan ezpairik gabe dagoena zera da: Guajaca-ko komentuko mojeei oso minkaitza zen zumu hari

azukrea botatzea etorri zitzaien burura: txokolatea sortuta zegoen.

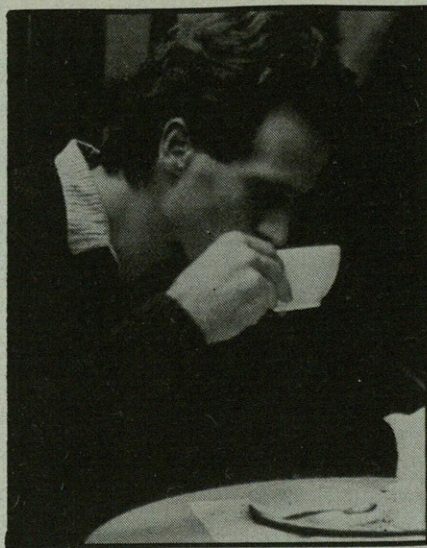
Harrez gero txokolatearen kontsumoak izugarrizko gorakada izan zuen eta hasieran botiketan bakarrik saltzen zen produktua hura, (Alemanian XVIII. menderarte honela jarraitu zuen) txokolategietan saltzen hasi zen. Honela, hotza nahiz beroa, edooso trinkoa (espainol-eran) nahiz oso argia (frantzes-eran), gosari bezala nahiz bazkal ondoan.... txokolatea eguneroko elikagai bihurtu zen eta txokolate-ontzia sukalde guztietako beharrezko tresna.

Txokolateari buruz anekdota pila dago. Horien arteko bat hau da: Ja-

danik 1596. urtean San Pio V Aita Santuari txokolatea edateak baraua hausten ote zuen planteatu egin zitzaion eta funtsezko arazo honi buruz Elizak ez du sekulan lege zehatz bat eman izan. Batzuren ustetan (liquidum non frangit jenjunium) (likidoak ez du baraurik hausten, alegia) eta honela Brancaccio kardinalearen eritziz, «... hala nola garagardoak edo ardoak ez duten baraurik hausten txokolateak beste horrenbeste». Baina, bada ez bada ere, komentu gehienetan barau-egunetan debekatu egin zen marmagoxo hau.

Edo beste anekdota bat: Mexikon txokolatezaletasunak maila ikaragarria lortu zuen, honela, garai hartako Mexikoko damek elizara joaterakoan beraiekin batera neskameak eramaten zituzten. Hauek katilu batzuetan txokolate egina zeramaten, eta sermoien erdian prest eduki beren damek nahi zutenean har zezaten. Chiapas-eko Don Bernardo de Salazar apezpikua behin eta berriz saiatu zen ohitura hura baztertzeko eta azkenik honelako pekatu handiaren egileak «excomunion» arekin gastigatu zituen.

Baina anekdotak alde batera utzirik, Historiak dionenez, Europan lehenaldiz 1520ean sartu zen Espainan barrena XVII. mendean zehar Europatik hedatuz doa eta, pastelgintzan sartzen da. Honen ondorioz XVIII. mendean Europako merkatuak bereganatuak zituen txokolateak. Azkeneko mende honetan frantzesek bonboiak asmatu zituzten eta bonboi-sakutxoek dama guztien poltsetan lekua hartu zuten. Lehenengo txokolate-fa-

brikak ere mende honetakoak dira. Txokolateak Frantziatik Ingalaterra, Alemaniara eta Suizara iragan zuen, gaur egun munduko txokolate onenak azkeneko herrialde honetan egiten direlarik.

Eta Euskal Herrian? Euskal Herrian ere txokolateak bere garrantzia izan du. Alderdi honi buruz Baiona izan da burua eta bere txokolatea fama handikoa zen. XVIII. menderarte juduek egiten zuten Baionako txokolatea, hauek beren merkatal-kontaktuen bidez txokolatea besteek baino lehenago ezagutzeko aukera izan zuten eta. Beraz, juduak dendetan edo etxe partikularretara joan eta txokolatea bertan egiten zuten. Baina 1761. urtean, juduak ez ziren Baionako txokolate-lan-gile batzuek, bertako alkateari (auzapezari) beren estatutak aurkeztu zituztela, hauek onartuak izan ondoren

juduei debekatu egin zitzaizkien txokolategintzan aritzea. Tirabirak izan ziren noski, baina azkenik, juduak galtzaile gelditu ziren.

Nafarroan ere txokolateak bere tratamendu ofiziala izan du. Honela, XVIII. mendean bere salmenta librea debekatuta zegoen, hau da, bakoitzaren kontsumorako egiten zena librea zen baina salmentarakoa ez. Batzutan Erreinuak berak administratzen zuen txokolate-salmenta, bestetan, saltzaile guztiei kopuru finko bat jartzen zitzaizkien. 1817 eta 1818 urteetako Gorteetan oztopo hau kendu egin zen eta bere ordez txokolategintzan parte hartzen duten kakao, azukre eta kanela zerga berezi batez kargatzea erabaki zen.

Euskal Herriko gainontzeko lurraldeetan ere txokolategintzak bere zabalpena izan du eta orain dela gutxi arte herri txiki askotan fabrika edo fabrika baino gehiago, pastel-dendetan egin izan da txokolatea. Fabriken aldetik orain dela hamabost bat urte edo, Araban bi fabrika, Bizkaian zazpi, Gipuzkoan hamabost, Nafarroan hamahiru eta Iparaldean lau (laurak Lapurdin) geneuzkan. Orain fabrika txiki horietako batzuek porrot egin dutelakoan nago.

Lantxo hau bukatzen ari naizenean arratsaldeko seirak dira eta nire haurtzaroko ohitura oroitzuz, txokolate-ontza bat hartuko dut eta ogi tartean sartu ondoren kalera jostatzera joango naiz... Zoritxarrez urteak ez doaz esku hutsik eta nire txokolate-ogiairen sasoia betirako joan zaidalakoan nago.

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

IZEN DEITURAK

Helbidea

Herria

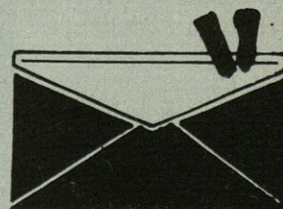
Probintzia

Banku edo Aurrezki Kutxa

Sukurtsala

Zenbakia

SINADURA

ARGIA astekaria
Ramonenea etxea, behea.
Virgen del Carmen, z/g

Donostia (12)
T. 28 33 99

«PANPINEN ERREINUA», IPUINAREN HELDUTASUNA

Josu LANDA

Han hemenka aurrerape-
nik eskaini badigu ere, hau-
xe dugu Mikel Hernan-
dez-en (guretzat beti Hz.
edo «Atxezeta» izango dena
bestalde) lehen liburua:
«Panpinen erreinua».
Ipuin-bilduma da eta bertan
ageri diren bost ipuinek zer
komentaturik daukatela-
koan nago.

Borobiltasunaren bidetik

Mikel perfekzionista bat
da, edo hobe esanda boro-
biltasunaren maitalea. Eta
judizio horrek topikoan edo
huskerian erortzeko arris-
kua baldin badauka ere,
Mikelen kasuan bere obrari
egin dakiokeen aurkezpenik
onenetako bat da. Liburu
honetan edozein ipuin ira-
kurriz gero, prozesu luzea
antzematen zaio, eta proze-
su luzeek normalean ekarri
ohi duten trinkotasun ho-
rren baitan, hitz bakoitzak
bere pisua dauka, esaldi ba-
koitzak bere papera, eta ho-
rietako bakoitzarekin egin-
dako aukerak aldeaz aurretik
ongi baloratua eta kalkula-
tua izatearen irudipena
ematen du.

Ipuin bakoitzaren atzetik
sokatzen den lantze horrek
helburu batetara jotzen
duela dirudi: borobiltasu-
nera. Esan nahi bait da, zaila
dela soberan dagoen ezer
aurkitzea, ipuinaren osota-
suna arriskutan jarri gabe
ken daitekeen zerbait. Ez
dago ipuinak gehiago txi-
kiagotzerik mamiari kalte
egin gaberik, ia dena da
pertinentea. Eta hori esatea
asko esatea da ipuin-liburu

bati gagozkionean. Bete-la-
nari gorroto dio idazleak eta
erredukzio-prozesu horren
ondorio garbia dugu
ipuin-liburu hau.

Detaleen dastatzea dela medio

Narrazioaren alde ludi-
koa erreibindikatzeko digu
Mikel Hernandez-ek. Ipuin
hauetan barne-munduen
deskribapen zehatzik kausi-
tu nahi duena oker ibiltxo
da. Istorioak eta narrazioak

kontatzen dizkigu egileak
eta guzti horien xedea atse-
gin gertatu eta zenbaitetan
libertitzea delarik. Lehen
orrialdetik azkenera ezpai-
netan plazerrezko irribarre
bat gordetzen du irakurleak,
atsegingarriaren gustoz.

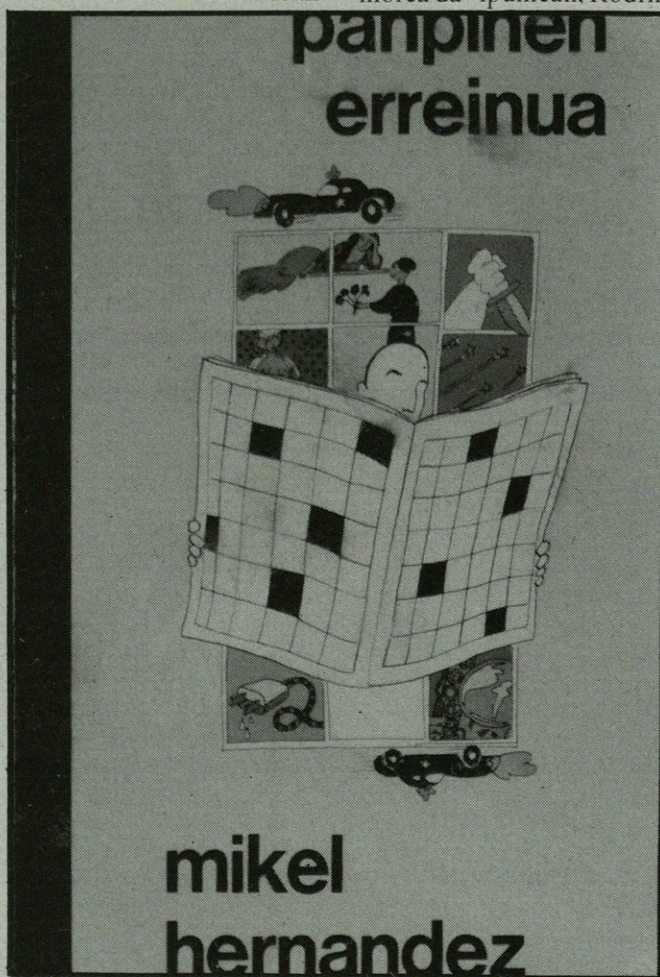
Detaleak zaintzeko kuti-
zia apartekoa. Bai, hitz
konkretu bmordo baten
hautaketak zentzu berezi
bat hartzen du «Panpinen
erreinua»n eta, areago esan-
go nuke, Mikelen idazlane-
tan. Horregatik, «Itsasoa
morea da» ipuinean, Rodrik

Lukreziari «Ze estalaktiti-
koa zaren» esaten dionean,
esaldi horretan Mikelek be-
re izaeraren zari bat utzi
duela antojatzen zaigu.
Edota haragizko globo gisa-
ko bularretan musu ema-
tean egindako «blop, blop»
soinua. Luzeegia litzateke
hainbat eta hainbat detai-
letxo zerrendatzea, baina
irudipen orokorrari segituz
esan nahi genuke Mikel
Hernandez-ek ehunka detai-
le txiki eta hautaturen bi-
dez estilo pertsonal bat jo-
rratu duela. Eta horrek me-
rezi du txalorik gure artean,
hainbeste ipuin on baina
hain estilo gutxi lantzen den
alor honetan.

Ipuinaren heldutasunerantz

Eta guzti horren ondo-
rioaz, ipuina berez genero bat
dela egiaztatu du liburu ho-
nek. Halere, geuk kalkuloz-
ko inertzia horretan gehie-
gizko puntu bat ere antze-
man diogu. Askotan zere-
bralegia gertatzen delakoan
edo. Estiloak narrazioaren
ironia askeago uztea batzu-
tan onuragarria suertatuko
litzateke.

Eta, eaitorpen batez
amaitzeko, «Nota urdinak»
deritzon ipuina apur bat li-
buruaren osotasunetik kan-
po geratzen da gure uestez.
Saizarbitoriaren erreibindi-
kazioa iruditu zaigu beste
ezer baino gehiago, baina
lekuz kanpo antzean edo to-
patu dugu liburuaren bar-
nean. Ez bedi azken hau,
dena dela, liburuak daukan
neurri altuari apurño ttipie-
na ere kentzeko.

LAURA MINTEGIREN «ILUSIOAREN ORDAINA» IPUIN-LIBURUA

Iñaki KAMINO

Euskal literaturan lekua hartzen ari da idazle hau. Urte bete Donostiako ipuin leihaketa irabazi zuenetik eta orain 7 ipuin dakartzan liburua kaleratu du. Kazaritarizan ere murgildua dugu, baliagarritzat jotzen du hau literatura egiteko osagarri eta aberasgarri baitzaio berak dioenez behintzat.

Hasteko liburuari izen ematen dion ipuinari begiradaño bat eskainiko diogu. Erdi aroko gurutzadetan mamitzen da gertaera. Liburuaren euskarria bidaia da, iraganezko aditzak erabiliz erabiliz narratzen da. Gudari izandakoaren etsipen egoera salatzeke eta egoera hau bai orain eta bai lehen berdina izan dela adierazteko garaia lotuko zituen teknika behar zuen Laurak eta telefonoaz baliatu da narrazioa ezinhobe burutuz.

Paris edo deritzan ipuinean ere bidaia badu bere garrantzia, baina hala ere ez da hori behinena, egunero kotasunari aurre eman eta abenturetan hasitako bi gaztek dituzten antzeko kezkak baizik. Emigrantearen egoera mikatza ere

azaltzen zaigu bertan. Ohizkoa denez trenean doan birtartean oroitzapenei eusten die pertsonaiak. Pertsonaia bera da narrazioari lotzen zaiona, baina gero laguna trenean sartutakoan elkarriketa izango da nagusi. Bi gauza aipatzeko: batetik, ipuina hasi bezala bukatzen dela, hau da, ia ezer gertatu barik, gazte biren arazoak aurkezten dira baina ez dago irakurlearen arreta bereganatzen duen ezer berezirik. Bestalde eta guztiz barkagaitza, Erein argitaletxearena. Lehiatsu ibili Durangora iristeko eta ipuin honetan beste ipuin bateko puska tartekatu dute bertan zegoena ezabatuz. Berriro diot, hau guztiz barkaezina da.

Ekaitzaren ilunaz deritzan ipuina politenetakoa dugu (iritziak iritzi noski).

Bertan aurtengo uholdeek sortutako triskantzak datoz. Badu ipuin honek zer irazkindua: senarremazte batek bere semealaba eta guzti jasandako kalteak narratzeko banaketa oso on bat egiten digu idazleak. Batetik senarra dugu lantegian ibaiaren igoaldiak sortzen dion ezinegonarekin; bestetik emaztea urak nola hazten diren ikusi eta ezer egin ez dezakeelarik. Bi pertsona hauek bakoitza bere aldetik agertzeak eta uholdeen hazteak izugarriko tentsioa damaiote ipuinari, tartekatzeak erritmoa sortzen du, azken imajinak ere (umea berriz ere plateraren aurrean) ederki burutzen du gainera. Urek umea daramaten momentua gehiago landu zezakeela iruditu zait, agian tentsio pixka bat gehiago, gauzak apur bat gehiago explikatuz, eszenak erreala goak eginez,

baina halaz ere ipuin hau oso lortua dakusat.

Neska hura gogoratzen dut deritzana ere motza dugu. Gure barne frakasuak, existentzialismoa, gaztetako maitasun garbiak, besteek gutaz duten iritziak nolako jakinmina sortzen digun e.a. dira honetan agertzen direnak. Honetan orijinalitate falta nabari da ikusia baitago diarioa idatzi somnifero gehiegi hartu eta gero hurrengo goizean inspektoreak hizketan agertzea.

Ez dadila belu izan deritzana ere oso ongi josia dago. Gaiak duen atsegintasunaz gain (ez bait da ahaztu behar Lauraren ipuinetan agertzen diren gaiak eta gertaerak benetan erakargarriak direla, inolako aspertzirik sortzen ez dutenak), kontaketa ikuspigietan egiten dituen alkadeetak oso aberatsak gertatzen dira pasarteak). Guzti honen aztarrenak uzten ditu, bata ala bestea erabiltzeak zerbait aldatzen baititu gauzak: objetibitatea e.a. (neskaren gaitza ezagutzen denean) edota sendagilearen hoztasuna adierazteko 3. pertsonak dakarren indarra. Hala ere hauek oso entzunak izaten dira beti eta ez dut betikoak aipatzen denborarik galdu nahi. Gai ederra eta teknika oso landua. Betaurrekoei esker ondo pentsatutako ipuina dugu, ez bait da horrelakorik asmatzea erraza. Halabeharrenean oinarritutako gertaerak ditugu, polizi eta guzti (harrigarria apika pertsonaria lapurketa egunean etxean sartzea eta ihes egin gitea pentsatu beharko zukeen aurrenekoa polizia bere bila zebilela baita). Atseгина gertatzen da noski

historia. Pertsonaiak sakondugabeak dira horrelako gaiak eskatzen duen teknikak ez bait du horrelakoetan pertsonaiak sakontzeko aukerarik ematen.

Satorzuloaren kalitatea ez nuke zalantzan ipini nahi. Besterik gabe gizon izkutatua eta sagu edo satorraren parekatzea lortzeko Laurak erabili dituen bideak (gizonaren ipuina) bi hariak tartekatuz ipuina eta errealtatea nola lotzen diren; azken bihurtetaz emango digu Laurak ipuin honetan adierazi nahi zuenaren sintesia.

Orain bukatzeko gogai nagusiak lerrokatu nahi nituzke. Batetik idazle honek gai interesgarriak eta irakurgarriak asmatzeko duen irudimena eta erraztasuna. Bestetik teknikak sortzen dion ardura: ipuin batzutan oso ongi josia teknikaren arazoa, bi gertaera egoera bakarrean nahasteko e.a. Ikuspuntua eta denboraren aldaketak ditu honetarako lagungarrien. Lekuak deneztatik ditugu (hiria, tren, denda, erdi aroa (ene ustez hau garai bat baino leku bat baita)). Pertsonaiei dago-kienez, ideiatxo bakarra: pertsonaiak agian ez dira bere fuertea, baina hau esperientziaren bidez landu daiteke, idatziaren idatziaz eta irakurtzearen irakurtzeaz. Azkenik hizkuntzari eutsiko nioke. Hizkuntza erraza da, barrokismorik gabe, soila; oraingo gazteek bezala, ez du idazten Basarri edo Zubikarai batek bezala, gaur egun euskal kazetaritza eta literaturan (gazteen artean behintzat) erabiltzerik diren moldeei jarraiki baino gramatikaren egokitasunak sortzen digun bildurra garbi ageri delarik.

Juan Jose IRIBAR

«PAULINE EN LA PLAYA»

Zuzendaritza eta gidoia: Eric Rohmer. **Argazkia:** Nestor Almendros. **Musika:** Jean Louis Valero. **Produkzioa:** Les Films du Losange, Les Films Ariane. **Nazioa:** Frantzia. **Urtea:** 1982. **Antzezleriak:** Amanda Langlet, Arielle Dombase, Pascal Greggory, Feodor Atkine, Simon de la Brosse, Rossete.

Eric Rohmer gaur egun dagoen zinegile berezieneetakoa da, bai bere zinearekiko ikuspegiagatik eta baita ere bere zinea egiteko eragatik. Moda guztien gainetik bere filmeek ez dute behinere komertzial asmorik. Ikusleentzat nahiko ezezaguna, aipagarria da berak egindako sei ipuin moralen saila, hauen artean «*La rodilla de Clara*», «*La coleccionista*» eta «*Mi noche con Maud*» famatuena direlarik eta baita ere sail hontatik kanpora «*La Marquesa de O*». Dena dela orain egiten ari den sailak ez dauka ia zer ikusirik bere aurreko filmeekin. «*La mujer del aviador*» eta «*La buena boda*» rekin hasia, komediak eta atsoitizak deitutako sail honek Rohmeren zinearen karakteristika batzuk, produkzio merkea eta apaltasuna gorde arren beste bideetatik jotzen du gehienbat antzezleriaren jokaeran. Rohmeren aurreko lanetaz, antzezlariek denbora guztia bere arazoetaz hitzegiten jarduten zutela esan ohi da. Oraingoetan ordea eta gehiena «*Pauline en la Playa*» filmean, helburua berezkotasuna da eta gainera lortu egiten da gutxitan bait dago hamabost urteko

antzezlariek hainbesteko naturaltasunarekin jokatzeko aukera, eta filmean gaia sexoarekiko helduen jarrera desberdina beraiei ala gazteei egokitzen diena baldin bada ez da harritzekoa filmean guztiz atsegingarria izatea. Jarrera desberdin hau filmean zehar faltukerien jokoan bihurtzen da eta noski helduak dira gezurtienak bainan Rohmerren ironia ez da hemen gelditzen jarrera hori mutil gaztearengan ere zabalitzen delako, erabat gazteen matxismoaz parre eginaz. Eszena ere oso lortua dago eta bodebilen eran pertsonaiek elkar harrapatzen dira momentu larrietan gezur jokoa eraginaz orduan. Kontuan hartzekoa da baita ere hizkuntzaren errealismoa elkarrizketa guztietan, ikusleari tabernan aldameneko zelo istilua ikusten dagoela sentitu araziz.

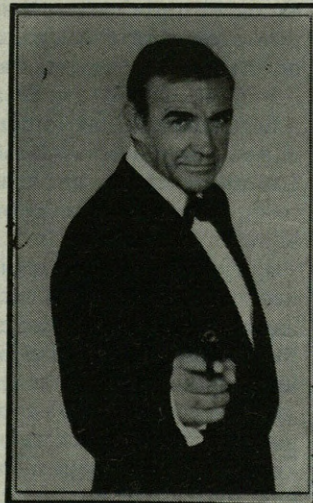
«NUNCA DIGAS NUNCA JAMAS»

«*Never say never again*». **Zuzendaria:** Irvin Kershner. **Gidoia:** Lorenzo Semple. **Argazkia:** Douglas Slocombe. **Produkzioa:** Jack Schwartzman. **Musika:** Michel Legrand. **Nazioa:** EEBB. **Urtea:** 1983. **Antzezleriak:** Sean Connery, Klaus Maia Brandauer, Marx Von Sydow, Barbara Carrera, Kim Basinger, Bernie Casey, Alec MacCoven, Edwar Fox.

Zinean sail batek luzaro iraun baldin badu, Ian Flemingek asmatutako pertsonaiarena izan da. Azkenengo bi hamarkadetan bi urtetik behin gutxi gora-behera beti etortzen zen gure zineetara 007. Bainan oraingoan baten ordezkari izan ditugu eta gainera kompetentzi gogorrean zein den benetako espioi famatuaren tituloaren atzetik. Eraso hontako partaideak Sean Connery, lehengo 007 denbora luzez erretiratua, eta Roger Moore, bigarren espioia, izan dira.

Zinearen adaptazio gaitasunaren adibide dugu James Bond. Sexo eta bortxakeriaz egindako koktela bezala erditu zen eta gerora makina bereziaz hornitua izan da. Bainan arestian aipatutako koktel horrek gaztetasuna eskatzen zuen lehen pertsonaiaren gan eta honela urte batzuk pasa eta gero Sean Connery, Roger Mooregatik aldatu zuten. Dena dela sailak ez zuen galdu bere herrikoitasuna eta dirua dagoen lekuan denak eskua sartu nahi dutenez Sean Conneryren berrerantsipena antolatu dute. Horrela 007k filmean

sparring batek baino askoz golpe gehiago jasotzen ditu eta bere aldamenekoak eta gehienbat emakumeak atera behar diote istilu guztietatik, emakumeengan, bai on eta bai gaiztoengan sor arazten duen sentimendua bait da bere jakituriarekin batera 007ren arma bakarra. Irudi berria indartzeko filme guztian, espioiaren zahartasunak txiste mordo bat eragiten du filmean izenburutik hasita. Ondorioa oso atsegingarria eta lehen aipatutako burrukan irabazle bat baldin badago merkatariak alde batera utzita 007ren tituloa Sean Conneryk jaso beharko luke.

musika

JUAN MARI BELTRAN-EK «AZALA» TALDEA UTZI DU.—

«Azalaa» musika-talde folkza-lean aldaketa nabarmena izan da azken egunotan. Izan ere, bertako partaide nagusienetako batek, Juan Mari Beltranek, taldea utzi du eta itxuraz bueltatzeko batere asmorik gabe. «Azala»ren aktiaziorik ikusi baduzue, aldegindako mutiko hau beti erdian egoten dena da, bizarduna eta mikronotik hitze-gin ohi duena. Taldeak azken urteotan jasan dituen aldaketetan Beltran izan da fijo mantendu den elemendua eta aldegite honetatik martxa-aldaketarik somatuko delakoan gaude.

euskal kulturaz

Sabin

TXU TXU MU TXU KA

euskaigintza

I PARRALDEKO KULTUR ETXEA, GELDIRIK ORAINGOZ.—

Beharbada afera hau ezaguna gertatuko zaio bati baino gehiagori Iparraldean —zehazkiago, Baionan— Kultur Etxe bat martxan jartzeko egindako saioak. Kultur Etxe delako hori Iparraldeko hainbat mugimendu kulturalak bultzaturikoa da (besteak beste, Seaska, Antzerkilarien Biltzarra eta Euskaltzaindia), eta itxuraz Pariseko Ministeritzak oneritzia aspalditxotik emana dio proiektuari, baita diru-kopuru bat ere. Halere, aintz prolema bildu zaie asmoaren kudeatzaileei, batik bat Baionako alkatea den Grenet jaunaren eta Dubosq kazike-senadorearen kontraerasoak. Bi eskuindar famatu horien eta beste askoren trabak orain arte gairdiezinak gertatu dira antza, baina iragan hilaren 31ean bilera bat izan zen prefetarekin eta dirudienez lagungarri gertatu zen Kultur Etxe honen lorpenerako. Berri zabala-gorik eman ahal izango dugu, dena dela, beste batetan.

aldizkariak

L OTSATZEKO AHALMEN TXIKIA, «ANTZERTI» ALDIZKARIAREN BAITAN.—

Eskuartera iritsi zaigu Eusko Jaurlaritzak ateratzen duen «Antzerti» aldizkariaren bigarren ale berezia, eta harriduraz bete gaituzten datu batzu argitaratu dituzte bertan. Espainierak euskarak baino leku gehiago daukala edota ingelesak daukan presentzia gehiegizkoa ez dira hemen aipatuko ditugun datu harriarriak halere, azkeneko orrialdeetan ematen dituzten salmenta-numeroak baino. Zabaldu ongi belarriok: 2.000 ale besterik ez ditu kolokatzen aldizkari luxodun honek, eta gainera horietatik ehunkada pare bat kenduta gainerako guztiak debalde ematen dira. Munstrokeria horren tamaina begibistan dago beraz. Agian arrazoi bezala emango zaigu Madrileko Ministeritzak ere holakorik egiten duela... akaso Madrilekoari segituz ere ematen diote hainbeste lekua espainolari.

euskaigintza

E USKARA ETA UDAL MAILAKO PLAN-GINTZARI BURUZKO IHARDUNALDIAK, ATZERATUAK.—

Jende gutxi- ezagutuko du I.V.E.A.P. deritzon montajea. Eusko Jaurlaritzaren menpe eratutakoa da eta «Instituto Vasco de Estudios de la Administración Pública»ren laburdura da bere izena. Insituito horrek eraginda, ihardunaldi edota hitzaldi-multzo bat prestatua zegoen eta horretarako, besteak beste, EHEko ordezkariak deituak izan dira. Halere, eta antolakizun horren elektoralismoa begibistakoa zelarrik, talde horrek uko egin zion bertan parte hartzeari. Halere, aurrera jo nahi zuten gobernu-koek proiektuarekin edozeren gainera, baina azkenik eta joan den astean egindako bilera batetan erabakitakoaren arauera, atzeratu egin dituzte hitzaldi edo dena delako horiek. Duda-rik ez dago, hauteskundeak aurrean ez daudela lasaia- mintzatu ahal izango dela gai horretaz.

antzerkia

IRAKASLE FRANTSES BAT IPARRALDEKO ANTZERKILARIENTZAT.—

Badira hilabete batzu Iparraldeko antzerkilari-ek Gobernu frantsesari monitorea- pagatzea eta euskal antzerkia bultzatzeko bestelako neurriak galdegin zizkietenekoa. Duela denboraldi bat, eta eskari horri jaramon eginez, Bordeleko antzerki-irakasle bat Euskal Herri- ra etorri ohi da astean bi egunez Iparraldeko antzerki-talde bati irakaspenak ematearren. Hazparnekoa den «Bordaxuri» taldea da irakaspen horiek jasotzen ari dena eta itxuraz jasotakoarekin antzeslan bat muntatzen ari dira. Ea noiz dugu ikus- teko aukera!

OZTIBARREKO ANTZERKI-TALDEA- REN EKITALDIAK

Agian Iztibarre izena ezezaguna dateke lerro hauk irakurriko dituzten gehienentzat. Ez da harritzekoa, Nafarroa Beherean, Zuberoaren mugan, dagoen ibar txikia dela kontutan edukirik. Denetara zortzi herri eta bi mila pertsona inguru, laborariak gehienak. Baina, hau ezustekoa!, antzerki-talde bat daukate: Oztibarreko Antzerki Taldea.

Ba dirudi, ba, Iparraldeko ingurune horretako herritarrak teatrozale amorratuak direla, gogoratu besterik ez baitago alboko Zuberoan eratzen diren pastoralak.

Jakin dugunez, Olaso Taldearen antolakuntzapean oztibarreko antzerkilariek ekitaldi bereziak burutuko dituzte Hegoaldeko sei herritan, Otsailaren bigarren astean. Hori dela eta Olaso Taldekoengana jo dugu informazio eske.

J. LARRAURI

ARGIA.— Olaso Taldea ez da seguru en ezagunegia, ez da?

OLASO TALDEA.— Ez da erraza, sortu berria baita. Hala ere, Bergarako Olaso jauregiaren izena entzuna da, nonbait. Guk bertatik hartu dugu izena, bide batez ekitaldi hauetan baliatuko den antzerkilanaren egilearen jatorria gogoratu nahiz.

A.— Zer dela eta antzerkia?

O.T.— Hara! Lehenagotik ere harremanak geneuzkan Oztibarrekoekin Larralde

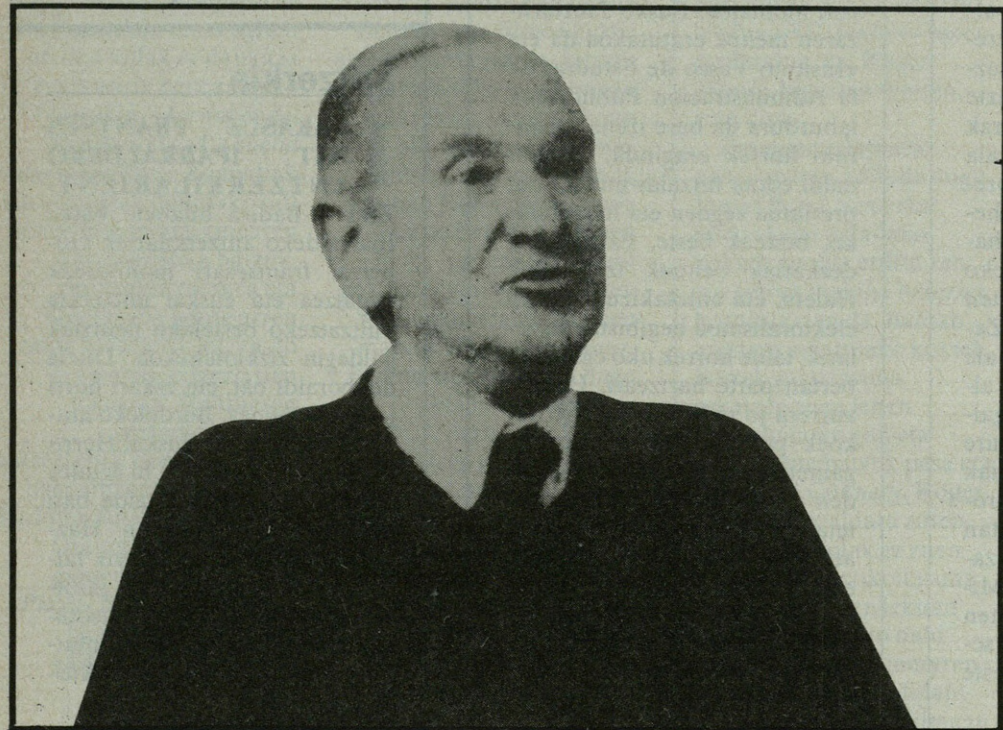
jaunaren bidez. Gogoan dituzu Etxamendi eta Larralde kantariak, ez da? Ba, hura bera! Hola, hau zela bestea zela, berbetan konpontzen bait da jendea, talde horretakoak Hegoaldera ekartzea interesgarria litzatekeela uste izan genuen. Bira artistiko moduko bat eratzea pentsatu genuen eta...

A.— Baina zer asmorekin? Hemen ez al dago bestelako talderik edo?

O.T.— Bai, noski. Edozein kasutan Iparralde oso bazterturik daukagu geure artean eguneroko praktikan. Direnik ere ia ez dakigu. Herri bat garen ala ez, hori praktikan ikusi beharko da, ez al duzu uste? Gainera, hizkuntza berbera daukagu, zer ba?

A.— Ondo, ondo! Ikusten dut nondik zoazten. Asko galdetzea ez bada, zer egingo duten azaltzeko gogorik izango duzue; horretarako gaude hemen, ez?

O.T.— «Hazparneko Anderea» deituriko lana jokatuko dute. Egilea, idazlea alegia, T. Monzon izan zen, eta hortik gure taldearen izenarekiko lotura, gutariko batzu Bergaran bizitzeaz gain. Beraz, asmoa obra hori sei herritan antzezte da: Bergaran, Gernikan, Bilbon, Laudion, Iruñean eta Hernanin. Dakusazuenez, Hegoaldeko lau herrialdeak

ukituz. Hori Otsailaren lauetik hamaikara bitartean izango da.

A.— Projektu handia benetan, talde bakar batentzat, ez?

O.T.— Bai horixe!, baka-
rrik bagenbiltza. Hala ere
aitortu egin behar da la-
guntzak izan ditugula. An-
tolaketan, kasu, aipaturiko
herrietako pertsonak eta
taldeak izan ditugu lagun,
sarri pasatzen den bezala
beraien izenak famatu egin-
go ez ditugun arren. Era-
kunde antolatzaile bi aipa-
tuko ditugu ordea: Bizkaiko
Bertsolari-Ikasleen Elkartea
eta Iruñeko Zaldiko Maldiko
Elkartea.

A.— Eta dirua?

O.T.— Ai amigo! Hori ga-
be ez dago zer eginik eta

hazparneko anderea

Saila, Bizkaiko Foru-Dipu-
tazioa, Gipuzkoako Foru-
Diputazioa, Bilboko
Udala, Laudioko Euskara-
ren Udal Batzordea eta
Hernaniko Udala. Ez dut
uste inor ahortzi dudarik
eta hola balitz, barka dieza-
dala hutsaldia.

**A.— Ez da gutxi! Eta bes-
telako asmorik ba al duzue?**

O.T.— Asmoak baino ez
badira, asko. Adibidez, ant-
zerkilar honen textuaren

daukanari eskatu behar.
Uste dugu eman digutenen
izenak aipatu beharrekoak
direla, nori berea emateko
baino ez bada ere, nahiz eta
oraindik promesaren diren.
Hortaz, hona hemen era-
kunde laguntzaileen zerren-
da: Hezkuntza eta Kultura

argitarapena ere prestatzen
ari gara. Eta gero geroak,
ekonomiaren aldetik nola
gabiltzan ikusita.

**A.— Neure aldetik agortu
dut neure galderen zerrenda.
Bestelakorik esateko?**

O.T.— Ba, jendeari, ant-
zerkia ikustera joan dadila.
Aretoak beterik ikusi nahi
genituzke, zer esanik ez.
**Horrela bukatu da elkarriz-
keta. Zer den edo zer ez den,
ikus beharko. ■**

Programa eta argibideak

Hauek dira «Oztibarreko Antzerki» taldeak
«Hazparneko anderea» antzeslanarekin Hegoaldeko
herrialdeetako eskainiko dituzten ekitaldiak:

- Otsailaren 4ean, Bergaran.
- Otsailaren 6an, Gernikan.
- Otsailaren 7an, Bilbon.
- Otsailaren 8an, Laudioan.
- Otsailaren 10ean, Iruñean.
- Otsailaren 11n, Hernanin.

Komenigarria izan daiteke, bestalde, antzezlan
honen argumentua ematea: Euskaldun amerikano
bat, sortzez hazpandarra, berriz herriratu da di-
ru-meta handi batekin. Sarri, bere etxeak nagusia
bera dela entzuten diogun arren, bere emazteak
darabil sudur puntatik. Gehiago dena, haren aurrean
ikaran dago. Eta bere zentzua eta funtsa bere anaia
zapatariarekin berreskuratzen du.

Emaztea handinahi horietarikoa da. Ez soilik on-
tasunak ematen dion indarra denetan zabalduz, bere
ohitura eta bizimoldean ere lehengo nobleziaren
usadioaz baizik: dena karrosa eta zaldi xintxiladun,
senarrari golfear egin eraziz... eta azkenik euskara
bera baztertuz erdara erdipurdika erabiliz.

Bere handinahiarekin denak okaztatzen ditu.
Gainera bere alaba markes batekin ezkonterazi nahi
du, Ezpeletako mediku gaztearekin ezkontzen utzi
ordez.

Gai horrekin Monzon-ek jendeen bizimoldearen
komedia xarmanta egin du, herriko harremanak
erakutsiz, herritarren zentzu ona edo handinahia
aldizkatuz. Euskara aldetik pasarte zoragarriak dau-
de, erdi ditxo erdi olerti, egoera berezien agergarri.

JO... ADARRA

KONTUZ! TXAKURRA!

Nire lagun batek kontatzen zidan, beste hainbat lekutan bezala «Kontuz! Txakurra!» karteltxoak ikus ahal izan zuela bere beste lagun bat bisitatzen zera joan zen egun batean.

Beste lagun hau etxe apartatu xamar batetan bizi omen zen eta kanpoko atean jarrita omen zeukaten aipatu txartela.

Iritsi zenean kanpoko atea irekita zegoela somatu zuen eta kontuz sartu bazen ere sartu omen zen barrualdera. Etxeko atarian txakur-etxe bat ikusi zuen baina txiki-txikia eta halako batetan handik ateratzen omen zaio ordu arte ikusi zuen txakurrik txikiena. Lagunarekin bildu eta galdetzen dio:

— Baina nolaz jarri duzue txartel hori hain txakur txikia izanik?

— Datozenek ez dezaten zapal!.

AUTOBUS ARINA

Baten batek ez badaki ere badago Iruñetik Zangozara doan autobus-empresa bat «La Veloz Sanguésina» izenekoa. Izena xelebrea bada ere izen hori eman zion gidariari gertatutakoa ere ez da atzera gelditzen. Sartu omen zen behin batetan autobusera Beteluko Joxe eta gidariak lehenengo kurba abiada bizian hartutakoan hantxe hasten omen da ozenki esaten:

— Txinta! Txinta! Txinta!

Gidariak ez dio ezer esaten eta aurrera jarraitzen du. Bigarren kurba hartzerakoan, orduan ere abiada bizian, Joxe berriro berearekin:

— Txinta! Txinta! Txinta!

— Baina Joxe! Jakin al daiteke zergatik kurba bakoitzera iritsi baino lehen Txinta! Txinta! Txinta! esaten duzun?

— Aurreko astean nire osaba batek kurba bat hartzerakoan istripu bat izan zuelako eta txintik esan gabe ere hil zelako.

ESPALOI KONTUA

Esango nuke baina esatea lotsa... baina nik ere ez dizuet esango non gertatu den ondoko gertaera xelebra hau.

Paseatzen ari zen emakume batek beste emakume bat topatu omen zuen eta beste honek galdetu:

— Aizan! Non dago pareko espaloia?

— Non egongo dun ba? Han parean!

— Ba handik nator eta hemen dagoela esan didate.

KONBINAKETAK

Kontatzen dute —eta egia omen da— behin batetan Lodresko aristokaziaren festa batetara garai hartako idazle bat agertu zela. Idazlea oso ezaguna omen zen, eta baita talentu haundikoa ere. Festa ospatzen ari zirela, goi mailako emakume gazte bat ingurutu omen zitzaion eta esan:

— Nik zurekin seme-alaben bat gustora izango nuke. Zure talentuarekin eta nire edertasunarekin, mundu guztian ezaguna izatera iritsiko bait litzateke.

Hori esan eta gure idazleak harri-dura eta ikara-aurpegia jarri omen zuen.

— Baina zergatik jartzen duzu aurpegi hori? —galdetu omen zion emakumeak—.

— Kontrako konbinaketan ari nintzen pentsatzen.

GOMENDAPENA

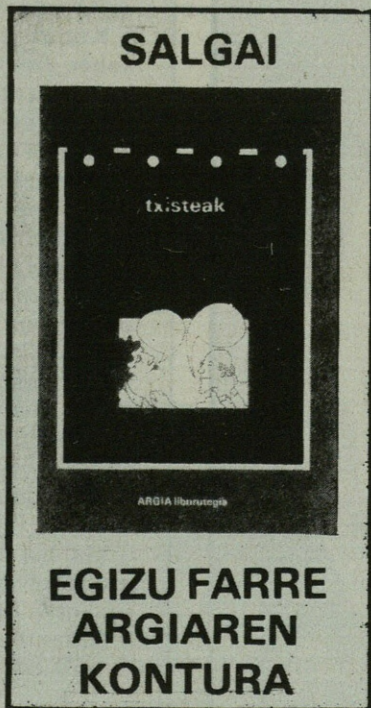
Zarauzko jatetxe batetan gertatua hau ere. Lan arazo batzu tartean zirela eta hara joan beharra. Joan berandu egin eta bazkaltzera. Sartzen naiz jatetxe baterara eta galdetzen diot kamareroari:

— Hi! Zer gomendatzen didak?

— Ba, egia esan, aldameneko jatetxera joatea gomendatuko nizuke.

— Baina hik ez al duk hemen lan egiten?

— Lan egin bai, baina bazkaldu ez!

TIRO TARTEAN BERTSOTAN

Ondoko bertso hauek «Auspoa liburutegia»k argitaratutako azken liburutik atera ditugu. «Tiro tartearen bertsoak» izeneko liburuaren egileak Patxi Lazkano eta Aita Zavalala ditugu eta liburuan prosako argibideekin tartekatuz daudelarik, geuk inguru horretatik atera eta orri honetara ekarri ditugu.

Patxi LAZKANO
Antonio ZAVALA

Kantu lanian asi biar det
lendikan daukaten griñez,
zerbait arrazoi esplikatze
Jesukristoren dotriñez;
ogei bat urte kunplitu zaizkit
ikasi nubela oñez,
besteren mende gabiltza eta
nora guazen jakin ez.

Ogei ta bi urte kunplitu zaizkit
mundura sortu nintzala,
orain artian nunai eman det
gizon tajuzen itzala;
pakeosua beti izan naiz,
umilla ta serbitzala,
okasiyuan sartu gaituzte,
Jaunak bedeinka ditzala!

Naziyu ontan lautatik iru
bizi giñanak pakian,
jarri gaituzte okasiyuan
askoren errematian;
nere ezagunak pranko badira
sartutakoak lurpian,
ta beste asko beren denbora
guzirako itzalpian.

Jaunak, emango nituzke ondo
kasu onen notiziyak,
bañan etzaigu guri komeni
esplikatzia guziyak;
ainbeste leku pasa ditugu,
asko ditugu ikusiyak,
bestiak ondo bizitziagatik
jokatzen geren biziya.

Esaten dute: «Ekarri zagu
Jesukristoren legia»,
ori egiya dala uste-ta
bizi diranak badia.
Baña guziyak nai dutena au da:
salba bakoitzak beria;
Jaunagandikan datorrena ezta
olako formalidadia.

Sei bertso berri kantatu ditut
deskantsatzeko barrena,
mundu guziyan pakia dala
diye gauzik ederrena;
modu orretan konprendi zagu
nik esplikatzen detena:
zeruan nola sartu liteke
gerra au sortu zubena?

asteburu honetan bada zereginik

Okzitaniako talde bat ostiralean Beskoitzen

Baxenafarroa utzi eta Lapurdira paseaz, Beskoitzen (Biscous), Baionatik 13 kilometrotara Bidexune bidean, ostiralez, hilak 3, jaialdi eder bat izango da Ihauteriko Dantzaldia tarteaz izango delarik eta konbidatu be-

zala Suber Albert talde okzitanoa. Hegoalde honetan ez dugu aukera handigirik izaten horrelako taldeak eta horrelako musika entzuteko. Gay company-k agintzen du hemen entzun behar dena. Beraz, horri ihes egin nahi diotak badaki nora jo.

Antzerkia

Bergaran "Ostibarreko taldea" Monzonen omenez.

Larunbatez hasiko du Bergaran "Ostibarreko Taldea" k Telesforo Monzon zenaren omenezko itzuli interesgarri bat, omendua-

ren "Hazparneko Anderea antzeslana eskeintzekotan baitira sei alditan herri ezberdinak korrituz. 4ean Bergaran, Sean Gernikan. Asteartean Bilbon eta asteazkenean Laudion. Hurrengo ostiralean Irñan.

"Xirristi-Mirristi" Donibane Lohitzunen igandean.

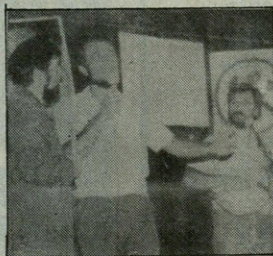
"Xirristi-Mirristi", Baio-

nako talde ezaguna. Donibane Lohitzunen izango dugu igandean. Pierres Lartzabalen irri-antzerkia ematekotan. Jakina denez Daniel Landartek moldatu du eta zuzendu "Xirristi Mirristi Gerrenian Plat" Lartzabalen antzeslana.

kantaldiak

Larunbatean Heletan "Guk" taldea.

Gelditu gabe ari da "Guk" taldea azken bolada honetan. Nahiz eta Borda barruan izan besteek segi egiten diete kantaldiei. Datorren larunbatean, otsailaren 4ean, Heletan izango duzue kantaldi eder bat ikus-entzuteko aukera. Ibiakoitzean, arratseko 9tan, Ihdoy anaiak eta "Guk" taldea.

ihardunaldiak

Donibane Ziburukoan Kultur astea.

Otsailaren 4etik 12ra. Sa- gaio elkarteak antolatua.

San Blas egunez, Feria Abadiñon

"San Blas, plis-plas" Ezagutu dugu txikitatik. Tortak eta erroskilak Euskal Herri osoan. Toki batzutan bestetan baino gehiago. Eibarren esatebaterako. Edota Idiazabalen, non asteazkenetik hasita Festak ospatzen hasiak izango diren jada. Erroskil- len bedeinkatzea daukate ohitura zaharren artean. Meza nagusia eta festa giroa gero.

Durangoaldean ere ospatzen dira San Blasak. Fama handikoa da Abadiñoko San Blas feria. Aurtan ere hala izango da Nekazai Sariketa batekin emango zaiolarik hasera. Ostiralean ordubatean emango dira sariak. Ondoren haizkojariak izango dira. Arratsaldean eta gauetz idi-probak. 11tan erromeria Zintzoak orkestinarekin.

Larunbatez, San Blas Txiki eguna, Soka-Tira txapelketa auzoz auzo. Arratsaldean eta gauetz idi-probak. Gaueko 11tan "Zintzoak" taldea. Igandean trikitilariak egun guztian. Kepa eta Mutriku. Idi-probak ere bai. Hilaren hamaiketan idi-probak eta "Akellarre" konjuntua. 12an, igandea, idi-proben sari banatzea. Durangoaldeko Soka-Tira txapelketa herri bakoitzetik ekipo bat aurkeztuko delarik.

Maxkarada Altzürüküra doa igande honetan

Jende pila dabil galdezka ea non izango den hurrengo maxkarada. Igande honetan Altzürükün tokatzen da. Mauleko bidean eskubitara hartu eta Idaxe eta Mendi pasata berehala aurkituko duzu. Jakingo duzuen bezala Barkoxeko gazteak dira aurtengoan Maxkarada prestatu dutenak. Egun pasa bazoaz ondo bazkaldu eta lasai ikusi bazkalondoa. Abisu bat, paraje haietan goiz bazkaltzen da. Dena dela, eta igandekoa galduko bazenu ere, aurretantzean ere izango duzu aukera beste zenbait herritan Maxkarada ikusi ahal izateko. Ihauteriak hurbil direnaren seinale Nesken egunean (larunbata) Mau-

len izango da. Igandean berriz. Mutilen egunean. Altzain.

herri-kirolak

Asteburu honetan hasera ematen zaio Araban sokatirako tenporadari.

Kalendarioa oso-osorik eginda dagoelarik, larunbat eta igandez jokatzeko dira Araban sokatirari dagozkion lehen bi saio. Gomazko alfonbra gaineko saioetan eta 560ko pisua oinarritzat hartuta Villa-

realeko Udal Pilotalekuan jokatu dira igandekoa nahiz bezperakoa. Larunbateko saioa arratsaldeko 6etan hasiko da, eta A kategoriakoei egokituko zaie. Biharamonean, saioa goizetik jokatu da. 12tan zehazkiago, eta B kategoriakoak arituko dira. Esango dugu azkenik. Virraleal herri horretan berain San Blaseko festa nagusiak ospatzen direla egunotan, eta beraz gainerakoan ere izango dela zereginek.

dantzaldia

Kanbon dantzaldia Oker taldearekin.

Larunbat honetan ikastolaren aldeko dantzaldia antolatu dute Kanbon. Dantzaldia alaituko duena Oker taldea izango da. Ot-sailaren 4ean Kanbon.

festak

Larunbatean kaldereroak Donostian.

Kaldereroak ailegatuko

dira Hungariatik larunbatean. Ihauterien anuntzia-zioa. Donostiarrentzako festa. Berak disfrutatzen dute. Ez denak gainera. Konparsen barruan dabilzanak besterik ez. Beste denak begira. Horrela da Donostia maitian.

Igandean Santa Ageda.

Larunbatean koro mordo aterako da Euskal Herriko gauetan eskean. Santa Ageda. Zenbait herritan ordea festa bereziak dituzte. Gasteiz eta Laguardia aldera jo dezakezu horrelakoen bila.

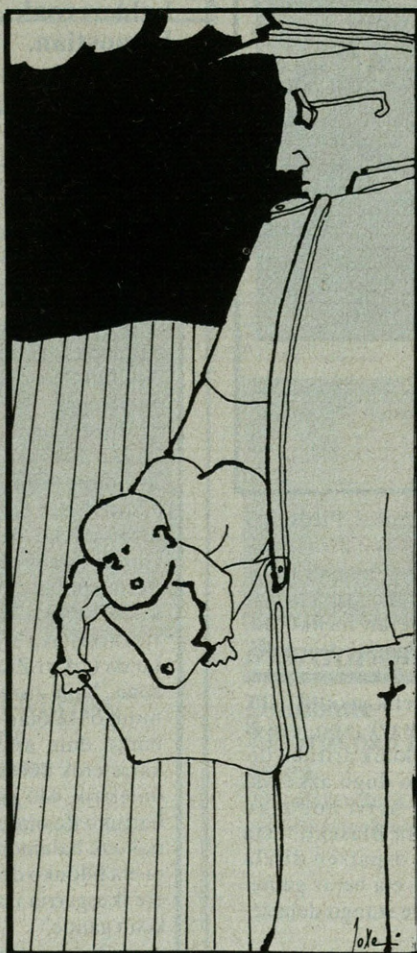
Asto-probetako sari nagusia Axpe-Busturian

Aste honetako ostiral, larunbat eta igandean (hilaren 3, 4 eta 5ean) hasiko dira "San Blaseko Asto-probak" Bizkaiko Axpe-Busturian, eta datorren aste asteburuan amaituko dira (hilaren 11 eta 12an). Egun guzti horietan arratsaldeko 5etan hasita izango dira probak eta Axpe-Busturiako probalekuan herriko bertako harria arrastaka eroan behar da ("Arri Zuria" deritza, hain zuzen). 20 minutuko saiotan aritu behar dute astoak eta bi karreterok ibili ahal izango dutelarik. 440 kiloko pisua hartuko da oinarritzat. Sariak ere halamodukoak dira eta bilduko den jendetza ere ikusgarria izango delakoan gaude.

PRINTZAK

J.R. ETXEBARRIA

ESPAINIAKO TELEBISTAN bada «La Clave» izeneko programa bat, batzutan interesgarri izaten dena. Lehengo egunean «La Confesión» izeneko filmea eman zuten, Sovietar Batasuneko errepresio stalinistari buruzkoa.

Oso interesgarria, benetan, errepresioa eta torturak eguneroko gaiak bairatira.

Politena, ordea, filmea ikusi ondoko hipokresia izan zen. Zeuden hizlari guztien eritziz, Torturaren arazoa garrantzizkoa zen garai hartan eta gaur egun ere salatu beharrekoa,... Erta-merikan gertatzen baita, adibidez. Hemengo estatuan eguneroko ogia ez bailitzen. Hipokritak!

* * *

HARRIGARRIA DA informabideetan zein erraz sartzen diren eta jendeari onarterazten, Gobernu Zibiletatik datozen azalpenak. Detentzio funskabeak egin ondoren jendearen kontzientzia lasai edukitzeko metodoa, oso erraza da: ETAkoak direla edo izan direla esan, eta denak konforme. Izan ere, etarrak omen dira hemengo oker guztien erantzule.

Inongo kazetari edo informabidea ez da arduratzen, ea zer froga duten hori esateko galdetzeaz. Nekatuegiak gaude, ordea, atxilotu eta torturaturi-

koak handik egun batzutara froga ezagatik kalean ikusteaz, edo txarrago dena, gartzelan denbora luzea pasa ondoren juizio gabe kaleratzen ikusteaz, edo juizioan froga ezagatik askatzen ikusteaz.

Eta oraindik entzun beharra horrelako gauzak Pinochet-en Chilen gertatzen direla edo Hitler-en Alemanian edo Stalinen Sovietar Batasunean. Kazetariak ez dute erantzukizun makala historiaren aurrean hain lotsgabeiki jokatzearren!

* * *

MARCOS VIZCAYA-K bere izena horrela idazteko arrazoi franko bide dauka. Espainian komodo egon gura du, nasai, eroso. Eta publikoki aitortu du, PNV-ren helburua horixe dela.

Eskerrik asko argi hitz egitearren, Madrilén soilik bada ere. Baina mese-dez, azal iezaiezue hori berori zeuen oinarriko militanteei, nik ezagutzen ditudan gehienak bestela uste baitute.

Gure aldetik, Marcos ondo enteratadain, guk ez dugu Espainian eroso egon nahi, Euskal Herrian baizik. Horixe dugu helburu.

Ai! Zein triste den «Aberri bakarra, Euskadi» zela esanez sortu zen alderdia horretaraino makurtzea! Horrelako bidaiarik egiteko, ez zen zorro handirik behar.

Taulan jokaldia xake-mate emateko moduan dago. Nork mugitu ote dituen alde batera utziz mugimenduak egiten ditu eta...

Irabazi dut!

Ez, irabazi dugu

Zer?

Itzala besterik ez dago ganbaran.

Afaltzeko ordua da, eta ganbarako misterioa utzirik Unai gogotxarrez jeitsi da. Behean Ladix iritsia da.

Esaiozu Ladixi zenbat pozten zaren bera ikusteaz.

Ladixen begirada zorrotz pean.

Ez naiz batere pozten.

Maritxu haserretu egin da, baina ezer esateko aukera eman gabe Ladixek hitze-gin du ironiatsu.

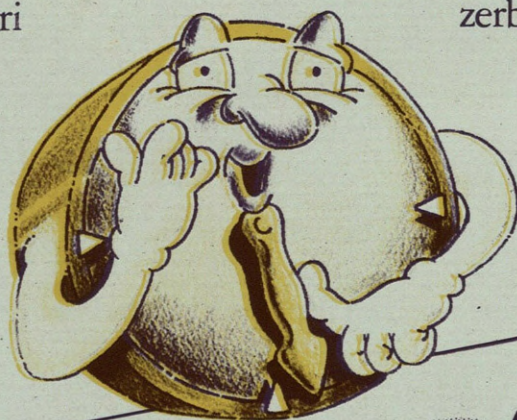
Gutxienez egia dio.

30 segunduren buruan zeure eragiketak eginik daude.

"Tarjeta 24 CAP" txartelaz
gure Kutxazain Automatikoak
erabiliaz dirua atera, dirua sar,
taloi edo txeke, zure
kontuaren laburpena
eska, talonari berri
bat eska eta hori
dena
herrenkan
jarrita itxoin
beharrik gabe,

denbora asko aurreztuz.
30 segunduz behetik, eta batere
konplikaziorik gabe, Gure
Kutxazain Automatikoak
egunaren 24 ordutan
zerbitzeko

baitauzkazu, nola
funtzionatzen
duen pausoz
pauso azaltzen
dizute.

Kutxazain Automatikoa

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA